ŠVIESA

12

JSTRUOTAS
NESINIS
KSLEIVIŲ
RNALAS

TYLIĄJĄ NAKTĮ...

RUODŽIO

9 3 7

TIEJI METAI

ATEITIS

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

Kaunas, Laisvės al. 3 b.

Telef. 2 52 35

Prenumerata: moksl., stud. ir kaimo jaunimui met. — 5 lit., pusm. 3 lit. Kitiems: met. — 10 lit., pusm. — 5 lit. Užsieny: met. 16 lit., moksl. — perpus pigiau. Atskiras nr. — 1,50 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos: kasdieną, išskyrus šventadienius, nuo 12 iki 14 v.

TURINYS

1. **Paulius Drevinis** — Kūčių prakartėlė, eil. 433
2. **Eug. Matuzevičius** — Kalnų vizija, eil. 434
3. **Pr. Aukštikalnytė** — Naktis, eil. 434
4. **Paulius Jurkus** — Trys karaliai, novelė 435
5. **Kazys Karuža** — Gyvenimo apysaka 439
6. **Iz. Blaudžiūnaitė** — Mūsų dailininkės 440
7. **Adolfina Čerepaitė** — Gyvenimo dalia, eil. 444
8. **Alfonsas Sušinskas** — Riestanosė tuštybė 445
9. **Pranas Kozulis** — Užgesę chimeros akys 449
10. **K. J. Stanulis** — Kalėdų nakties melodija 451
11. **Prof. Pr. Dovydaitis** — Pijus XI—vienas tobuliausių šv. Petro pa-pėdininkų 452
12. **Evelina Kolupailaitė** — Baidare per 35 ežerus 460
13. **Balys Serevičius** — Kur tu būsi?, eil. 466
14. **Aštuntokė** — A † A Albinas Juškevičius 467

Apžvalga — 469; Mokykloj ir gyvenime — 470; Kreivos šypsenos — 474; Kūno kultūra — 476; Literatūros naujienos — 478; Auxilium Latynum — 480.

Priedas — „Gamtos Draugas“ gruodžio mėn.

Naujam nr. raštus siųsti iki XII.7.

Sveikiname visus „Ateities“ bendradarbius, skaitytojus ir bičiulius Kristaus gimimo ir Naujų metų šventėse

Redakcija ir Administracija

Spaudė „Šviesos“ spaustuvė, Kaune, Jakšto 2

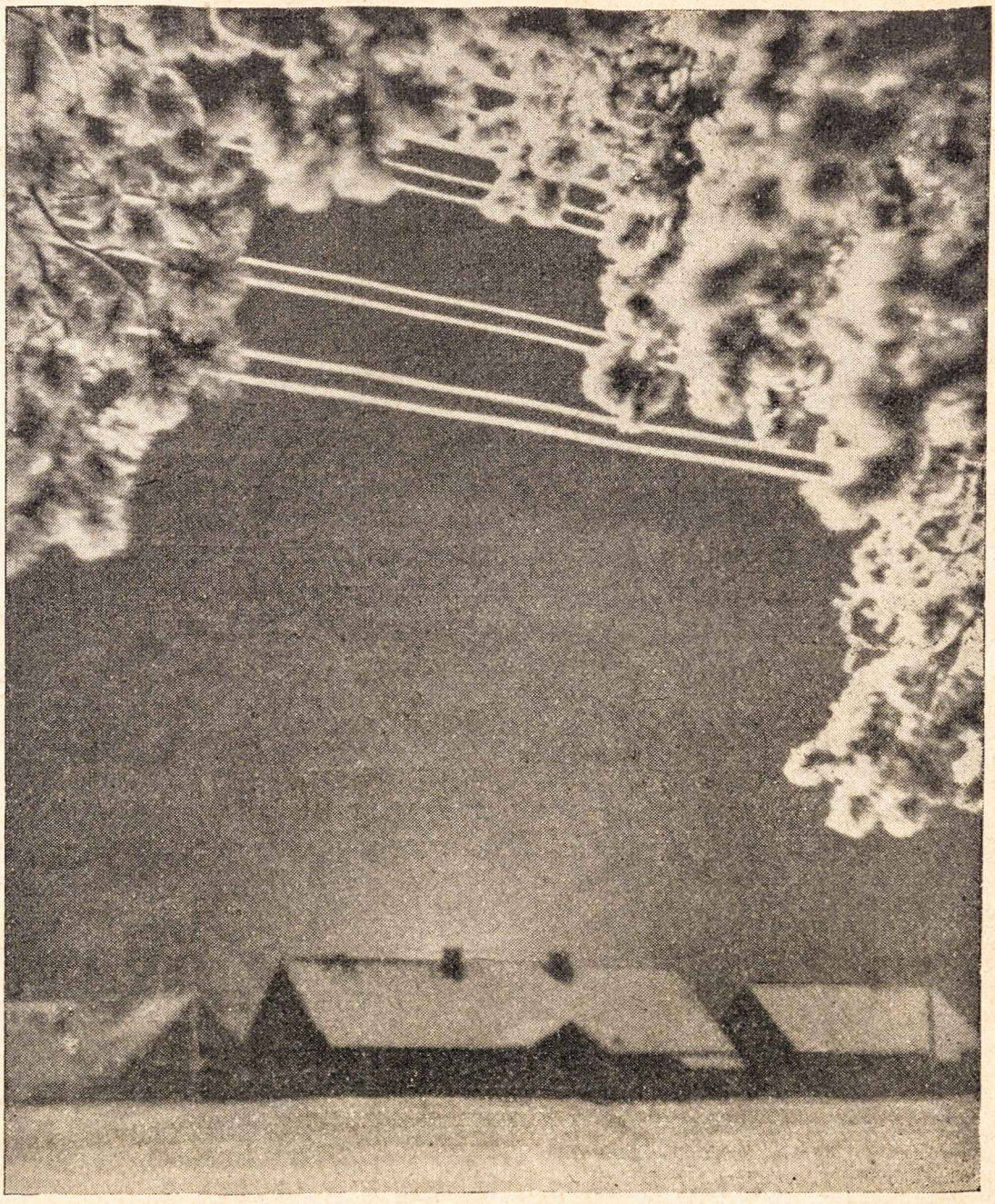

Kalėdų rytas tėviškėj. „N. Romuvos“ klišė

PAULIUS DREVINIS

KŪČIŲ PRAKARTĖLĖ

KAS vakaras matau pro baltą sniegą,
Matau aš kaimą tylų ir snieguotą.
Užgesta žiburiai, visi giliai sumiega . . .
Nebežinau, ar verkti man, ar juoktis?

Matau ateina kūdikystės Kūčios
Prie stalo tėvas plotką padalina.
Kad vėl naivus, vėl kvailutis būčiau
Taip nors tą vakarą, nors valandėlę vieną.

Balta, balta kaip sidabrinė žemė . . .
Į ją, gerasis Kristau, ateini.
O švieskit, žvaigždės, išnykit, debesys,
Širdie, palik rami, rami . . .

EUG. MATUZEVIČIUS

KALNŲ VIZIJA

TU eini, tu brendi, nesiklausi,
Tau į kalną ten moja beržai —
Išdalei visą turtą ir auksą,
Savo laimę senai užmiršai . . .

Gyveni kraujo kančią ir auką . . .
O dar liko, dar liko tiek daug! —
Tu palik šitą žemę, šį lauką,
Tu kalnais ir viršūnėm keliauk! . . .

Ten suplauks visos maldos ir džiaugsmas,
Ten tikėsi šia pilka žeme —
Sups žvaigždynai giesmių tylų šauksmą,
Tave laimins naktis ir diena . . .

Užsimerksi ir šviesų stebuklą,
Baltą Kristų regėsi kalnuos —
Nuo viršūnių puls mėlynos upės,
Kloniai saulę ir džiaugsmą dainuos . . .

PR. AUKŠTIKALNYTĖ

NAKTIS

TEN toli kažkas krinta ir miršta . . .
Krinta vaiski, sušalus žvaigždė . . .
Merkias akys. Stingsta lūpos ir pirštai . . .
Šalta man. Šalta žiedui žydėt.

Eina nerimas. Klumpa ir kelias
Ir nuslysta tamsiais pabaliais.
Ko taip dreba pageltęs lapelis
Tau ant rankų užkritęs tyliai? . . .

Kur gi dienos ir metai nueina,
Lyg našlaičiai, nuskurę, akli? . . .
Nusibodo man žemė ir dainos . . .
Tavo žodžiuose reikia paklyst . . .

Ten toli kažkas krinta ir miršta . . .
Tokią drebančią naktį matau . . .
O norėtųs man viską užmiršti —
Netikėti nei meilei, nei tau. . . .

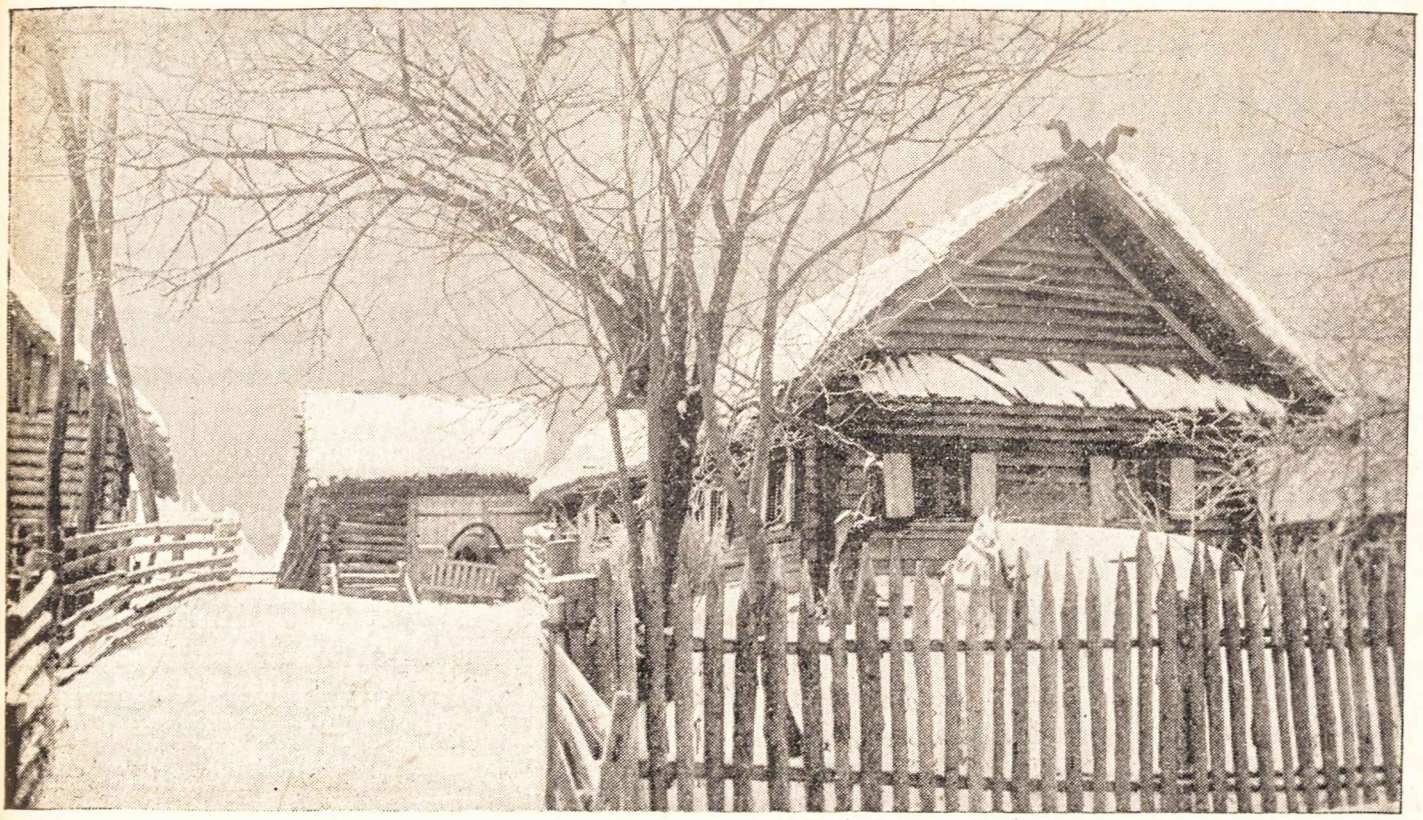

Žiema „N. Romuvos“ klišė

PAULIUS JURKUS

TRYS KARALIAI

Albertas žiūri pro šaltu, sidabriniu nuometu uždengtą langą kaip slankioja sutemos kieme. Jis ilgai nejudėdamas veizi, tarsi nori pamatyti ant apledėjusių, šerkšna barzduotų medžių paskutinį saulės spindulio mirimą, bet medžiai tylūs ir, didingai iškėlę savo sušiurusias galvas į palkšvą dangų, saugoja seną ir garsią Songailų sodybą, lyg neleisdami niekam nekviestam įsiveržti pro jų tarpą arba kam nors be tikslo išbėgti. Net mintys ir tos išsigąsdavo jų didingumo, rodos, tuoj užgrius tie nebyliai medžiai.

Iš virtuvės atsišaukia senyvas tetos balsas:

„Iš gilumos šaukiuos prie Tavęs, Viešpatie“.

Albertas tyli ir klausosi. Teta jau daug dešimčių metų taip gieda. Senu papratimu be jokių kantičkų, nes viską žilas plaukas moka, kiekvieną laisvesnę valandėlę skęsta giesmėse. Albertas žino, kas dedasi kiekvieną vakarą. Teta, besiskverbiant tamsumui pro nedidelius langus, visada psalmių verksmo pripildo namus. Naktis primena jai gyvenimo galą, todėl ji šią laidotuvių psalmę gieda su ašarom.

Verkia gergždžiąs tetos balsas, o Albertui galva sukasi, svaigsta, rodos, nori šį sykį ašaros palaužti vyrišką užsispyrimą, išsiveržti ir nuplauti kančios veidą.

„Nuo ryto sargybos iki nakties, tegu tikias Izraėlis Viešpačiu . . .“ — toliau dejuoja Dovydas senutės tetos lūpomis ir širdimi. Nejaugi tikrai jį užkas, palaidos šiame kaime, šiam gyvenime?!

Po kojomis rodos žemė kaip pirmasis ledas linksta. Albertas mato

laidotuves, mato pažįstamus kaimo žmones su graudingais veidais, girdi giesmes ir regi laidojamą savo dalią. Jis, pasigriebęs kepurę, išbėga laukan.

Šaltos sausio rankos atvėsina kaktą, kiek nurimsta. Jis pradėjo žygiuoti įprastu taku į beržyną, mintim prikeldamas iš nežinios praeities dienas su jų alyvom ir erškėčiais.

*

Klasėj ūžė, triukšmavo, buvo jaučiama, kad jau Kalėdos beldžiasi į gimnazijos duris. Kas gali atsispirti artėjančių švenčių džiaugsmui, kas gali ramiai per pamokas sėdėti, o dar tokia sensacija: Alberto referatas, kurį neparašė, o čia tuoj turi skaityti.

— Niekis, vyrai, išeis kaip sviestu pateptas, — juokiasi Albertas. Visi stebisi jo nepaprasta nuotaika ir visi pasiryžta šį aukštai kylantį gandrą su varnom pasodinti.

Prieš klasę stovėjo su išblėsusiom rankovėm naminiu švarkeliu, paprastos, senai glaistytuvą bemačiusios kelnės. Albertas atsiprašė, kad geriau negalėjo. Staiga jis surimtėjo, balsas įgavo spalvą, ir prieš klasę didingai kilo Vaižganto „Dėdės ir dėdienės". Čia Mykoliukas žolėje smuikuoja kaip žiogas, čia Severija bėga krembliauti, čia Geišė iš krūmų išlenda. Pagaliau ir Dzidorius Artojas nusivaro savo jaučius. Ir Geišė nusinuodija. Staiga Albertas sumišo, jo balsas pradėjo drebėti:

— Negerai sudarytos šeimos sugriauna žmogaus gyvenimą, padaro vaikus nelaimingus, — aidi jo žodžiai klasėje, o toliau jau nebesisekė nagrinėti nei veikėjų psichologiją, nei kitų likusių punktų.

Klasė suskato iš visų šonų jį pulti. Niekas nei mirtų šakelės nepasiūlė už gerąsias referato puses, bet Albertas dar smarkiau visiems atsikirto, o po pamokos jis sušuko:

— Valio! Aš laimėjau, aš! — ir paskleidė po klasę visus lapelius.

— Bene pamišo, — nūgąstavo vienas.

— Idijotas, — prasižiojo kitas.

— Idijotas, idijotas, — nuaidėjo mergaičių pusėje.

— O vistiek nors ir idijotas, bet nuvainikavo išmintinguosius, — sušuko Albertas ir išbėgo laukan. Jam buvo nepaprastai džiugu, kad štai jis net dvi dienas pietų nevalgęs, o šį rytą tegavęs tik sausų bulvių, pajėgė, privačių pamokų iškankintas, per dvi nemigo naktis dar duoti tokį referatą. Jis žinojo, kad jo niekas nesupras, kad visi jį lojos, bet tai jam nebuvo svarbu.

Jo gyvenimas vis labiau ir labiau šlijo. Tėvai vis mažiau ir mažiau jam davė, paskutinį mėnesį net nė maisto nebeatvežė. Albertas būtų išsivertęs menkai mokama pamoka, bet ir jo mokinys visa savaitė anksčiau išvažiavo namo jam nė cento nedavęs.

Kalėdom jo niekas neatvažiavo parvežti. Jis tarsi nujautė kas ten namuose dedasi, kokios ten bus Kalėdos. Trys dešimtys kilometrų jam tai niekis su mažučiu knygų ryšuliuku pareiti.

*

Albertas jau buvo užkopęs ant savo mylimiausio kalnelio. Pakalnėje per beržyno viršų vakaro sutemose juodavo sodyba. Jis žino garsią savo namų praeitį, garbę ir turtus, o dabar, dabar kas? ... Tėviškė ... Tėviškė, kurios išsiilgsti gyvendamas varge ir prabangoje, kur jauties savas žmogus kaip paukštis gimtam lizde, dabar ta tėviškė išplėšiama iš jo širdies

su krauju, su jo gyvybės dalimi. Namai visada paliks namais. Ir kur jis parvažiuos, kur džiaugsis kaimo žmonių meilumu ir ta didinga gamta?

Jau laikraščiuose paskelbta varžytynės, jau nebėra vilties jos išgelbėti... Septynios dešimtys tūkstančių... pasmaugs tėviškę, pasmaugs... Ir jis bus elgeta, pastumdėlis, benamis žmogus, kurį ir šunys pjauna ir žmonės liežuviu karia ir paleidžia.

Staiga Albertas sudreba, vėl širdyje įsiliepsnojo jau begęstą laužai, vėl atsinaujina tos pačios žaizdos. Mintyse griūva vaizdai, skuba žmonės, renkasi į jų namų kiemą, skamba stiklai ir dainos. Puotos... puotos su visais apylinkės didikais, ponais ir valdininkais. Namų garbė neleido ramiai, žemės derlių renkant, gyventi. Kas nežinojo Songailos žemę drebinančių arklių, kurie vėjais vieškely lenkdavo, kas nematė jų karietos su stikliniais žibintuvais ir kas nepažino jo tėvo viršaičio, pieninės pirmininko ir visuomenės žmogaus? Žiruoti vekseliai, pieninės dideli trūkumai. Namuose niekada be degtinės... Gėrė, gėrė, mylėjo žmones, ir ką už tai gavo?

Širdin skverbiasi dar didesnės stiklų šukės, dar didesnis skausmas. Tėvai,.. tėvai... kaip katė su šunimi... Jis jau supranta, kodėl ir motina pradėjo lygia dalimi su tėvu gerti, gal, net dar pasiučiau. Nėra išėjimo, šiaip ar taip sugriuvęs gyvenimas, o širdies skausmų tiek daug, tiek daug.

Jis žino, ko motina taip kenčia. Ten mažytis namelis... Ten Mykoliukas... Dar ir dėl jo... Jiedu du broliai: Albertas ir Antanas. Tėvas jį visada užsisėdęs, o Antanui visas geresnis. Kai paliko klasėje antrus metus, jį išvežė į amatų mokyklą. Motina nori ir Albertą paremti, bet tėvas...

— Paliksi namuose, daugiau nebeleisim, nes ir taip iš skolų nebeišbrendame, — girdi tėvo balsą.

Palikti namuose, supelėti ir atsižadėti mokslo, savo siekimų. Juk jau jis nuo pat ketvirtos klasės jaučia, kur jis šaukiamas. Mato, koks kaimas, kokie platūs dirvonai dar mūsų tautoje. Ne tiek asmeniniai interesai kaip tie laukai, kur darbininkų dar maža, jį liepė mokytis, muštis vis pirmyn ir pirmyn. O to viso išsižadėti, ak, ne, niekada! Geriau per vargą, ugnį bristi, geriau net palūžti kelyje į tą stiklo kalne spinksintį žiburį ir jausti, kad, gal, kitam tapai ramsčiu, bet niekada nei sustoti, nei žengti atgal...

Namuose prie nedidelės lemputės teta kažką knibinėjo ir vėl giedojo, bet jau netaip graudingai. Albertui jokis darbas neina į rankas, o kai pagalvoja, kad ryt jau pamokos, jį nupurto skausmas, daug gėlos prisirenka širdyje.

Priemenėje kažkas sutrepsi ir per slenkstį įsiritą Virkutis.

— Taip ir maniau, taip ir maniau atrasti Išminčių su teta Uršule namuose, — juokiasi jis, — sakysit, manęs nelaukėt. Oi laukėt, oi laukėt! O kas čia? (jis parodė su lazda į staktą), dar karaliai jūsų nelankė. Mat, ką reiškia leisti sūnus į zakrastijonus. Ką tik pašventintos kreidos gavau.

— Na, žiūrėkit. Tu, Albertai, Išminčiau, pašviesi man, nes mano akių šviesybė prigesus, — linksmas ir šnekus Virkutis ant virtuvės staktos viršaus parašė K. M. B.

— Žiūrėkit, aplanko jūsų namus Trys Karaliai: Kantrumas, Meilumas, Bičiuliškumas, o jei juos išvarysit, paliks dar kiti trys, kurie amžinai viešpataus, tai, tai, — juokdamasis jis rodo ant aprūkusios staktos švietančias tris radies, — tai, Karčiama, Moteriškė ir Biesas. Matai, Išminčiau,

ar apskaitei kur knygose, kokie karaliai valdo mus, a? Aš mat ir nemokytas, o vis dėlto žinau. Čia, čia šviesu, — jis vedasi Albertą prie kitų durų. — Taip aną metą, kai tu gimei, — jis pradeda savo neišsemiamas istorijas, kurių Albertas visada su malonumu klausosi. Jau pasidabruotais plaukais Virkutis pasakoja, kaip jis kiekvienais metais ateina su šventa kreida įrašyti tas paslaptingas tris raides. Jie sustojo prie alkieriaus durų. Virkutis taip pat šypsodamasis rašo palengvėliais tas pačias raides, bet jos ne tokios pat, jos kur kas gražesnės, su rūtų šakelėm apkaišytos.

— Na, sakyk, teta Uršule, ką duosit man šiemet, kad jum atvedžiau karalius, vėdarų ar dešrų, — juokiasi Virkutis, pabaigęs darbą.

Albertas pamena, kaip jam mama duodavo visokiausių gėrybių. Jokios skerstuvės neaplenkdavo jo. Rodos, girdi motinos žodžius:

— Albi, nunešk Mykolui alaus, duonos, tik nesakyk ir nesirodyk tėvui. Pasiteirauk, kaip einasi, — ir jis atsitolindamas girdi dar motinos balsą: — vargšas, Mykolas.

— He, he, he... Ot kaip gyvenimas keičiasi, ot, — rimtėja Virkutis, — vargšė Antanina, vargšė.

Teta pradeda žliumbti.

— Nestūgauk, nestūgauk, jau po laiko, o kai prašiau, meldžiau, kur jūsų norų ausys buvo. Manėt pinigais laimę pirkti, o tik velnio odą, žirnių pripiltą gavot. Sugriovėt dviejų žmonių gyvenimą, sugriovėt... Et, nedūsauk, Uršula, juk Trys Karaliai aplankė, nevarykim juos tuoj iš namų, iš savo širdies, kad nepasiliktų kiti trys.

Kieme sulojo šunys ir sužvangėjo rogių skambučiai.

— Parvažiuoja, — šokosi Virkutis. — Tai neduodat nieko man? Gerai, tai aš... Še, Albertai, imk, nes tau reikia dabar še, — Virkutis prieėjo arčiau ir į ausį šnypštelėjo, — Tavo motina liepė Tau atiduoti, o tu bėk, Albertai, bėk... Tai pradžiai.

Lauke girdėjosi girtų šūkavimai. Virkutis išnyko tarpduryje.

— Ponaiti, greičiau arklių nukinkyti! Ponaiti, nu! — šaukė įėjęs girtas tėvas, — Manai, kad leisim tave daugiau, ne, ne... liksi namie. Greičiau!... greičiau!...

Albertas iškinkė arklius, įstūmė roges. Girdi troboje baisiausį klyksmą. Pažįsta kieno tai balsas. Šoka prie durų gelbėti motinos.

— Nekišk nagų tarp durų, — šaukia tėvas, ir Albertas girdi tetos klyksmą. Žino, kad ir ji norėjo užstoti motiną, bet...

— Aš jums visiems!... Man nereikia ponaičių... o ko tas čia raitosi... Galvas visiems nukirsiu...

Sublizgėjo kirvio ašmenys tėvo rankoje, išsimojęs kirto du sykius į alkieriaus staktą.

— O ko čia, ponaitis? Tatai tu mane į skolas...

Iš staktos iškirstos dvi skiedros, o iš tamsumos aiškiai švietė tik vienintelė vidurinioji raidė. Albertas suprato, ką kalba ši, ant aprūkusios staktos vienintele Trijų Karalių raidė.

— Bėk, Albi, bėk, — kužda jam motina, — tėvas tavė dar užmuš, bėk, eik toliau...

Tėvas svirduliuodamas artėjo durų link. Albertas jas trinktelėjo ir pasileido į nakties tamsumą vienplaukis ir vienšvarkis.

KAZYS KARUŽA

GYVENIMO APYSAKA

PRABĖGO, nuslinko, pradingo visa kas
nuskendo žiemos vakaran . . .
Dabar suprantu, kad Tu — Gyvenimo Apysaka,
kad Tu perdaug negera.

Svajoti? . . . Svajoti jau aš nebemoku . . .
Dainuot? . . . Nebetokia daina . . .
Aplinkui matau meluotą tik juoką,
aplinkui šalta sutema.

Prie vartų linguoja balti jovarėliai,
pamerkę šakas žiemos vakaran . . .
Kad gyvenimas būtų, kaip ši akvarėlė,
kad Tu būtum tokia gera . . .

Jis palengvėliais svirduliavo laukais, ėjo į galulaukį, kur Rūpintojėlis rymo ant akmens. Jis tiek metų žegnojo jų laukus ir namus, bet kodėl dabar nugręžė veidą nuo jų . . . Čia tiek praleista vakarų, čia bandą ganydamas jis poteriaudavo, čia matydavo ir motiną vakaro prieblandose suklupusią.

Atsiklaupė ant apledėjusio ir apsnigto akmens. Širdyje vėl jautė visą gyvenimo žiaurumą. Tėviškė išvaržoma, namuose pragaras, tik vienintelė raidė jam bepaliko, tik stikliniame kalne žiburys. Ar atsisakyti jo, juk jau prie pat galo . . . Pjūtis didelė, o darbininkų maža . . . Jis prašo stiprybės to susimąsčiusio Kristaus, keliasi ir bėga tolin į laukus, kur kitąsyk skambėdavo linksmos tošinės piemenų birbynės, kur traliuodavo šieno grėbėjos, kur vasaros nokdavo dobilo žiede ir kviečio varpoje. Tolyn tolyn per laukus, su kuriais esi tarsi savo krauju sujungtas, kur kiekvienoj gluosnio šakelėj ir net pienės žiede visas esi. Paskutinį kartą jis nori apriebti visą, kur tiek daug gražių jo jaunystės dienų suklupo po gyvenimo dalgiu.

Užkopia ant kalno. Tamsuma užgulusi visą kaimą, tik kur-ne-kur žiburėliai kaip vilko akys spinksi; rodos, šaukte šaukia tie mažyčiai langeliai: — Šviesos, šviesos!"

Albertas girdi, kaip jį šaukia ta nakties gluduma, girdi gimnazijos skambutį kviečiantį į darbą.

Tyliai įšliaužia į namus, pasigriebia visą, ką atsinešė, ir praveria kiemo vartelius. Dangus žėrėte žėri nakties žiburiais. Ten viena žvaigždė perskrodžia dangų, ir iš namų iškeliauja paskutinis Karalius. Tvirtas, pasiryžęs eiti per vargo kalnus ir kančių upes. Žvaigždės skrieja žemyn, susilieja į vieną, šviesią žvaigždę. Ji žiba, spraksi ir veda paskutinį iš namų išvytą Karalių.

IZ. BLAUDŽIŪNAITĖ

Mūsų dailininkės

(Moterų dailininkių parodai pasibaigus)

Lietuvė moteris aktyvi visoms gyvenimo sritims. Ji ypač budri ir jautri kūrybos žygiams. Mūsų spaudoj ir kasdienos gyvenime nemažai rasime mokslininkių, visuomenininkių, pedagogių, diplomačių, rašytojų, muzikių, dailininkių ir k. darbų ir vardų. Tiesa, jie, palyginti, kuklūs, kaip kukli ir visa šalis, ir jos egzistavimo sąlygos. Bet jų pasireiškimas yra garantija stipresnio moters kūrybos žydėjimo ateityj, kuris jau ir dabar pasireiškia, kaip kolektyvaus bendradarbiavimo išdava. Tai patvirtina kad ir šis faktas — pirmoji Lietuvos moterų dailininkių meno paroda. Paroda sukėlė vertą visuomenės susidomėjimą ir buvo kasdien gausiai lankoma. Ir moteris dailininkė ja besidominančios visuomenės neapvylė. Nepaisant ankštos patalpos, kuri ne padėjo, bet kliudė dekoratyviniam kūrinių sutvarkymui, pačioms menininkėms, kurių daugumas kūrinių paliko atidėti geresne proga parodyti — mūsų dailininkė laimėjo daugelio simpatijas savo tikru, iš prigimties gelmių trykštančiu moterišku kūrybos nuoširdumu. Ji parodė save grynai moteriškę: tiek siužetų parinkimu, tiek subtiliu, švelniu jų išreiškimu bei spalvų derinimu. Kas kitas, jei ne ji pajėgs taip suprasti Mano Motiną, jos džiaugsmus, sielvartus ir juos atvaizduoti drobėj, raižinyj ar skulptūroj? Tąja tema darbavosi klasikai, renesansininkai, romantikai ir kt. Toji tema aktuali, kol gyvens žmogus. Ir mūsų dailininkių vyraujantis siužetas — motina, kūrybos madona ir gyvenimas toks, koks jis yra — su pirmaisiais žingsniais, laukų gamta, portretais, pasakomis, legendomis ir p. Dailininkių išmėgintos visos priemonės: alijus, akvarelė, tempera, pastelė, tušas, gipsas, metalas; net molis. Tačiau kiek ji stipri dažytoja akvarelistė, tiek dar bebandanti keramikė. Šioj srityj ryškiai jaučiami mėginimai, stoka siužetų ir jų atvaizdavimo blankumas. Bet daugumas dailininkių yra savęs ieškojimo kelyj ir dar tik ateities žmonės. Bemaž visos jos yra neglostomos gyvenimo už talentus. Kaip daugelis šių dienų menininkų kūrėjų — ir jų daugumas tebekuria atliekamu laiku nuo tarnybos dėl duonos kąsnio. Dėl to ir neįmanoma ieškoti jose tikrai vertų, didelių, visai originalių ir geniališkų darbų.

Bendrais bruožais praskrendant pro tas ir taip daug jų gyvenimo valandų atėmusias sienas, — įdomu stabtelėti ir ties parodos kataloge įrašytais vardais, kurių kiekvienas vertas tam tikro dėmesio, neskiriant vyresnį ar jaunesnį dailininkės išgyventą kelią.

B a k u t y t ė, Br. debiutuoja su keramika. Viskas, ką apčiuopsi kasdienos gyvenime, savo bute — jos pačios kruopščiai lipdyta: servyzai ir vazelės valgiams, ąsotėliai, dubenėliai, lėkštės ir k.

Dar jauna menininkė Idzelevičiūtė, E. mėgina savo gabumus aliejaus dažais.

Jackevičiūtė-Petraitienė, I. verčia sustoti pasigrožėti ties vienu iš 4 aliejų — šelmišku italiuku.

Janulaitienė, A. — portretistė. Fotografišku tikslumu ir žavingu estetišku spalvų derinimu stebina pastelės portretais: Railiene, Maironiu, prof. Leonu ir k.

Jurgelevičiūtė-Preisienė, M. — pasirodo su keletu gamtos vaizdų ir portretų.

Jauna, darbšti, turint daug darbų, bet rodžiusi vos du Karnauskaitė, Z. Daugelį menininkių varžo nepasitikėjimas, ar nedrąsūs užsimojimai.

A. a. Katiliūtės M. — tragiškai nepakėlusios sunkios dalios — žvelgia liūdnas autoportretas ir „Nusivylusi Urtė". Ji paliko kelis šimtus darbų, kurie neužilgo bus išstatyti jos darbų atskirai ruošiamoj parodoj.

Sunku iš vieno darbo pažinti Kenskaitę-Šaltuperienę. Panašiai ir Kindurytę-Belžakienę, G. — iš dviejų „Nature morte".

Kizevičiūtė, A. — pasirodo, kaip rimta grafikė, realistė. „Žvejai" parduoti V. D. Kultūros muziejui. Pažymėtini „Darbininkai" ir „Rūpintojėlis".

Gera akvarelistė Kriaučiūnaitė, T. — įgudusiai atvaizdavusi šviežias alyvų puokštes, Prieglaudos mergaitę, Mariją ir k.

Lapinskaitė, M. šį kartą prie negausiųjų skaičiaus žvilgsniu.

Lechavičiūtė, R. — grafikė, mėginanti vaizduoti pasakų ir legendų siužetus.

Daug vilčių žadanti keramikė Lukštaitė-Lukoševičiūtė, E., nors šį kartą rodė kuklų kūrinių skaičių. Ji yra gavusi stipendiją tobulinti savo sugebėjimus užsienyj.

Lurjytė, G. — peizažistė, mėginanti gabumus aliejaus dažais.

Ekspresionistė skulptorė — Luščinskaitė-Žiurenkovienė, N. — patraukusi visų dėmesį originalia Nemuno ir Neries santakos skulptūroj aistringo pabučiavimo alegorija. Pažymėtini dar: Ūkininkė, Prie kryžiaus, Suktinis ir k. Tai jau labiau save radusi, labiau subrendusi menininkė.

Macytė-Mikšienė — parodė 3 Nature morte. Kiek neįvairūs siužetai.

Matuzonytė-Ingelevičienė — stipresnė portretistė, kaip peizažistė.

Murauskienė, K. — išstatė daug smulkios keramikos, kurios daugumą išpirko.

Novickaitė-Gaučienė, A. — aliejum piešia lietuviškos gamtos grožį, kruopščiai, su gilia meile vaizduodama Rudenį, Gubas ir k.

Talentinga dekoratorė — Pacevičienė, S. — vykusiai atvaizdavusi Kristaus gimimą, Bėgimą į Egiptą, Kostiumus ir k.

Percikovičiūtė, Č. — teparodė vieną Draugės Juditos portretą ir Pavasario paslaptis.

Petrikaitė-Tulienė, K. — iš produktingųjų. Ji išstatė ir akvarėlės, ir keramikos, ir metalo darbų. Įdomiausia ji kaip akvarelistė: Dainelė, Šmėklos, Pasaka, Pavasaris, — nors smulkūs darbai bet rimtai, kruopščiai, net klasiškai išbaigti. Spalvų derinime ji gili estetė. Įdomūs jos plakatai ir metalo darbeliai.

Bėgimas Egiptan. E. Steponaitytės

Berveltaitė, L. — skulptorė nulipdžiusi didingą Šv. Jėzaus Širdies statulą ir Pirmuosius Žingsnius.

Didžiokienė, B. — viena iš vyresniųjų kūrėjų. Gaila, kad ji, kaip ir daugumas vyresniųjų, parodoj dalyvauja kukliausiu kūrinių skaičium — vos Lėlė ir Vaitkevičiaus portretas reprezentuoja šią talentingą ir produktingą menininkę.

Didžiulytė-Kazanavičienė, A. — vaizduoja aliejum lietuviškas gėles. Gražūs bijūnai.

Stipri akvarelistė — Draugelytė-Kučinskienė, V., iš Argentinos papildžiusi menininkių skaičių. Žymėtini: Gaučių šokis ir Argentinos lietuvaitė.

Dubeneckienė-Kalpokienė, O., seniai pažįstama V. Teatro dekoratorė — išstatė 3 kūrinius, iš kurių ypač kreipia dėmesį švelnus tempera Smolskaitės Orentienės portretas.

Gaidukevičiūtė-Pikčilingienė, M. tedavė du aliejaus peizažus. (Teko girdėti, kad ši produktinga dailininkė greitu laiku mano surengti savo darbų parodą).

„Po baltu nuometu“ D. Tarabildaitės

Römerienė, Z. — vyresnioji, bet rodžiusi kuklų skaičių darbų. Imponuojantis Ponios Oželienės portretas.

Savzdaraitės-Šteibelienės — matėme tik Sesers portretą.

Produktinga, pamėgusi akvarėlės peizažus Sirutytė, A.

Steponaitytė, E. iš Šveicarijos davė keletą kūrinių religinėmis temomis.

Rimta grafikė, natūralistė Šleivytė, V. Kasdienos — Bulves skutant, Senovės malūnas, Šventadienį namie pasilikus — gyvenimo tikrybė, kreipia visų dėmesį. (Šie kūriniai parduoti).

Namų sielos ir apskritai motiniškų jausmų stipriausia reiškėja Tarabildaitė-Tarabildienė, D. Tai produktinga, įdomi skulptorė ir žavi, įvairi, ekspresinga grafikė. Pažymėtinos skulptūros: Kūrybos Madona, Motinos džiaugsmas, Pirmieji žingsniai, Broliukas ir sesutė. Grafikos: Po baltu nuometu, Piemenėlė, Du mažiukai ir k. Ji vienintelė iliustravusi gal keliasdešimt jaunimo ir vaikų knygų, kuriose ji vis randa originalią techniką, įkvepia šitą nuotaiką ir labiausiai vaikams artimą aplinką,

jų „herojus“. Ši menininkė yra gavusi stipendiją ir dabar sėkmingai studijuoja užsieny. Tai teikia vilčių sulaukti ją dar tobulesnę ir produktingesnę.

Tarvydaitė, V. — grafikė. Matėme jos porą medžio raižinių ir ofortą Darbininkas.

Trečiokaitė, J. ir Vaineikytė — po vieną rupaus akmens mozaiką. Mozaikos menas — dar primityvioj stadijoj.

Vaškevičiūtė, E. — keramikė. Geriau pavykę Graviruotas vazonas, Baltas katinas ir Puodukas.

Žilevičaitė, M. — teparodė senutės portretą.

Ši pirmoji paroda, nedrąsus, net kuklus daugumos pasirodymas su vienu ar pora kūrinių, reikia sutikti kaip pirmą, rimtai paskatinantį žingsnį į produktingesnę kūrybą, naujų siužetų ir kelių ieškojimą. Nepalankus gyvenimas meno kūrybai, nepalankios sąlygos parodyti visuomenei nueiti keliai — tiek menininkių, tiek Moterų Talkos Komiteto inicijatyva — nugalėti kliūtis ir pasirodyti — keliagubai labiau sveikintina. Visuomenė gavo progos pažinti žymų skaičių tyliai dirbančių menininkių ir bus labiau sudominta mūsų telentų ugdymu ir jų likimu. Iki šiol moteris dailininkė lindėjo gyvenimo užkulisuos — ji buvo visuomenės nepastebima, jąja nesirūpinama. Dėl to jos kūryba nėra kol kas apsčiai gausi, nepasižymi genijaliai drąsiais užsimojimais. Meno kūrybai, kaip gyvybei, reikia ne tik talento, bet ir sąlygų.

KONKURSAS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS

20 METŲ PAMINĖJIMUI

„Ateities“ redakcija skelbia naują konkursą tema —

Kuo ir kaip vertingiausiai galėtų prisidėti moksleiviai prie Lietuvos Nepriklausomybės 20 metų paminėjimo.

Savo rašinio vardą duoda patys konkurso dalyviai. Ar visi moksleiviai turėtų atskirai suruošti kelių dienų programą, kaip tatai atlikti, kokiose srityse, ar jie turėtų prisidėti prie vyresniųjų parengimų, į ką labiausiai turėtų būti kreipiamas dėmesys, ruošiant įvairias minėjimo programos dalis ir t.t. ir t.t.

Rašiniai turi būti 5—10 „At.“ psl.
Pasirašyti slapyvardžiais, o tikrus adresus pridėti atskiram voke.
Terminas: 1938 m. vasario 1 d.

I premija — 35 litai pinigais.
II „ — 15 lit. pinigais.
III „ — 10 litų knygomis.

Po Naujų Metų „Ateitis“ bus vienu lanku padidinta, todėl daug įdomios medžiagos, kuri šian nr. netilpo, bus įdėta į 1938 m. 1 nr., kuris išeis tuojau po Trijų Karalių.

ALFONSAS SUŠINSKAS

RIESTANOSĖ TUŠTYBĖ

Rugių varpom žvilgėdamas autobusas, lyg undinė mėnesienos bangose kraipydamasis, vaipydamasis, nėrė į priekį, į žiburiuotąjį miestą...

Įvairių čia keleivių: gaspadorium trinyčiais apsivilkusiu pradedant ir riebiu, aukštojo mokslo diplomuotuoju baigiant.

Autobusan įkopia sena, raukšlėtu veidu, senutė.

Autobuse vietos nebuvo — pilnutėlaitis, lyg statinė silkėm, prikištas.

Dūsavo, lingavo senutė. Niekas jai savo vietos nedavė, jos senystės neužjautė, neatsižiūrėjo.

— Mama, gal sėstelėtum! — rimtų akių, rimto veido vyras taria senutei, šypsniu tarsteli tas, kurs ne tik savo rankose turi universiteto diplomą, bet ir savo širdyje, savo vyriškos krūtinės artimo meilėje...

Šviesusis vyras atsistoja.

Tuo tarpu visai priešais, sprandą išrietęs, koją ant kojos užvožęs, sėdi inteligentas gimnazistas, įžūliai kalakuto akim dilbterėdamas čia į senutę, čia į šviesuolį (buvo advokatas), kurį jis tik švariai apsirengusiu kaimo bernu telaikė, vargšelis...

* *
*

Kalakutiškos dvasios mūsų moksleiviuose daug. Į tikrąjį mokinio gyvenimą įsisukęs, žmogus pasigendi sielos spinduliavimo, nebejunti sielos šilimos, nuoširdaus žodžio nebeišgirsti, jaukaus žvilgsnio nebeužgriebi, retai kur beužtinki asmenybių, kurios į save trauktų, nestumtų šalin...

Dienos rūpesčiai, akimirksnio blizgučiai, progos džiugesiai siurbėlės, įžūlumu įsikabinę į jautriąją mokinio širdį, visą nuoširdumą iš jos išsiurbti pasišovę. Pasipūtimas yra charakteringas šių dienų mokinio ypatumas; pasipūtėliai moksleiviai yra tiek įsismaginę, kad jų nosį kelius kartus jų pačių tuštybė prašoksta, praneša.

Tegu jau poetams būna pirmenybė. Išvengti nesusipratimams ir darniam žodžiui rasti turiu pabrėžti: jokios neapykantos, jokios pagiežos, jokios pajuokos nereiškiu nė vienam talentui, juo labiau poetinei dovanai; poetus gerbiu, myliu, saulės sūnumis, saulės dukterimis juos laikau...

Jis parašo eilėraštį. Susirinkime paskaito. Ploja, trypia jam, nauja žvaigždė sušvitusi, šaukia draugai.

Ir pajunta jis: jo galvelėje ima suktis įkyri mintis, paties dangaus angelų ant kojų pirštelių jam atnešta, pakišta:

— Tu vienas toks talentingas... Tu — genijaus pradžia! Visi kiti — tik trąša tavo talentui augti, kilti...

Ir pradeda jis vaikščiot pasipūtęs, plaukus ima sau tyčia velt (kine matė Puškiną susivėlusį, garbanuotą). Kiekviename mokytojo žvilgsnyje, mergytės akies mirktelėjime, jos lūpyčių šypsnyje, savo tuštybės nugirdytas, vis mato, vis girdi: tu poetas, tu mūzos išbučiuotinis...

Tik jis nė karto savo „urbino" nepakvaršino šia mintim: tikras talentas kyla ir bręsta tyliai, be kaprizų, be pretenzijų, jis eina kartu su didžiu darbu, su daugelio metų mėginimais, bandymais, jis nekartą susilaukia ir karčių pralaimėjimų...

Ji irgi rašytoja. Bent ji save tokią laikė. Ir mokytojas prašė, kad literatuose paskaitytų. Kartą pati direktorė ją išgyrė, išgarbino, net kakton paukštelėjo...

Ir pasijuto ji lig pat žvaigždžių beiškylanti. Kartais jos tuščia tuštybė tiek aukštai ją išnešdavo, kad, rodos, jau jau dangaus skliautus besiekianti, o žvaigždės pačios taip ir lekia tiesiai jai į gerklę...

Visos draugės, visi žmonės, visa aplinkuma mūsų mūzininkei atrodo be spalvos, jokio grožio nepajaučia, nesugeba pergyventi, nemoka kentėt, neišmano ir mylėt...

Šokt ji tešoka tik su poetais, su „menininkais", su mūzos paglostytais, kad ir nuglostytais...

Ir rietė ji savo nosytę. Nosytė pati ir rietėsi. Tačiau jos puikybė, jos riesta nosytė kur kas buvo didesnė už patį talentą. Ir nurausti žmogus prisiminęs, kiek dirba, kiek prakaituoja tikri žodžio menininkai, kol ką sukuria, ir vis dėlto kaip tuo jie nesdidžiuoja, nesigiria, savo nosies neriečia, yra kuklūs, nuolankūs, nuoširdūs...

— Dievaitė! Tikra dievaitė!... Ak, kokia jos figūra! Akys — žvaigdžių dangus, lūpos — mėnesienos mėnulis...

Save ji laiko gražuole, gražiausiąja. Taip jai kartą ir girtas ponas pagargaliavo, kai su juo mokyklos vakare šoko...

Kitos mergaitės jai atrodo šlykščios, biaurios kaip raganos... Kaimo žmonių ji nekenčia — jie tvartu atsiduoda, avelėm dvokia, sako ji; darbininko ji iš tolo vengia — sutept, supurvint ją galįs.

— Kitos tokios nėra kaip aš! — jos ypatinga malda.

Ji dar penktokė, o savo smegenyse dažniausiai šitokius vaizdus ji ausdavo.

Ji jau studentė. Be galo graži! Laikraščiai varžos dėl jos foto. Apie ja sukasi ir įvairūs direktoriai. Studentų balius. Jame — ji. Atvažiuoja direktorius. Jis, tas direktorius — ne gimnazijos — fui, dar aukštesnis, prieina prie jos, nusilenkia, rožę jai duoda. Šokt prašo. Ir šypteli ji. Veidelį nudailina, akytes paspendžia, liežuvėlį nutaiko — ir jis jau jos...

Laikraščiai sveikina, valdžios žmonės jai lenkiasi, o gatvės poniutės, savo šuniukus, riebius kaip paršiukus, už virvutės vos nulaikydamos, kugždasi, jai savo auto važiuojant ir būtinai pačiai vairuojant:

— Žiūrėk, direktorienė! Juk ji gražiausia iš gražiųjų...

Riestanose tuštybe, kodėl taip apakini jauną žmogų, kad vos iš proto jis nesikrausto, puikybės aistros apglušintas?!...

Kiek pažinau, nieko sau mergaitė ji buvo, nuoširdi lietuviškosios mokyklos moksleivė. Ir sveikindavos ji širdingai, grakščiai. Atsitiko taip, kad naujitėlaičiai ji apsirengė, visa nertė išnėrė iš senojo rūbo, senąjį kailį palikus: nauji batukai, nauja uniforma, nauja kepuraitė, pagaliau, puikus naujas paltas. Jau iš tolo pamačiau ją atskrendančią, atšaunančią. Stebukle! Praūžia ji, į šalį nusisukdama, nusigręždama, nė mirktelt ne-

mirkteldama, žvilgsnio nepasiųsdama, be knikso, be nikso — pramauna lyg iš Azijos atskridusi...

Mano akys tuoj sugriebė, regėjimą nučiupusios: naujitėlaitis rūbas užrietė jai nosį, šlykščia tuštybe akis jai užkrėsdamas, kad ji, vargšė, „nebeįžiūrėjo" pažįstamojo, jo nebesveikindama: ji, tokia dama, kur čia tau jau besveikins...

Štai prieš mus gyvenimo reformuotojas.

Visas pasaulis jam atrodo avigalviai.

— Argi čia žmonės — žulikai, ir tiek! — nekartą sukdavos jo galvoj.

Viską jis kritikavo, viską griovė, į visas šventenybes spjovė. Net naują religiją galvojo jis išželdyt. Kai kas tikrai genijaliu žmogum jį laikė. Tačiau esminis jo revoliucijos pagrindas buvo tuštybė, perdėta, liguista ambicija, savimyla, kuri kai kada tikrai nebežinodavo jokių ribų siautėdama, šėldama.

Neprasmukim nepamatę ir šitokios figūros, naujos mokyklos žvaigždės nepastebėję.

Jis sportininkas. Niekas daugiau jam nerūpi, kaip sportas, treniruotės, varžybos, rungtynės, laimėjimai... Sportas vis jo akyse, net jo maldoj, jo sapne.

Viską sportui jis matuoja.

— Tu matematikas?! Koks tu nelaimingas padarėlis! Sakyk, kas iš tos tavo matematikos? Sudžiovinsi smegenis, sudžiūsi! Į gyvenimą tik sportu prasimuši, į šviesesnį rytojų, į rytojų šviesų, saulėtą tik per sportą...

Sportas jam visi dievai kartu. Į kitus dalykus jis spjauna, ir tiek.

Ir mušėsi jis į gyvenimą, rietė nosį tiek, kiek tik ji rietėsi. Pasipūtęs, galvą atmetęs, sprandą išrietęs, krūtinę išvertęs, lyg jautis... Mergaitėms mirksi, jų žvilgsnius gaudo ir joms žvilgsniais šaudo...

Ši sporto „dorybė" viena nesitenkina. Jai reikia buteliuko, reikia dūmelio, reikia...

Gėrė, rūkė, latravo mūsų sportininkas, per sportą į gyvenimą besirengdamas.

Visas šis jo „rengimasis gyvenimui" baigiasi tuo, kad ne tik antrus metus tūpteli toj pačioj klasėj, bet, kad geriau prisirengtų, kad geriau išsitreniruotų, dar ir trečius nutaria jis pridėt. Už šį „priedą" riestanosis sportmenas iškinkuoja iš mokyklos...

Ji save laiko ne tik gražuole, bet ir nepamainoma, pirmaeile šokėja.

Baletui šokt per mokyklos vakarus ji pirmąja kviečiama.

Kalbant atvirai, šoka ji puikiai: pūku skraido, žaibu žaibuoja... Per robaksus ji lyg saldainis: visi ją gaudo, ryte ją ryja. O ji, plevėsa plevėsuodama, akių žvilgsnius gaudydama, jaučiasi lyg paskutiniame dangaus rate.

Lankstumo, vikrumo ir lieknumo gamta jai nešykštėjo.

Visa blogybė ši: gabumą šokt teršia jos tuštybė, įsivaizdavimas, riesta nosytė.

Kad ir undine ji šoka, savo širdim, savo būdu ji tikras girios žvėrelis.

Mat, visą jos rūpestį sukoncentravo, sutraukė *šokis,* kojos, muzika, būdui, charakteriui, žodžiu, vidaus pasauliui nieko nepalikdamas.

Draugaujasi ji tik su viena kita drauge. Su kitomis, net su klasės draugėmis, ji nė nesisveikina.

— Kur matei, kad balerina kitas sveikintų! Ją kitos turi sveikinti! — dirba jos smegenyse tuščia tuštybė.

Šiai mūsų mergytei šitokią pastabą: vikriom kojom gali po salę vikriai šaipytis, tačiau gyvenime ne kojos galvą vedžioja, o galva kojas ... *Būdas, širdies jaukumas turi duoti toną ir kojoms!* ...

Savo akim užkabinkim ir šitokį tipelį. Jo tėvui auksas byra iš dviejų dvarelių. Dar mieste didis malūnas, dar namai nemenki ...

Ir pučiasi jis kartu su litais banke: už savo nugaros jis jaučia stiprų tėvo pagrindą ...

Draugautis jis tesidraugauja su turtingaisiais. Kiekvieną skurdo sūnų jis laiko tinginystės, girtuoklystės, žodžiu, žaldrystės kūdikiu.

Matydamas ir girdėdamas, kaip kiti jo tėvui lankstosi, ir jis trokšta, kad draugai jį rinktiniu laikytų.

Deja, riebūs kąsniai visai užlipdo jam akis, kad jos neregėtų, litų šimtinės išdžiovina jam smegenis, kad šios negalvotų, kokios nepastovios turto kojos, kad ne turtas žmogų žmogum padaro, bet pats žmogus turi save iškelti savom dorybėm, artimo meile, savo darbu, savu sugebėjimu.

Komiški, perdėti, sakot, šie faktai, pavyzdžiai? Ne! Jie tik išryškinti, iš moksleiviškojo pilkumo išskirti, aiškion dienos švieson iškelti.

Riestanosiškos moksleivio tuštybės pagrindas ir esmė ši: savo talentą, įgimtą gabumą, kurį savo laimėjimą mokinys laiko pasiafišavimo, išsiskyrimo arkliuku. Gi turi būt visai priešingai. Fiziniai ir dvasiniai laimėjimai, talentai, įvairios įgimtos vertybės, įsigyti turtai turi būt proga mūsų sielai skaidriau sušvist, mūsų vidaus širdžiai ryškiau, maloniau ištrykšt šiltu žodžiu, meiliu žvilgsniu, paslankiu patarnavimu žmogui, savo artimui be jokio skirtumo ...

Visi riestanosiai tuštuoliai turi atsiminti kuklią, bet gilią prasmę gyvenimo tiesą: pirma žmoniškumas, paskui talentai, visi kiti likimo, progos priedai, priedeliai.

Nuostabus, patrauklus yra moksleivis, kada jis nuoširdus, kada iš jo nekyšo tuštybė, kvailas pasididžiavimas. Žavi yra moksleivė, kada visa jos siela ir visas kūnas skelbia nuoširdumą, dvasios nuolankumą.

Riestanosė tuštybė yra usnys, visus atbaidančios, nuvejančios, niekam saulės neduodančios, bet visus geliančios, sužeidžiančios usnys ...

XI. 9.

Vienas žymiausių mūsų poetų
Jonas Kossu-Aleksandravičius

PRANAS KOZULIS

UŽGESĘ CHIMEROS AKYS

Pirmasis Jonu Kossu-Aleksandravičiaus rinkinys „Eilėraščiai“ parodė ryškų jo poezijos veidą. Metai iš metų eina J. Kossu-Aleksandravičius su gyvenimu jusdamas sielvartingą savo širdies pulsą ir viso gyvenimo, plačių erdvių tvinksėjimą. Net baisu, kaip galingai plavena rudenio žvaigždės. Poetas regi žmogaus siaurybę, kurio gyvenimas tiktai agonija, tik „Imago mortis“. Jis nebeieško gyvenimo tarp žmonių, savyje regi gražesnį pasaulį; iš „Intymių giesmių“, iš sielos gelmių trykšta tyra kalnų poezija. Skaitai Aleksandravičių ir stebiesi tokiu stebuklingu pavasariu, kuriuo gėrisi pats Dievas, regi vakarą mirštantį, kaip žmogų ir liūdną šviesiaplaukę karalaitę šiguitą iš namų... O kas sugrąžins namo karalaitę, kas grąžins gyveniman didžiąją rimtį, kada čia toks nusigyvenimas, toks kontorinis kasdieniškumas.

Pirmajame „Užgęsusių chimeros akių“ skyrelyje „Auksinė pasaka“ matome prasmingo gyvenimo troškimų, gyvenimo nuskaidrinto nekruvinos aukos katarsiu, vienok aplinka stelbia tuos troškimus. Poeto jėga pergyvenimuose ir jausmuose, kurie sudėti žodžiuose, o

Žodis — žiedas pumpure nuvytęs —
Jis numiršta į pasaulį pakeliu. (9 psl.)

Nusigandęs žmogus klaidžioja tarp pagundų ir jaučia, kaip jį dienos tempia kažin kur į nežinią, į naktį. O baisu tos nakties...

Aš taip bijau, o tavo žvilgsnis
Žiaurus ir gundančiai gražus...
Atšauk, atšauk, valdove, vilkstines —
Jos pasmerktos tyruose žūt! (17 psl.).

Bet veltui — valdovas vilkstinių niekad neatšauks. Vienitelė jų viltis „kraujo pilnas keilikas" ir į jį minios „per kalnus, klonius plauks..."

Poetas stovi virš gyvenimo, virš minių ir aiškiai regi jas klajojančias, besiblaškančias ir girdi jų šauksmus. Poetas tas minias supranta, užjaučia ir prabyla suprantamais žodžiais, smingančiais į širdį.

Kituose šio skyrelio eilėraščiuose regiu ilgesį gimtajam kraštui. Poetas iškeliauja

...Ieškot po tolimu, nežinomu dangum
Sesutei rūtų, mėtų, margažiedžių... (22 psl.)

Sesutė-tėvynė seniai laukia rūtų, margažiedžių, ji, nukamuota vergijos žaizdų, trokšta pakilt į Vakarų tautų kultūros lygį. Juk ir senovės lietuviai jodavo į Vakarus parnešt sesutei „šilko skarą, diržą aukso lietą", o dabar ji laukia savo sūnų parnešančių kitokių gėrybių.

Toli nuo tėvynės poetą aplanko „varge ir ūkanoj paskendus" Lietuva. Gal daug gražesnės ir didngesnės Alpės, tačiau savas kraštas poetui daug mielesnis; kiekvienas kalnelis dvelkia senovės didybe, kiekviena Baltijos banga ošia paslaptingumu.

Ir aš matau baluojant keteras, karčius
Širmų žirgų ir — šviesiaplaukius aisčius...
Ir jų kardų, šveidrių kardų kirčius —
Juodam laive— —mergaitę — tokią skaisčią!.. (27 psl.)

Kaip „Auksinėj pasakoj" poetas metė gilų žvilgsnį į erdves, į visą žmogišką buitį, taip skyrely — „Luna-Parkas" matom kedenantį mikroskopiškas kasdieniškumo smulkmenas, užsistovėjusią rutiną. Tikrai čia regime išpiltas žemėn septynias Dievo rūstybės taures. Nenuilstantis gėrio ieškotojas, atrodo, lyg pavargo ir stengiasi pasitenkinti menkais žemiškais daikteliais. Nusivylusį jį vilojanti reklama šaukia Luma-Parkan, kame tikisi, nors keliem akimirksniam, užmiršti alkį, sopulį ir vargą. Tas žmogus toks jau menkas, kad tepajėgia, įsisėdęs karusėlėn kokį sprindį pakilt nuo žemės, bet ta karusėlė tesisuka tuo pačiu ratu, ir jis niekur nepabėga nuo smulkių, smaugiančių žemės reikalų.

Žmogus laimingas, jei jis žus besiblaškydamas erdvėse, — bet koks sielvartas, kokie šiurpuliai bėga nugara, kada jis žino, kad iš šio kasdieniškumo nieko nesulauks, kad jį rutina uždusins.

Ypatingai gražiai suderintas turinys ir forma paskutinio skyrelio eilėraščiuose. Matome, koks poetas didelis temos meisteris.

Upeliai juokias po ledu
Pavasaris išvirs bematant,
O aidi pašalas po ratais
Pro judu jaunu, vienu du.

Lyg koks himnas žemei „klaidžiojanti liepsnelė".

Tu kvepi ta geltona žeme
Iš kapui iškasto kapo. (57 psl.).

Keliose tik eilutėse sutelkta mirtis ir gyvenimas.

Nepaprastas lengvumas paskutinio rondo forma eilėraščio „Bernelis". Šis, tiesiog, prašyte prašosi dainuote dainuojamas.

Šioj 62 pusl. knygelėj pamatysi visokių aistrų kamuojamą Chimerą, ji ilsta, jos galingas žvilgsnis gęsta — tai, per pasaulį keliaujantis, žmogus.

KALĖDŲ NAKTIES MELODIJA

Vokiečių poetas Ludvigas Huginas parašė vieną Kalėdinį scenos vaizdelį. Štai jo trumpas turinys. —

Du artistai išeina į sceną. Abu diametrališkai skirtingi: jaunas smuikininkas ir velnias pavidale moderniško donžuano. Pirmasis džiaugsmingai sveikina užgimusį Kristų. Jis šią žinią skelbia gatvės vargšams ir groja Kalėdų meliodijas. Antrasis pašiepia Kalėdų šventes, vargšų džiaugsmą ir jų tikėjimą. Šis baisus velniškas bonvivanas, pritariamas džiazo muzikos sukuria iš Kalėdų giesmės „Tyliąją naktį, šventąją naktį" tikrą parodiją. Jis įnirtęs šaukia, kad visi gražūs liaudies papročiai, visas tikėjimas ir dorovė esą prietarai, klasta, apgaulė. Jis skelbia kitą džiaugsmą: ne Kalėdų, bet „Žmogaus", ne taikos, bet revoliucijos, ne susivaldymo, bet žemiškų malonumų. Jis, sutikęs jauną mergaitę, traukia prie džiazo ir nepadorių šokių; jis duoda jai pinigų, kad vietoj Kūdikėlio Jėzaus statulėlės, manekeną nusipirktų. Tuo jis išlieja visą pyktį ir panieką gimusiam Kristui. O smuikininkas vis groja. Didesni būriai, sužavėti jo dangiška muzika, grupuojasi apie jį. Velnias negali to pakęsti: jis pribėgęs nuduria tą vargšą menininką ir pats pasišalina. Dabar pasirodo scenoje Mergelė Marija. Per atdaras bažnyčios duris ant altoriaus ji pakelia Kūdikėlį Jėzų. Tuo parodo pasauliui, kuriuo jis keliu turi eiti.

Šie keli poeto sukurti paveikslai vaizduoja pasauly verdančią kovą tarp ištikimų Evangelijos skelbėjų ir neapykanta žėruojančių pragaro agentų. Šių visų kovų maišaty iškyla Kristaus paveikslas, duodąs visiems geros valios žmonėms ramybę ir rodąs tiesą, kelią ir gyvenimą.

Mielas Jaunuoli! Baisi bedievybės banga liejasi daugely žemės kraštų. Kova eina tarp Kristaus ir Antikristo gynėjų. Šioji kova šiandien ar rytoj įgaus lemiamą momentą. Kad šis momentas būtų mums laimingas, Tu turi pirmose kovų eilėse stovėti!

Jaunas smuikininkas sveikino užgimusį Kristų savo smuiko nuostabiomis meliodijomis. Kaip Tu, kilnusis Jaunuoli-e Jį pasveikinsi? *Savo tvirtu tikėjimu, kuris radikaliai pakeičia visą žmogaus gyvenimą, iš kurio plaukia garbė Dievui aukštybėse ir ramybė geros valios žmonėms, kuris įkvepia drąsos grumtis atkaklioje gyvenimo kovoje už savo šventus įsitikinimus.* Kilnesnio uždavinio nėra ir būti negali! Tad laimingai! Aš pats pirmą Kalėdų dieną antrąsias savo Mišias paaukosiu Kūdikėliui Jėzui už Tave, brangusis Jaunuoli-e, kad Jis suteiktų Tau jėgos ir ištvermės sį uždavinį šventai ir garbingai atlikti.

K. J. STANULIS

„PIJUS XI—VIENAS TOBULIAUSIŲ ŠV. PETRO PAPĖDININKŲ"*

PONTIFIKATO PROGRAMA IR JOS GYVENDINIMAS

Padėjęs ranką ant Kristaus Bažnyčios vairo (1922.II.12), Pijus XI savo programą taip išreiškė: *Pax Christi in regno Christi,* t. y. Kristaus taika Kristaus viešpatijoj. Ta programa išdėstyta pirmoj jo enciklikoj Ubi arcano Dei (iš 1922.XII.23 ir rašte Fin dal primo momento). Kristaus vietininkas žemėj, regimoji Bažnyčios galva ir Jos vairininkas nori be taikos likusiai, besidraskančiai žmonijai grąžinti taiką įgyvendinant Kristaus viešpatavimą, persunkus Kristaus dvasia tautas, visuomenę ir šeimynas[1a].

Šio tikslo siekdamas, 1925 šventųjų metų pabaigoj, Pijus XI enciklika Quas primas (iš 1925.XII.11) įveda Kristaus Valdovo šventę[1b], ir įsako, kad kasmet Šv. Jėzaus Širdies šventėj būtų atsiteisiama Švenčiausiai Jėzaus Širdžiai už visus įžeidinėjimus (enciklika Miserentissimus Redemptor iš 1928.V.8)[2]. To paties tikslo siekia ir didžiosios programinės jo encikli-kos: apie krikščionišką auklėjimą (Divini illius Magistri iš 1929.XII.31)[3], apie krikščionišką moterystę ir šeimyną (Casti connubii iš 1930.XII.31)[4], apie krikščionišką visuomenės santvarką (Quadragesimo anno iš 1931.V.15)[5].

Religinį-bažnytinį gyvenimą Pijus XI stipriai pakylėjo paskelbdamas 1925 metus šventaisiais metais (encikl. Infinita Dei misericordia iš 1924.V.29 ir konst. Servatoris Jesu Christi iš 1925.XII.25)[6], įvesdamas ypatingą jubiliejų 1929 m. jo kunigystės 50 m. sukakties proga (konst. iš 1929.I.6 ir encikl. Quinquagesimo ante anno iš 1929.XII.23)[7] ir 1933—34 m. atsiminti Kristaus mirtį prieš 1900 m. (bulė iš 1933.I.6 ir konst. iš 1934. IV.2)[8]; taip pat skatindamas prie dvasinių pratybų (Mens nostra iš 1929.XII.20)[9], garbint Jėzaus Širdį (Caritate Christi compulsi iš 1932. V.3)[10], ir kalbėt Šv. Mergelės Marijos Rožančių (Ingravescentibus

---

* Tęsinys iš Ateities 11 Nr. 414 pusl.

[1a] Enciklikos santrauka patiekta O. Zaštautaitės straipsny „Pijaus XI pontifikato programa" jos redaguotame kolektiviniame veikale „Pijus XI", Kaunas, 1937, 85—89 p.

[1b] Lietuviškas vertimas Tiesos Kelio 1926 m. oficialinės dalies 95—108 pusl.; santrauka ten pat straipsnių skyriaus 1—3 p.; platesnį šios enciklikos išaiškinimą duoda kun. J. Paukštys S. J. straipsnyje „Pijus XI — Didžiojo Karaliaus Šauklys", Pijus XI, 239—246 p.

[2] Lotyniškas tekstas TK 1928 m. of. d. 97—107 p. su lot. ir liet. atsiteisimo maldos tekstais t. p. 107—109 p.

[3] Liet. vertimas TK 1930 of. d. 63—93 p.; išleista ir atskirai 1930, (KVC leidinys). Enciklikos aiškinimą parašė vysk. J. Staugaitis, Šv. Tėvo mintys apie auklėjimą, 1930 (KVC leidinys). Žiūr. ir Dr M. Ruginienės straipsnį „Pijus XI mokyklų ir auklėjimo klausimais"; Pijus XI, 125—136 p. Prie Pijaus XI auklėjamųjų raštų priskirtina ir jo enciklika apie kinematografuose rodomus paveikslus (Vigilanti cura iš 1936.VI.29); lot. tekstas TK 1936, of. d. 73—85 p.

[4] Lot. tekstas ir liet. vertimas TK 1931 of. d. 25—93 p.; žiūr. ir St. Ladygienės str. „Šv. Tėvas Pijus XI ir krikščioniškoji šeima" Pijus XI, 118—124 p.

[5] Lot. tekstas TK 1931 of. d. 125—165 p., liet. vertimas t. p. 169—206 p.

[6] Lot. tekstas TK 1926 of. d. 9—14 p.

[7] Konstitucijos Auspicantibus nobis lot. tekstas TK 1929 of. d. 19—23 p., liet. vert. ten pat 43—47 p.; enciklikos lot. tekstas TK 1930 of. d. 1—13 p.

[8] Lot. tekstas TK 1933 of. d. 3—6 p. ir TK 1934 of. d. 17—25 p.

[9] Liet. vertimas TK 1930 of. d. 33—45 p.

[10] Liet. vertimas TK 1932 of. d. 49—60 p.

malis iš 1937.IX.29)[11], prie Konsilijų kongregacijos įsteigdamas tam tikrą įstaigą prižiūrėt ir skatint religijos mokymą liaudyje (raštas Orbem catholicum iš 1923.VI.29 ir dekretas apie katechezę iš 1935.I.12)[12a], ir paskelbdamas didelį būrį naujų šventųjų (31; jų plačiausiai žinomi: Kūdikėlio Jėzaus Teresė, Jonas Vianney, Ballarminas, Don Bosco, Petras Kanizijus, Albertas Didysis, Jonas Eudes, Sofija Barat'aitė, Marija Magd. Postel'ytė, Konradas Parzhamas, Bernadeta Soubirous, Tomas Morus ir Jonas Fišeris), palaimintųjų (498)[12b] ir Bažnyčios Mokytojų (Kanizijų, Joną nuo Kryžiaus, Bellarininą, Albertą Didįjį).

Pijus XI kėlė į altorių garbę ne tik naujus šventuosius, bet nepraleido progos priminti žmonijai ir praeitųjų laikų didžius šventuosius, kai tokios progos duodavo jų įvairios sukaktuvės. Tokiomis progomis, antai, yra išleistos šios enciklikos: apie šv. Pranciškų Salezą (Rerum omnium perturbationem iš 1923.I.26), apie šv. Tomą Akvinietį (Studiorum ducem iš 1923.VI.29), apie šv. Jozapatą (Ecclesiam Dei iš 1923.IX.12), apie šv. Pranciškų Asižietį (Rite expiatis 1926.IV.30), apie šv. Augustiną (Ad salutem 1930.IV.20)), Efezo sinodo sukaktuvių proga (Lux veritatis iš 1931.XII.25)[12c].

Kristaus viešpatystei plėsti gyvendinant katalikiškus principus turi dirbti katalikiškoji akcija, kuri, pagal Pijaus XI mintį, yra pasaulionių katalikų dalyvavimas hierarchiniame apaštalavime[13]. Pijus XI dėl to yra pelnęs katalikų akcijos (veikimo) popiežiaus vardą, nes jos reikalą yra priminęs įvairių įvairiausiomis progomis[14]. O kadangi katalikų akcijos vaisingumas pareina pirmoj eilėj nuo tai akcijai tinkamų dvasininkų, tai Pijus XI yra taręs žodį ir apie dvasininkų rengiamas įstaigas, apie dvasininkų formavimą, jiems reikalingas savybes, jų uždavinių kilnumą (raštas Officiorum omnium iš 1922 m., konstitucija Deus scientiarum Dominus iš 1931.V.24 ir enciklika Ad catholici sacerdotii iš 1935.XII.20)[15].

---

[11] Lot. tekstas TK 1937 of. d. 153—159 p.

[12a] Lot. tekstas TK 1935 of. d. 53—61 p.

[12b] Skaičius „31" ir „498" imu iš Dr. J. Sav. str. „Pijus XI palaimintųjų ir šventųjų garbės skelbėjas", Pijus XI, 247—259 p. Straipsnio autoriui negalima neprikišti, kad jis prie savo straipsnio rimtame leidiny, nepasirašydamas savo visos pavardės, pasielgė nerimtai.

[12c] Lietuviškai, mano žiniomis, tėra išverstos tik apie šv. Pranciškų Salezą (Ganytojas 1923 of. d. 181—183 ir 197—203 p.), apie šv. Pranciškų Asižietį (TK 1926 of. d. 78—93 p.) ir apie šv. Augustiną (TK 1930 of. d. 136—159 p.).

[13] Plačiau žiūr. TK 1929 of. d. 4—7 ir 113—117 p.; TK 1933 of. d. 35—60 p. (Katalikų Akcijos aptarimas, jos prigimtis, tikslas ir esminės ypatybės — nurodymai, sustatyti vyriausio Kat. Akcijos dvasios vado arkivysk. G. Pizzardo); taip pat. Katalikiškojo veikimo direktyvos TK 1930 of. d. 198—211 p. ir G. Pizzardo paskaita „Kat. veikimas" TK 1930, 697—705 p. ir kun. prof. V. Brizgio str. „Šv. Tėvas Pijus XI ir Katalikų Akcija", Pijus XI 96—117 p.; taip pat vysk. K. Paltaroko Kat. Veikimo Centras ir svarbiausi jo uždaviniai Lietuvoje TK 1929, 241—254 p. ir atskirai 1929 (KVC leidinys).

[14] Įvairiomis progomis tuo reikalu jo pasakytos kalbos sudarytų keletą tomų. Katalikišką veikimą Pijus XI vadina „būtiniausiu darbu" (labor urgentissimus), „šventu dalyku" (res sacra) ir pan. Pijaus XI kalbas, enciklikas ir kt. lotyniškai ir prancūziškai leidžia Paryžiaus leidykla Bonne Presse: Pie XI: Actes. Iki 1937 m. išleista 7 tomai (1922—1931).

[15] Lot. tekstas TK 1936 of. d. 1—41 p. Šio ir kitų šiuo klausimu Pijaus XI raštų svarbiausias mintis patiekia prel. V. Borisevičius straipsny „Šv. Tėvas Pijus XI ir dvasininkai", Pijus XI, 216—238.

Plačiu žvilgsniu ir dideliu jėgingumu Pijus XI nurodė naujus misijų kelius, kviesdamas bendradarbiaut visą katalikų pasaulį (raštu Romanorum Pontificium iš 1922.V.3), įsteigdamas mokslinį misijų institutą (prie Propagandos kolegijos), sujungdamas ir sustiprindamas draugėn aukų rinkimo draugijas (raštu Decessor noster iš 1929.VI.24), pabrėždamas reikalą turėt vietinius kunigus ir steigdamas vietines kunigų seminarijas (raštu Vix ad Summi Pontificatus iš 1929.VI.24); misijų darbą naujai orijentuoja ir gaivina ypač enciklika Rerum ecclesiae iš 1926.II.28) ir raštas Kinijos misijų vyskupams (Ab ipsis iš 1926.VI.15). Gyvendindamas savo programą šioj srity Pijus XI pats šv. Petro Bazilikoj 1926.X.28 įšventino 6 vietinius kinų vyskupus, su jubiliejiniais 1925 metais sujungė didelę misijų parodą Romoj ir ją paliko Laterane kaip misijų muziejų. Hierarchija misijų šalyse tapo labai padidinta. Taigi, Pijus XI pelno ir misijų popiežiaus vardą[16].

Pijaus XI širdies dalykas yra s u s i j u n g i m a s s u r y t i n ė m i s bažnyčiomis (enciklika Rerum orientalium studiis iš 1928.IX.8). Tam tikslui įsakyta sukodifikuoti Rytų bažnytinė teisė (1929), remiamos Rytų studijos ir Rytų Institutas Romoj, Amay'e įsteigta tam tikra kongregacija (Patres unionis). O enciklikoj apie tikrą religinę vienybę (Mortalium animos iš 1928.I.6)[17] Pijus XI pažymėjo kaip neinančias tikru keliu tas susijungimo pastangas, kurios nesiremia katalikiško tikėjimo pagrindais. Čia popiežius sako: „Vienybė, kokios nori Kristus, negali būti atstatyta su Katalikų Bažnyčia, bet tik Katalikų Bažnyčioj".

Patsai dirbęs mokslo darbą prieš popiežium išrenkamas, tapęs popiežium Pijus XI stipriai remia mokslą ir meną, ne tik tęsdamas šios srities garbingas popiežių tradicijas, bet ir jas labai sustiprindamas. Pijaus XI, kaip mokslo rėmėjo, nuopelnai, yra ketveriopos rūšies. Jis: 1) amžinosios filosofijos (philosophiae perennis) saugotojas, 2) teologijos akstintojas, 3) kunigijos parengimo ir mokslinimo organizatorius, 4) aukštesnės kultūros, mokslo bei meno mecenatas[18a]. Štai truputis pavyzdžių.

Philosophiae perennis didžiausio atstovo šv. Tomo Akviniečio kanonizacijos 600 m. sukakties proga Pijus XI išleido encikliką Studiorum ducem (iš 1923.VI.29), kurioje, kaip anuomet Leonas XIII išgarsėjusioj enciklikoj Aeterni patris (1879 m.), jis rekomenduoja šv. Tomą kaip tikros filosofinės galvosenos pavyzdį, nurodo jo filosofijos sintetinantį bei tvarkantį pobūdį ir sviedžia šūkį: „ite ad Thomam" (eikit pas Tomą). Aukštiesiems bažnytiniams mokslams sutvarkyti dar skirta ir jau minėtoji Pijaus XI konstitucija Deus scientiarum Dominus (iš 1931.V.24).

Tai principai. O dabar konkretūs darbai, nukreipti mokslui bei menui paremti ir Bažnyčios valdymui stiprinti. Pijaus XI valia pačioj Romoj gavo naujas ar pertvarkytas patalpas visa eilė aukštųjų mokyklų, k. a. Gregoriana, Propaganda, Angelicum, S. Antonio. Gregoriaus universitetas, kuriame, kaip žinome, yra ėjęs studijas pats Pijus XI, gavo naujas patalpas, tapo sujungtas su Bibliniu bei Rytų studijų institutais ir padi-

---

[16] Plačiau žiūr. kun. J. B e l e c k i o S. J. str. „Visuotinės Bažnyčios keliais", Pijus XI, 159—175 p.; dar plačiau rašo G. B. T r a g e l l a knygoj: Pio XI papa missionario, Milano 1930.

[17] Lot. tekstas TK 1928 of. d. 21—29 p.; plačiau žiūr. prel. A. D a m b r a u s k o str. „Pijus XI ir atskilusių Rytų grįžimas Bažnyčios vienybėn", Pijus XI, 137—147 p.

[18a] Sekant kun. prof. J. C a v i g i o l i kolektyviniame veikale: L'Opera di S. S. Pio XI (Settimane Sociali d'Italia, XVI sessione; 1929 — Roma) Milano 1929, 168 p.

dintas dviem naujais fakultetais: Bažnyčios istorijos ir misijologijos. Įkurtas Krikščioniškos archeologijos institutas (1925 m.), Rusų institutas, Lombardijos seminarija, Seminario Romano, Šv. Hieronimo abatija Vulgatos komisijos darbams, kardinolų kongregacijų darbams dideli rūmai, tautinės kolegijos (brazilų, olandų, čekų, etiopų ir kt.). Paminėtini ir Vatikano miesto naujieji pastatai, k. a. gubernatūra (Governatorato), geležinkelio stotis, paštas ir kt. Perstatydinti rūmai vasarinės popiežiaus rezidencijos Castel Gandolfo; čion dabar atkelta išgarsėjusi, astronomijos mokslui daug padariusi Vatikano observatorija (Specola Vaticana), taip pat su naujais patobulinimais. Paminėtini taip pat statybiniai darbai šv. Petro bazilikos kupole, naujos marmurinės grindys Apaštalų Bazilikoj, senovės atstatymo darbai pačiame Vatikane ir ankstybosiose krikščionybės laikų bazilikose (Santa Balbina, S. Giorgio in Velabro, S. Stefano degli Abissini, mozaikos Santa Maria Maggiore ir kt.). Ties įvairiomis katakombomis įrengta keletas vietinių muziejų. Vatikane pastatydinta nauja pinakoteka, t. y. paveikslų galerija. Vatikano bibliotekai įgyta daug naujų brangenybių. Ji dabar pavyzdingai sukataloguota ir modernieji technikos laimėjimai pristatyti tarnauti bažnytiniams ir moksliniams darbams. Kad baigtume kalbą apie bažnytinių ir kitokių patalpų statybą, turime pridurti, kad, be jau suminėtų pastatų, Romoj Pijaus XI pavedimu, yra pastatydintos 63 naujos bažnytinės patalpos, tarp jų 13 bažnyčių; o Italijoj iki 1933.XI.31 pastatydinta 1202 bažnytiniai pastatai (922 parapijų namai, 243 bažnyčios, 7 regioninės seminarijos, 10 vyskupų rezidencijų, 8 konventai, 5 prieglaudos, 7 institutai). Šias žinias apie statybą Pijaus XI pontifikato laikais yra surinkęs ir paskelbęs jo broliavaikis F r a n c o R a t t i gausiai iliustruotame veikale: Monumenti di un Pontificato[18b].

Būsimojo popiežiaus Pijaus XI, tuomet dar kunigų seminarijos klieriko Milane, pirmasis mokslinis darbas buvo iš bažnytinės muzikos srities (1878). Tat ir popiežium tavęs jis neužmiršo ir bažnytinio meno apskritai ir bažnytinės muzikos ypatingai. Bažnytiniam menui kryptį jis nurodė raštu iš 1925.XI.30, Italijai įsteigdamas tam tikrą centrinę komisiją. O konstitucijoj Divini cultus (iš 1928.XII.20)[19] davė bažnytinei muzikai nurodymų Gregoriaus choralo kryptimi ir Palestrinos stiliumi.

Kalbėdami apie Pijaus XI globą mokslui turime prisiminti, ir kad jis ypatingai sielojasi ir ypatingai laimina bei subsidijuoja įvairiose šalyse įsikūrusius ir besikuriančius k a t a l i k i š k u s u n i v e r s i t e t u s ir k a t a l i k i š k u s f a k u l t e t u s nekatalikiškuose universitetuose. Jam lygiai artimas yra jo įkurdintas Milano katalikiškas universitetas, kaip ir tolimojoj Azijoj dirbantieji toki pat Manilos, Tokio ir Pekino universitetai. Suprantama, jo gimtosios Lombardijos padangėj klestintis Milano universitetas yra ypatingai artimas jo širdžiai. Jis didžiuojasi juo, kaip savo gimtinės universitetu, didžiuojasi ir lombardiečių katalikų sąmoningumu, kurie tą universitetą savo aukomis išlaiko. „Jis (Pijus XI) man pasakojo, — sako kardinolas F a u l h a b e r' is, — kad Lombardijoj ir ūkininkas duoda savo centą, kai kasmet daroma rinkliava tam katalikiškam universitetui, duodanti kasmet apie 4 milijonus lyrų (du milijonu litų)[20]. Tarpe naujų katalikiškų fakultetų nekatalikiškuose universitetuose, kurie įsikūrė Pijaus XI laiku ir jo paakstinami, yra ir mūsiškis V. D. Universiteto Teo-

[18b] Pagal Schönere Zukunft XII (1936-37), 47 Nr. 1259 p.
[19] Lot. tekstas TK 1929 of. d. 55—61 p., liet. vertimas t. p. 73—78 p.
[20] Der Katholische Gedanke III (1930) 7 p.

logijos-Filosofijos Fakultetas, Pijaus XI kanoniškai eriguotas 1928.XI.15[21].

Pijus XI remia ne tik teologiją, filosofiją ir bažnytinius mokslus, bet taip pat ir visokius mokslus. Antai, jis remia etnologiją, t. y. vadinamų primitiviųjų žmonių tyrinėjimą, subsidijuodamas šios srities tyrinėtojus. Tokių subsidijų iš Pijaus XI, antai, gavo: austrų misininkas kun. Schebesta Malakos salos pigmėjams, vad. semangams tyrinėti (1926—27); misininkas kun. Schumacher'is — Ugandos (Afrikoj) gyventojams, olandų misininkas kun. Van Overbergh — Pilipinų pigmėjams, vad. negritams tyrinėti (1932—33). Malonu buvo, gavus geros progos ir esant geresniems laikams, taip pat ir šias eilutes rašančiam prisidėt savo skatiku paremti Pijaus XI šios srities remiamus mokslinius darbus, kurie prašosi skubiai nudirbami, kadangi savo „kultura" besididžiuoją baltieji jau visai baigia naikinti tuos tariamus „bekulturius" ir „laukinius". Tačiau tikrumoj „žiauraus laukinio", kokį jį kitados nupiešė Darwin'as, vardas kaip tik tinka baltajam barbarui.

O fizikos, matematikos ir gamtos mokslų bei jų istorijos pažangai remti Pijus XI yra įkūręs „Pontifikalinę Mokslų Akademiją" vietoj senosios Popiežiaus Mokslų Akademijos, vad. „Nuovi Lincei", kurią Pijus XI buvo papildęs jau 1922 m. Naujosios Popiežiaus Akademijos vienas nepaprastas pažymys, viena didelė naujenybė yra ta, kad jos nariai gali būt ir mokslininkai nekatalikai, jei tik jie niekada nėra varę jokios akcijos prieš religiją. Akademijos oficijalus atidarymas yra įvykęs Pijaus XI 80 metų amžiaus sukakties dieną, t. y. šių metų Gegužės mėn. 31 d. Akademijos narių skaičius 70. Jau dabar parinktame Akademijos narių skaičiuj yra ir nekatalikų[22]. Pontifikalinė Mokslų Akademija yra „taškant ant i" Pijaus XI mokslo meilės didingoj epopejoj.

Kiek ilgėliau sustojome prie Pijaus XI ir mokslo, kadangi jo mintimi katalikiškas jaunimas privalo žengt pirmyn ne tik tikėjimo, bet ir mokslo keliu. Šitai jis aiškiai pasakė dar ir šiais metais priimdamas Italijos moterų ordenų moksleives ir mokytojas. „Mes gyvename — sakė jis — tokiais laikais, kuriais tikėjimas reikia suprasti iš pačių pagrindų; todėl šiandien yra būtina studijuot religines tiesas, vis labiau gilintis į tikėjimą; iš to savaime eina vis didesnis džiaugsmas tikėjimu, vis didesnis džiaugsmas ir sąmoningu gyvenimu pagal tikėjimą"[23].

Pijus XI, brangindamas mokslą kaip 8-jį sakramentą, betgi gerai žino, kad vienas mokslas žmogui dar neduoda viso to, ko geidžia jo dvasia. Dvasiai dar reikalingas ir maldingumas. Maldingumas yra ne tik visai naudingas mokslui studijuoti, bet jo reikšmė yra tiesiog neįkainuojama. Nes maldingumas teikia „tą tyrumą, tą vidinės taikos ir dvasinio aukštumo atmosferą", kuri moksliniam darbui gali būti tik naudinga. Šitokių minčių Pijus XI yra pareiškęs 1933 m. priimdamas Italijos Katalikų Akcijos aukštųjų mokyklų grupės atstovus[24].

Žmogus turi tokią nelemtą prigimtį, kad jis greit linksta sudarkyt, iškraipyt, sukarikaturint ir pačius kilniausius dalykus, tarp jų ir maldingumą. Dėl to šioj vietoj tariausi kaip tik tiksiant paminėti ir tai, kad

---

[21] Šv. Kongregacijos dekreto lotyniškas tekstas TK 1928 of. d. 125 p.

[22] Plačiau apie tą Akademiją ir jon paskirtus mokslininkus rašo vysk. M. Reinys „XX amžiuj" 1936, 116 Nr. (XI.7).

[23] Osservatore Romano 1937.VII.30, pagal Schönere Zukunft XII (1936-37) 47 Nr. 1259 p.

[24] Pagal Natur und Kultur 30 (1933) 421 p.

Pijus XI taip pat budi, kad ir katalikų maldingumas neiškryptų iš Bažnyčios nustatytų ribų, kad religija nebūtų piktanaudžiojama. Antai, šiais metais Pijaus XI pavedimu yra Šv. Officiumo Kongregacijos išleistas dekretas prieš šventųjų ir relikvijų garbinimo neleistinas formas[25]. Šis dekretas radosi reikalo išleisti dėl kai kuriose šalyse katalikų tarpe atsiradusių naujų maldingumo pratybų, paveikslų ir švenčių. Jis parodo, kad Katalikų Bažnyčia ne tik saugoja tikėjimo grynumą, bet rūpinasi, kad ir Dievo garbinimas vyktų prideramu pavidalu. Dėl to sakytasis dekretas pasisako prieš tokias maldingumo praktikas, kurios yra atsiradusios iš neišmintingo uolumo ir atrodo nepakenčiamos sveikam krikščioniškam jutimui. Dekretas yra drauge rimtas įspėjimas ir bažnytinio meno autoriams bei katalikiškų maldaknygių sudarytojams, kad jie nenukryptų nuo tyro Bažnyčios mokslo, kuriame sudėti neišsemiami turtai[26]. Kaip griežtai Bažnyčia pasielgia prieš stebūklų ieškojimą ir kaip ji smarkiai baudžia už skelbimą stebuklų ten, kur jų nebūta, rodo Paganico Sabino (Italijoj) atsitikimas: šios vietos kunigas buvo paskelbęs, kad šv. Mišių metu laužant konsekruotą ostiją (prieš Komuniją) iš jos ištekėję kraujo lašai. Šv. Officiumo atstovai šį įvykį iš pagrindų ištyrė ir Pijaus XI pritariami paskelbė, kad šis tariamas stebuklas yra falsifikacija. Dėl šios „sakrileginės simulacijos" kunigas buvo ekskomunikuotas didžiąja ekskomunika ir netgi iš kunigų luomo visai išmestas[27]. Šitai būtų ne pro šalį atsimint ir Lietuvoje pigių stebuklų skelbėjams, kurie šiuo būdu tik kompromituoja religiją ir be jokio tikro reikalo išstato ją priešų puldinėjimams.

Jau apaštalai skelbė, kad tikėjimas be darbų yra miręs. Ir Pijus XI, apaštalų papėdininkas, organizavo ir rėmė bažnytinius gailestingumo darbus tais atvejais, kuomet kurią šalį ištikdavo itin skaudžios nelaimės. Antai, labiausiai žinoma Pijaus XI pagalba Vokietijai po karo ir badaujančiai Rusijai (raštas Annus fere iam est iš 1922.VII.10)[28a]. Užėjus visuotinei ekonominei krizei, kuri skaudžiai palietė pirmoj eilėj darbo žmones, Pijus XI ir vėl išleido enciklką (Nova impendet iš 1931.X.2)[28b].

Kad gyvenimas eitų normaliai, reikia, kad žmonės ne tik duonos turėtų, bet ir bent minimumą laisvės, kuri būtina žmogaus dvasios siekimams pasireikšti. Už laisvę Kristų garbinti ir krikščionišką kultą praktikuoti pirmosios krikščionybės laikų krkiščionys yra daug daug kraujo išlieję. Ir visais vėlesniais laikais popiežiai yra buvę didžiausi religinio ir bažnytinio gyvenimo laisvės gynėjai nuo visokių despotų kėsinimosi Bažnyčią pavergti ir priversti jųjų užmačioms tarnauti. Šiais laikais Bažnyčios ir valstybės santykiams tvarkyti surasta kompromisinės priemonės, konkordatais vadinamos. Šioj, taigi bažnytinės politikos srity Pijaus XI veikimas pasireiškė nemažiau nuostabiu būdu, kaip kitose. Antai, Pi-

---

[25] Išspausdintas Osservatore Romano 1937.VI.16.

[26] Pagal Schönere Zukunft XII (1936-37) 40 ir 41 Nr. 1060 ir 1090 p.

[27] Schönere Zukunft t. p. 44 Nr. 1175 p.

[28a] Apie Pijaus XI materialinę ir moralinę pagalbą rusams ir to vaisius — tikinčiųjų rusų gilų dėkingumą popiežiui — pasakoja vysk. T. Matulionis: „Pijus XI ir tikintieji rusai", Pijus XI, 148—157 p. Tiktai toji įdomi liudininkė apie rusų dėkingumą šv. Tėvui už pagalbą maistu („kormilec, batiuška naš sviatoj" — „maitintojas, mūsų šventasis tėvelis" — girdėjusi ji šimtus taip kalbant), kuri čia (154 pusl.) vadinama Rudzinska, kitur vadinama Sofija Brudzinska (Schönere Zukunft t. p. 26 Nr. 677 p.). Žiūr. dar „Popiežiaus rūpestis Rusija" TK 1929. II. 370—374 p. ir dokumentus TK 1929 of. d. 117—124 p.

[28b] Liet. tekstas TK 1931 of. d. 241—243 p.

jus XI savo kardinolų-valstybės sekretorių P. Gasparri'o (1852—1934) ir E. Pacelli'io padedamas laimingai išsprendė beveik 60 metų trukusius nenormalius politinius santykius tarp popiežiaus ir Italijos valstybės nuo to laiko, kai 1870 m. Italijoj buvo panaikinta Popiežiaus valstybė[29a]. Tas naujosios fašistinės Italijos valstybės susitaikymas su popiežium yra įvykdintas vadinamomis Laterano sutartimis (1929.II.11), prie kurių ne tik kiekvieno sakinio, bet ir kiekvieno žodžio Pijus XI galvojęs ir meldęsis. Taigi, šių sutarčių tekstas giliai atskleidžia jo sielą. Siekdamas taikos su Italija, Pijus XI atsižadėjo senosios didelės bažnytinės valstybės pagal Kristaus mintį, kad jo valstybė yra ne iš šio pasaulio. Pijus XI ne vieną kartą yra ištaręs: La migliore siccurezza e la nostra piccolezza, t. y. „geriausias saugumas — tai mūsų mažumas". Dėl to dabartinė popiežiaus valstybė jau yra nebe Vatikano valstybė, o tik Vatikano miestas (Città del Vaticano), siena apsuptas 44 ha plotas su keletu nedidelių priedų šalia sienų[29b].

Daugiau kaip kuris kitas popiežius Pijus XI yra sudaręs konkordatų ir su kitomis valstybėmis, būtent, 1922 m. su Latvija, 1924 m. su Bavarija, 1925 su Lenkija, 1927 su Lietuva, 1927 ir 1932 su Rumunija, 1929 su Prūsija, 1932 su Badenu, 1933 su Vokietija ir su Austrija, 1935 su Jugoslavija; be to, 1926 susitarimas su Prancūzija, 1928—1929 du susitarimu su Portugalija, 1928 susitarimas su Čekoslovakija (konkordatas rengiamas). Valstybių atstovų skaičius prie Vatikano Pijaus XI laikais iš 28 pakilo iki 37[29c].

Kai sudarytus konkordatus valstybės laužydavo ir pradėdavo katalikus persekiot, tai Pijus XI prieš tai keldavo savo balsą. Taip, antai, prieš fašistų smurtą Katalikų Akcijai netrukus po Laterano sutarčių jis išleido encikliką Non abbiamo bisogno (iš 1931.VI.29)[30], prieš Bažnyčios persekiojimus Rusijoje, Meksikoje ir Ispanijoje jis protestavo enciklikose Miserentissimus Redemptor (iš 1928.V.8), Quadragesimo anno (iš 1931. V.15), Caritate Christi (iš 1932.V.3), Acerba animi (iš 1932.IX.29), Dilectissima nobis (iš 1933.VI.3) ir raštu Meksikos episkopatui iš 1937.III.28[31]; prieš Bažnyčios persekiojimus ir prieš naująją pagonybę Vokietijoj išleido encikliką Mit brennenden Sorgen (iš 1937.III.14)[32].

Bet šių metų įžymiausias Pijaus XI žodis, tartas pasauliui, kai tik jis buvo kiek atsigriebęs iš sunkios ligos, yra jo enciklika apie bedieviškąjį komunizmą (Divini Redemptoris promissio iš 1937.II.19, t. y. šv. Juozapo,

---

[29a] Tie nenormalūs santykiai trumpai aprašyti Lietuviškosios Enciklopedijos III t. 168—169 pusl. Prie ten suminėtos literatūros dar pridėtinas naujausias veikalas: P. de Montesquiou-Fezensac, Rapports de la Papauté avec la Royaume d'Italie depuis 1870. Le Traité de Latran (1929.II.11). Paris 1936. Žiūr. taip pat R. Mišević iūtės str. „Romos klausimas" Pijus XI, 307—332 p.

[29b] Šios nepaprastos valstybės gyvenimas gražiai aprašytas S. Negro veikale: Il Vaticano Minore (išverstas ir vokiškai: S. Negro, Der unbekannte Vatican, München 1937).

[29c] Plačiau žiūr. (kun.) J. Prunskio str. „Pijaus XI konkordatų politika" ir (kun.) Pov. Jako str. „Pijaus XI tarptautinė taikos politika" Pijus XI, 283—305 p. ir 279—284 p.

[30] Liet. vertimas TK 1931 of. d. 209—228 p. Laiške kard. Gasparri'ui (Osservatore Romano 1929.VI.6, keletas minčių TK 1929.II. 120—121 p.), Pijus XI atrėmė Mussolini'o kalbą senate.

[31] Pijaus XI laiško kardinolui Pompili liet. vertimas TK 1930 of. d. 57—60 p.; Pijaus XI laiško Meksikos vyskupams liet. vertimas TK 1937 of. d. 119—130 p.

[32] Lietuviškas vertimas TK 1937 of. d. 87—107 p.

visos Bažnyčios globėjo, šventės dieną)[33]. Šioj enciklikoj 44 ha „valstybės" valdytojas tarė tokį žodį prieš rusiškąjį bolševizmą, kokio iki šiol nepasakė ir neišdrįs pasakyt nė didžiausios žemės valstybės valdytojas ar valdytojai. Mat, Pijaus XI valdžia gauta ne iš šio pasaulio galiūnų, tat jis ir neturi baimės, kad kas ją iš jo atimtų. Po Pijaus XI šio žodžio ir vėl, kaip jau nekartą yra istorijoj buvę, popiežiaus vadovaujama krikščionybė stovi kaip nesugriaujama, bet ir kaip paskutinė tvirtovė, ginanti visą vakarinės Europos kulturą.

Pijus XI ne tik tarė žodį prieš bedieviškąjį komunizmą, bet jis ir pirmiau buvo nurodęs kelią komunizmo pavojams įveikti. Jis parodė, kad pasaulį nuo sudužimo išgelbės ne luomų kova ir ne teroras, ne piktanaudžiojimas perviršyta valstybės jėga, bet viso viešojo ir privataus gyvenimo persunkimas socialinio teisingumo ir krikščioniškos meilės dvasia. Enciklika apie komunizmą yra drauge dar ir naujas ugningas šauksmas į visą žmoniją reformuotis pagal krikščioniško teisingumo ir meilės dvasią[34].

Iki šiol suminėjome daug Pijaus XI raštų įvairiais klausimais ir reikalais. Nevienam skaitytojui gali ateiti galvon klausimas: Tat kiek jis iš visa tų raštų yra išleidęs? Nagi, Paryžiaus laikraštis „Documentation Catholique" (iš 1937.II.6) yra tokią statistiką padaręs ir paskelbęs jos rezultatus. Štai jie: Pijus XI pirmininkavo 38 konsistorijoms, išleido 26 enciklikas (pridėjus šių metų 3 bus 29), 22 kanonizacijos dekretus, 29 raštus vadinamus „Motu proprio", 220 raštų, vad. apaštališkomis konstitucijomis, 508 apaštališkų raštų ir 308 šiaip raštų. Be to, jis pasakė dar 15 pamokslų[35].

Manau, kad jau ir šios sausos Pijaus XI darbų apžvalgos ir keliolikos jo raštų suminėjimo pakaks mums įtikinti, kad P a p i n i jį ne veltui pavadino „vienu tobuliausių šv. Petro papėdininkų". Pijus XI daug kuo skiriasi iš visų tų 265 savo pirmatakų pradedant šventuoju Petru[36]. Pirmiausia jis skiriasi tuo, kad jis yra popiežius . . . alpinistas. Tur būt nė vienas jo pirmatakų nebuvo alpinistas. Bet Apvezidai tokių ir nereikėdavo. Vieną kartą, kalbėdamasis su kardinolu Faulhaber'iu, jis suminėjo tas begalines sunkenybes, kurios šiandien stojančios skersai kelią popiežiaus pareigoms ir nuo kurių galinti pradėti svaigt galva; bet nusišypsodamas jis pridūrė: „Gal būt šiandien kaip tik alpinistas turėjo tapti popiežium, kad jam galva nesvaigtų"[37].

Kaip Pijui XI atrodo pasaulis iš jo alpinistiško požvilgio? Apie tai jis įdomiai pasisakė šiais metais priimdamas Paryžiaus kardinolą-arkivyskupą V e r d i e r. Pijus XI kalbėjo: „Mūsų dabar gyvenama krizė yra vienintelė istorijoj. Pasaulis tapo panašus į plyšusią metalų tirpinimo krosnį, kurioj kunkuliavo įvairiausios energijos". Ir čia pat nurodė, kaip katalikams reikia šiandien laikytis: „Dėkokime Dievui — kalbėjo jis toliau, — kad Jis mums leido gyventi šių dienų problemose . . . Mes turime didžiuotis galėdami būti liudininkai, stebėtojai šios, pasaulį sukrečiančios,

---

[33] Lot. tekstas TK 1937 of. d. 37—51, 108—117 ir 130—140 p.; liet. vert. t. p. 53—85 p.; išleistas ir atskirai 1937 (KVC leidinys).

[34] Plačiau žiūr. Dr. P. D i e l i n i n k a i č i o str. „Pijus XI ir socialinė katalikų doktrina", Pijus XI, 176—215 p.

[35] Pagal Schönere Zukunft t. p. 24 Nr. 622 p.

[36] F. J. B a y e r, Das Papstsbuch, München 1925; sudaryta sekant popiežių sąrašu, kokį įdėjo Gierarchia Cattolica 1904.

[37] Der Katholische Gedanke III (1930) 6 p.

EVELINA KOLUPAILAITĖ

Baidare per 35 ežerus

(Tęsinys iš 11 numerio)

Kimbariškių kaime terandame vieną arklį, ir tą šlubą. Ne kur su tokiuo pakeliausi. Drožiam į Kulinius. Ten gauname tris vežimus ir sukrovę baidares keliaujame į Linkmenis. Pakeliui užtinkame kelis kryžius, stebime naujakūrių darbus. Pasigirsta varpai. „Tai iš Linkmenų bažnyčios", — paaiškina mums vidutinio amžiaus, apskrito veido, simpatiškas ūkininkas. „Turėjome įsikūrę tvirtą parapiją. Bet užėjo lenkas neprietelius..." Jis nebaigia, nusiima kepurę ir pagarbiai nulenkia galvą tyliam pakelės kryžiui.

Ant Žiezdro ežero kranto statome palapinę ir prie japoniško žiburio ruošiame vakarienę. Du keliauninkai lieka nakvoti ant kranto, kiti ieškome šieno. Besėdint prie palapinės, ateina pasienio sargybinis ir liūdnu balsu praneša: „Ponai! Aš užmiršau pasakyti... toje vietoje, kur jūs pastatėt palapinę, yra daug rudųjų skruzdėlių. Jos labai skaudžiai gelia..." ir atsisveikinęs nueina. Na, žinoma, po tokio „ramios nakties" palinkėjimo ypatingai malonių sapnų negalima tikėtis.

VIII. 25

Rytą skubame lankyti miegojusių palapinėje. Pasirodo, viskas tvarkoje. Aplankome Linkmenis. Miestelio pusė lietuvių, pusė... lenkų. Bažnyčia liko lenkų pusėje — okupuota... Miestely dvejos katalikų ir

---

tragedijos. Joks žmogus šiandien neprivalo būt pusiškas. Visi žmonės šiandien turi būtiną pareigą sau visai išsiaiškint, kad jie turi atlikt misiją ir, būtent, tokią misiją, kad jie būtų vis geresni kaip iki šiol kad yra buvę, kad visuomet padarytų tokių žygių, kurie atrodo negalimi padaryt, kad kiekvienas savo veikimo srity lengvintų žmonijos likimą. Bus šios žmonių kartos pasididžiavimas, kad ji, jei supras savo misiją, padės pasauliui gerint jo likimą tikrai religine dvasia"[38].

Nuo kitų popiežių Pijus XI skiriasi dar ir tuo, kad nė vienas kitas jo pirmatakų nėra patsai matęs ir pažinęs tiekos pas jį atsilankusių žmonių kaip jis. Šventaisiais (1925) metais, aure, tik iš vienos Vokietijos pas jį buvo atsilankę 42.000[39]. Ir iš Lietuvos niekuomet nėra toks didelis skaičius popiežių lankęs, kaip tais metais ir kitomis progomis.[40]

Pagaliau, Pijus XI yra pirmasis popiežius, kuris pats savo akimis yra matęs Lietuvą, nes yra net du kartu per ją keliavęs, yra lankęsis Vilniuj ir Kaune, yra sutvarkęs jos bažnytinius reikalus ir kiekviena proga rodąs jai didelės meilės ir palankumo. Bet apie tai kalbėsiu jau kitą kartą. Šį kartą baigiu linkėdamas mielai „Ateities" skaitytojų šeimai linksmai, maloniai ir naudingai praleisti Kristaus gimimo šventes ir sveikiems sulaukti Naujų Metų!

Jūsų *Pr. Dovydaitis*

---

[38] Pagal Schönere Zukunft t. p. 32 Nr. 845 p.

[39] Der Katholische Gedanke t. p. 4 p.

[40] Detalių duoda O. Zaštautaitės str. „Didieji šventieji metai", Pijus XI 260 p. ir toliau.

vienos garsiosios žydų kapinės, kur seniau susirinkdavo tūkstančiai žydų iš Lietuvos ir Vilniaus krašto. Praeinant pro lenkų sargybos punktą, pamatome mandagiai mus sveikinantį lenkų sargybinį. Nustebome. Iš kur toks mandagumas! Pasirodo, paskutiniu laiku jiems įsakyta sveikintis su mūsiškiais sargybiniais. Margieji vartai atdari, o kiekvienas pro juos praeinantis žmogus abiejose pusėse registruojamas.

Pats Žiezdro ežeras negilus. Pačiame viduryje maksimum 6 m, iš Žiezdro siauru ir nusekusiu upeliu patenkame į ež. Pakalą. Sustojame prie Sidariškių dv. Čia simpatingų šeimininkų maloniai priimti laiką praleidžiame gražiai ir jaukiai.

Iki šiai dienai buvęs žydras dangus pradeda po truputį niauktis. Priplaukiame kalną Ožnugarį, per kurį teko keltis, neradus geresnio kelio, į ežerą Švintą. Kreivasalio kaimo ūkininkas mums pasakojo, kad Švinto

Prie administracinės linijos; matyti Linkmenų bažnyčia
Foto prof. St. Kolupailos

ežero gilumas siekia virš 40 sieksnių. Bet mes terandame 27,5 metrų. Paklaidžiojam pakrantėmis, kol surandame upelį, kurio dugne juodas dumblelis... Sėdi sau žmogus baidarėj ir jauti, kad laivelis užkliuvo už kelmo! Noroms nenoroms tenka lipti iš baidarės ir tempti ją pro pagalius, kelmus ir nupiautas nendrės. Bet kaip nesmagu kišti kojas į dvokiančio juodo dumblo bedugnes, nes kartais dugnas yra, o kartais jo... nėr! Kai jauti, kad koja klimpsta aukščiau kelių į juodą košę, tenka greitai kraustytis atgal į baidarę, ir tai vienintelis išsigelbėjimas, nes kranto... nėr. Pamažu nendrės retėja, „upelio“ dugnas darosi vis klampesnis. O toks tankumynas nendrių ir ajerų, kad baidarė sunkiai eina iš vietos, o išlipti irgi negalima. Graibstydamiesi už ajerų šaknų šiaip taip išlaisviname savo baidarę iš ajerų „nelaisvės“. Pamažu išslydo ji į ramų Žiezdrelio ežero paviršių. Aišku, ežeras buvo melioracinių darbų nusausintas ir nusmuko

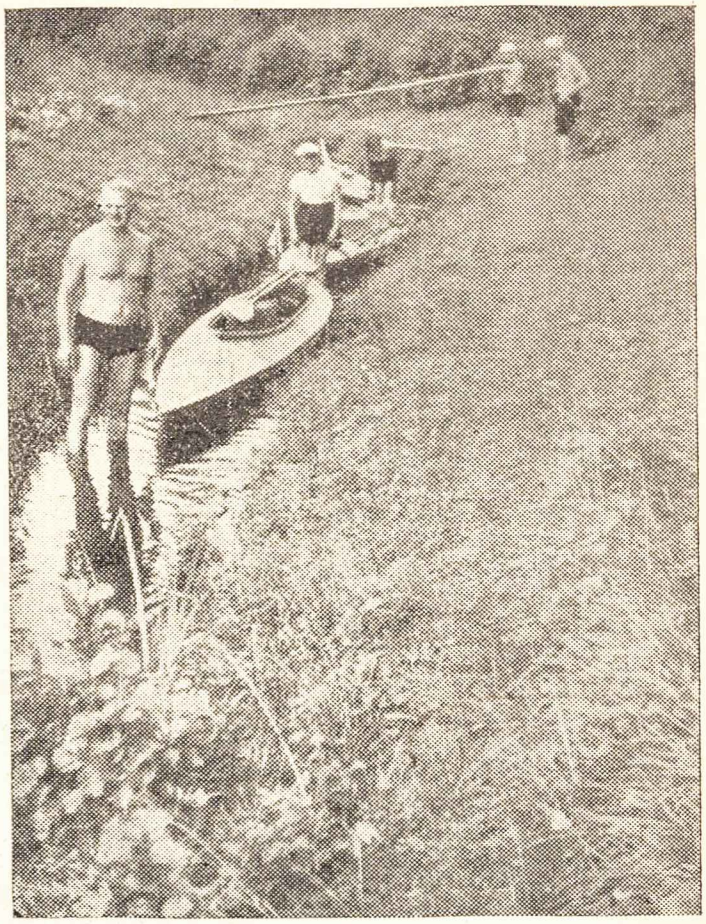

Ir tokiais „upeliais“ tenka plaukioti baidarininkams!
Foto prof. St. Kolupailos

vandens paviršius. Na, bet juk būna blogiau! Patenkinti erdve, smagiai plaukiame toliau.

Ir vėl privažiuojam „upelį“. Pralindę po tiltu, atsirandame siaurame griovy, kurio dugne prikalta daugybė įvairių kuoliukų. O vingiai, vingiai! Praplaukus ežerėlį Juodenį, atsiduriame Aisetos ežere. Aplankę mažą salelę sustojame prie Saldutiškio lentpiūvės. Dalį keliauninkų paliekame nakvoti palapinėje ant skiedrų krūvos. Kiti keliaujame į vaišingąją Saldutiškio urėdiją.

VIII. 26.

Praplaukę apie 9 km Aisetos ežeru, pasukame pro Baltiežių ir Grauželį į Galono ežerą. Po dviejų valandų kelionės be sustojimo, visi keliauninkai sėda ant pagalvėlių, paklodžių, treningų, kad būtų bent kiek minkščiau, aukščiau, na, ir patogiau išvirsti! Ežere gaunam nemaža bangų ir priešingo vėjo. Sustoję gražiame ežero krante papietauti, perskaitome Saldutišky gautuosius laikraščius, kad ir gerokai pavėlavusius.

Ež. Dumblio krantai vien liūnai, dugnas priaugęs žolių, gilumo 1 m. Salelė apaugusi žilvyčiais — tikras gyvatynas! Apskritai, tas ežeras pasirodė labai nesimpatiškas, ir pravažiavę ištisą nendrių labirintą atsirandame vėl Galono ežere. Bangos daug didesnės, o vėjas dar stipresnis. Teko įtempti rankų raumenis, kad baidarė nors truputį slinktų pirmyn. Vėl pro mažuosius ežeriukus ir Aisetos ež. praplaukę, pasukame į dešinę, į kitą Dumblį. Beplaukiant šv. Jonas Krikštytojas vienbalsiai išrenkamas baida-

Rudens rytas Dumblio ežere Foto prof. St. Kolupailos

rininkų Patronu. Mat, per visą kelionę neturėjome lietaus! Tuo tarpu irtis darosi vis sunkiau. Žiūriu į žvirblį ir galvoju: laksto sau paukštelis — nei jam baidarė, nei jam irklai rūpi!

Pagaliau pasiekėm Vaivadiškių km. Ir vėl nuoširdžiai priima mus vietos gyventojai. Erdvioje troboje pastebėjau vieną kampą išklijuotą tapetais, kuriame buvo sukabinti švietieji paveikslai ir fotografijos. Ypač garbingoje vietoje fotografijos iš Amerikos.

Po puikios vakarienės ir vėl nakvynė. Kur bus geriau — ant šieno.

VIII. 27

Rytas nepaprastai gražus. Girdžiu, kaip piemenėliai gena bandą, girdžiu paukštelių rytmetinį čirškėjimą.

Išplaukiam anksčiau: reikėjo pradėti spausti, nes beliko kelios dienos, o maršruto dar geras galiukas. Iš Aisetos ežero gabename baidares vežimais į Stirnių ežerą. Prie Stirnių dv. nusileidžiame į Galvelko ežerą ir perplaukę nesimpatišką upelį, irkluojame Stirnių ežere. Iš vakarų kyla juodi debesėliai. Skubame surasti Stirnelės upelį, kuriuo patektumėm į Tramio ežerą. Bet niekur negalim rasti to upelio. Po ilgų pastangų pagaliau! Ir štai: plauki, o čia bac! į krantą. Reik irtis kairiuoju irklu, sekančiame posūkyje, vėl baidarė kliūna už kranto, tik dabar reik irtis dešiniuoju irklu... O čia tankus nendrynas. Kapstais, kapstais, o baidarė nė iš vietos! Čia vėl šlapia žolė užkrito už kaklo, įvairaus didumo vabalai ir vorai šokinėja po baidarę. O štai drobinė baidarė perdaug prisiartina prie mūsų „kreiserio", ir mes jai praduriam šoną. O čia dar netikęs baidarininkui tiltas. O krantas liūnas... Nelaimė ant nelaimės.

Už tiltelio vėl panaši kelionė. Vienoje vietoje randame per upelį išaugusį ėglį. Jis nežmoniškai duria, kai pro jį reikia pralysti.

Stirnelės upelyje gali prasilenkti net trys baidarės... Viduriniame laively — šio straipsnio autorė. Foto prof. St. Kolupailos

Tramio ežeras miške, krantai liūnai... vienintelė kieta vieta — prie pat vieškelio, palapinėse nakvoti neįmanoma. O čia smarkiai temsta. Paklaidžioję pakrantėmis vėl surandame upelį. Šįkart jis daug platesnis, bet pasitaiko užtvarų bučams — be galo pavojingi kuolai po vandeniu. Jei baidarė prakiurtų, džiaugtis netektų — dugne dumblas, o kranto nėr — neišbrendamas liūnas. Atsidūrę antrame Tramio ežere buvome dar kritiškesnėje padėty! Jau tamsu, o surasti upelio ir vėl nesiseka. Pagaliau p. pulkininkas išlipa į liūną, šokinėdamas nuo kupstelio ant kupstelio ieško upelio. Tuo tarpu smarkiai temsta. Tesimato tamsūs kranto kontūrai ir rusvas vandens paviršius. Po ilgo klaidžiojimo tėvelis pasiūlo nakvoti baidarėse; bet jo pasiūlymas nepriimamas, ir dedamos pastangos surasti krante kietą žemę. Vėsu ir drėgna. Baidarės dugnu kartas nuo karto praeina kuolai, sugriuvę medžiai, kelmai... Tik gerai įsitempusi akis skiria krantą nuo vandens. „Griausmingas“ p. pulkininko „valio“ parodo, kad jis surado kietą žemę! Beeidami Čiulų dvaran sutinkame panaktinį. Beldžiamės į dvaro namų duris.

— Kas ten?

— Kanauninkas Sabaliauskas! — atsakome.

— Ar tikrai?!

— Panaktinis gali paliudyti... — Ir mus įleidžia. Vaišingų šeimininkų globoj baigiasi vargingas šios dienos kelionės tarpas.

VIII. 28.

Pabundame kupini naujų jėgų ir pasiryžimo. Mūsų gerą nuotaiką dar padidina smagus upelis iki Baltojo Lakajo. Smarkiai irkluojam Pervalkos link. Bangos iš šono, ir mus smagiai supa. Pervalka yra siau-

Baltojo Lakajo ežeras
Foto prof. St. Kolupailos

riausia vieta tarp Baltojo ir Juodojo Lakajų. Vaikščiodami po gražų pušyną matėm dvi suaugusias pušis ir vieną pušį su trim viršūnėm. Perplaukiam banguotu Juoduoju Lakaju pro Anglijos salą iki Kertojo ežero, kuriame smagiai nusimaudom, lyg Palangos paplūdimyje. Iš Juodojo Lakajo per Pertenį patenkame vėl į Baltąjį Lakajį. Beplaukdami projektuojam lietaus apsiaustą, pritaikytą specialiai baidarių kelionėms. Jis susidėtų iš trijų dalių. Pradėjus lyti, skambutis prie automatiško barometro perspėtų, kad reik rengtis. Bet... kol tokį sudėtingą apsiaustą užsidėsi, lietus bus senai praėjęs...

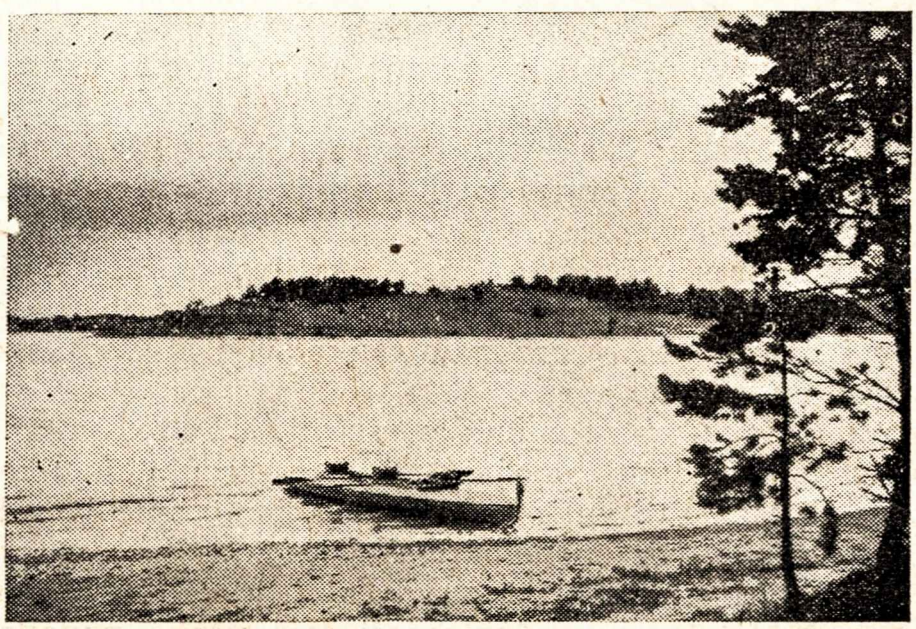

Ties Grusių Ragu
Foto prof. St. Kolupailos

Vėliau Rašios upeliu patenkame į Rašių ežerą. Sutvarkę daiktus ir baidares, einame į Rašios dvarą. Pats dvaras tarp trijų ežerų: Šaukštuko, Mekšrinio ir Rašių. Vieta labai graži. Jaukioje nuotaikoje vakaras prabėga nematomai.

BALYS SEREVIČIUS

KUR TU BŪSI?

MANO miela, kur tu būsi,
Kur minėsi tu mane? ...
Sulapos gegužį uosiai,
Plauks laiveliai Nemune.

Lyg svajonė žalio šilo
To rudens pavakary,
Būsi kitą jau pamilus
Linksmo juoko sūkury.

Ir pro fabriko dūzgimą
Ir lapelių šlamesy
Aš jaučiu širdies plakimą
Kur eini tu, kur esi.

Aš regiu, kaip saulė merkias
Tau pro langą vakaruos,
Pažiūrėk — pas mano pirkią
Gluosniai vėtrose svyruos.

Tu paliksi, tolimiausia,
Žodi, mielas ir skambus —
O kažin ar mes keliausim?
Su jaunyste taip abu.

VIII. 29.

Paskutinė kelionės diena! Nuplaukti turėjome apie 20 km iki Malėtų.

Per Rašių ir B. Lakajo ežerus plaukiame lydimi p. kapitono Svylo, kuris plaukė motorlaiviu. Žiūriu ir gėriuos, kaip smagiai kerta motorlaivis bangų viršūnes. Jam visai nereikia irtis... O mums irtis paskutinę dieną buvo labai sunku. Pakeliui dar sustojame ant Grusių Rago. Gražus iškyšulys į B. Lakajo ežerą, apaugęs nedidutėmis pušaitėmis. Čia žadama statyti baidarininkams vasarnamis. Iš B. Lakajo ežero keliamės į Siesartį. Reikia pervilkti baidares per užtvanką. Siesarties ežeras labai vingiuotas ir siauras, vietomis labai primenąs upę. Nuvargę nuo irklavimo kelis kartus išlipame į krantą, bet ežero gale tenka irtis iš visos sveikatos, nes mus seka juodas audros debesys.

Siesarties upelis labai patogus baidarininkui, o, be to, pakankamai sraunus. Pamažu ryškėja Malėtų kontūrai. Iš tolo girdžiu muziką. Pasirodo, Malėtuose besąs cirkas! Pro pat Malėtus plaukiame apie 10 min., o plokštelė vis ta pati! Vos-ne-vos suspėjame ištraukti baidares į krantą ir nugabenti į pastogę, kaip prakiūra dangus. Taigi, ir vėl šv. Jonas mums padėjo! Sustojame Malėtų dvare. Malonioji šeimininkė padeda sutvarkyti paskutinius kelionės rūpesčius. Kaip malonu vakare sėdėti foteliuose prie elektros, kurios visą kelionę nematėm, ir skaityti laikraščius bei žurnalus!

— — — —

Kitą rytą 5 val. autobusu išvykome į Kauną. Keliaudami ruošėme naujus planus sekančios vasaros kelionėms. Kitais metais plauksime ne per 35 ežerus, bet mažiausiai — per 100!

K. F. LIPNICKAS

PRANCŪZIJOS ŽESISTŲ PROGRAMA GRUODŽIO MĖNESIUI

Pernai metais „Ateityje“, 9 nr., buvo atspausdintas straipsnelis „Prancūzijos jaunuomenės veikla“. Ten stambiais bruožais buvo atvaizduota Prancūzijos mokslus einančios katalikiškos vyriškos jaunuomenės susiorganizavimas ir veikimas. Čia patieksiu žiupsnelį žinių apie tos organizacijos vienos šakos, kurią sudaro gimnazistai, 1936 metų gruodžio mėnesiui nustatytą programą.

Būti linksmais ir veikliais. Nepulti desperacijon, nenuleisti rankų, ne kerštu degti, o šūkį — būti linksmais ir veikliais — šie Prancūzijos moksleiviai pasirenka, lyg tyčia, tuo metu, kada Prancūzijoje tiek daug vidaus neramumų, susisielojimo, kada Ispanijoje šėlsta brolžudė kova ir liepsnoja gaisrai, kada iš visų pusių gresia naujas, baisus pasaulinis karas... Būti linksmais ir veikliais dėl to, kad rodytų visiems savo draugams ir svetimiesiems pavyzdį tikro džiaugsmo, kurį krikščionio siela randa maldoje ir darbe...

Šūkiui realizuoti — visas gruodžio mėn. (su dalimi lapkričio ir sausio sio mėn.). Visas tas laikas paskirstytas į 3 dalis:

1) Nuo lapkr. m. 29 d. (pirmo Advento sekm.) ligi gr. m. 8 d. (Nekalto Prasidėjimo).

2) Nuo 8 ligi 23 d. gr. m.

3) Nuo gr. m. 23 d. ligi sausio m. 3 (Kalėdų atostogos).

Pirmoji dalis. — Dvasinis pasiruošimas Kalėdų šventėms ir N. Metams. Vieną kurią dieną kuopų nariai suruošia rekolekcijėles, kuriose medituoja (iš tinkamų knygų), meldžiasi už visą savo organizaciją, už visą moksleiviją (kurios tikėjimui ir dorai Prancūzijoje gresia daug pavojų), susijungia su Kristumi Eucharistijoje.

Svarbiausias laikas — Nekaltas Prasidėjimas. Nariai tą dieną stengiasi švęsti ypačiai iškilmingai. Rytą, prieš pamokas, — Prancūzijoje gr. m. 8 d. nešvenčiama, kadangi valdžia yra kairiųjų, — jie stengiasi išklausyti mišias, priimti Komuniją ir tyliai pagiedoti Salve Regina. Vidurdienį, paleidus pietų, — Prancūzijoje nuo 12 ligi 14 val. nei mokyklos, nei įstaigos nedirba, —kur galima, trumputis susirinkimėlis bendrai maldai. Vakare trumputė sueiga su malda, atsidavimu Marijos globai, linksmomis dainomis ir tyliu Salve Regina.

Džiaugsmas širdy, saulėta giedra veide, ryžtingumas žodžiuose ir darbuose!

Antroji dalis. — Artimesnis pasiruošimas Kalėdoms. Kadangi Kalėdų naktis atneša žmonėms džiaugsmą ir kviečia visus broliškon vienybėn, tai katalikai moksleiviai stengias patys aplink save paskleisti daugiau džiaugsmo, daugiau jaunystės, daugiau krikščioniškumo.

Todėl visur jie stengiasi parodyti daugiau meilės ir pagarbos, brolišku-mo ir patarnavimo visiems tiems, su kuriais kasdien susiduria. Savo tėve-liams, broliams ir pažįstamiems stengiasi parvežti daugiau džiaugsmo, o jeigu nevyksta atostogų — kas labai reta — parašyti laiškų.

Mažais būreliais lanko ligoninėse sergančiuosius, stengdamies įnešti kiek galima daugiau prieškalėdinės giedros ir džiaugsmo. Skambios dai-nelės, nuotaikingi pasakojimai, nunešti apelsinai ir sausainiai — viskas gali patarnauti apaštalavimo misijai.

Lankyti ir senelių prieglaudas, nunešti ten giedrų veidą, meilų žodį, jauną ir skambią dainą. Susidėjus su kitomis katalikiškomis organizaci-jomis, suruošti darbininkams ir ypač jų vaikams eglutes, kur taip pat ne-sigailima nei dainų, nei žaidimų, nei gero, malonaus žodžio.

Pasiruošti ir paruošti kelią gimsiančiam Kristui!

Trečioji dalis. — Atostogų tinkamas išnaudojimas. Atostogos organi-zuotiems katalikams moksleiviams yra gera proga įprasti geriau apašta-lauti, susitikti su visais iš kitų mokyklų atostogoms suvažiavusiais organi-zacijos nariais ir draugais.

Neapsileisti pačiam. Padaryti sąžinės sąskaitą iš jau praėjusios mokslo metų dalies. Pagalvoti, ar tinkamai atlikta visos moksleivio pareigos, ar stengtąsi susidraugauti su moksleiviais ir jų tarpe apaštalauti? O kaip su religine praktika: mišios, komunija, rytinės ir vakarinės maldos?

Atostogose stengtis padėti kitiems, ypač stiprinant jų tikėjimą: apsi-leidusius religinėse pareigose nuvesti į bažnyčią, pačiam duoti pavyzdį bažnyčioje, priimant Komuniją, tinkamai meldžiantis.

Prisidėti atostogose prie visokeriopų katalikiškos jaunuomenės iškil-mių organizavimo, prie pamaldumo padidinimo bažnyčiose.

Žodžiu — atostogose stiprinti savo asmenybę ir daryti gera visur, kur tik katalikui moksleiviui galima.

*
* *

Tai taip atrodo laisvai atpasakota Prancūzijos katalikų moksleivių, va-dinamų žesistais, gruodžio mėnesiui nustatyta programa. Kitų mėnesių programa gerokai skiriasi, bet pagrindinė idėja — visa atnaujinti Kristuje, pradedant nuo savęs — lyg aukso gija tiesiasi per visus dvylika mėnesių ir per visas jų darbo sritis.

Kas gerai pažįsta idealistinės Lietuvos mokslus einančios jaunuomenės veiklą, ar neras daug panašumo tarp jos ir Prancūzijos katalikiškos moksleivijos programos ir veikimo?!

Nuoširdaus džiaugsmo ir nepalaužiamo veiklumo galima palinkėti Kalėdų švenčių proga ir mieliesiems Lietuvos moksleiviams!

Lille.

Apžvalga

Esperanto 50 metų jubiliejus.

1887 m. pasauliui paskelbė revoliuciją jaunas, gabus, energingas idealistas d-ras L. L. Zamenhofas. Jis ir mums brangus, nes kilęs iš istorinės Lietuvos ir kurį laiką dirbęs Lietuvoje.

...„Tu stovi dar prieš mano akis, mano brangi Lietuva, mano nelaiminga tėvyne, kurios niekuomet negaliu užmiršti".

Šiais metais visas kultūringas pasaulis mini Esperanto klb. 50 jubiliejų. 1887 m. pasirodė pirmas vadovėlis: D-ro Esperanto Internacia lingvo. Jis greit buvo išverstas į kitas kalbas.

Šimtai įvairiausių tarptautinės kalbos projektų, nepamatę saulės šviesos, žuvo, tik viena Esperanto geriausiai išsprendė tarptautinės kalbos problemą.

Ji yra skambi, lengva išmokti. Mokėdami esperanto kalbą galėtume susirašinėti su viso pasaulio esperantininkais, pasidalyti įspūdžiais, propaguoti savąjį kraštą. Moksleivis turėtų šia kalba daugiau susidomėti. *J. Audronis.*

Menas.

Latvių dailės paroda. Praėjusiais metais, pradėjus glaudžiau bendradarbiauti su mūsų kaimynėmis Latvija ir Estija kultūriniame gyvenime, Kaune buvo suruošta estų meno paroda. Mūsiškiai atsilygindami suruošė lietuvių dailės parodą Rygoje ir Taline. Šiemet latviai, nenorėdami likti skolingi, suruošė lapkričio mėnesį savosios dailės parodą Kaune. Visuomenė šita paroda labi gyvai domėjosi.

Italai ir vengrai pasirodys Kaune. Spauda praneša, kad netrukus turėsim progos ir minėtųjų dviejų tautų menininkus pamatyi laikinojoj sostinėj. Su italais ir vengrais galutinai jau susitarta. Įdomu, ką atsiveš saulėtųjų pietų sūnūs.

Savųjų jėgų pasirodymas. Lapkričio mėnesyje dailininkų s-gos būstinėje buvo atidaręs savo kūrinių parodą jaunas, gabus menininkas A. Gudaitis. Parodoje buvo išstatyta daugiausia eskizai, kuriuose kaip tik pasireiškia dailininko pirmapradė kūriamoji jėga.

Uždarius Gudaičio parodą, ten pat atidarytą jau ne tik Lietuvoje žinomo dailininko Dobužinskio kūrinių paroda. Dobužinskis pasirodė kaip puikus, mūsuose nepamainomas, dekoratorius.

Be šitų pavienių pasirodymų, mūsų dailininkai ruošiasi ir kolektyviai parodai, kuri netrukus bus atidaryta.

Studentai ateitininkai.

Studentai ateitininkai šįmet šventė savo sąjungos 15 metų sukaktį. 23 ir 24 spalių buvo ir darbo ir šventės nuotaikos kupinos dienos. Centro valdybos pirmininku perrinktas Dr. Pankauskas. Į valdybą išrinkti: St. Prapuolenytė, Kunickaitė, J. Vinkelis, Juozapavičius, Milčius, Baltinis. Pirmąją šventės dieną skaitė paskaitą „Reališkas Gaudeamus" prof. J. Eretas, antrąją — „Idealistinė ir kurianti studento asmenybė" J. Keliuotis. Be galo imponuojanti eisena Vytauto Didžiojo Muziejun tikrai parodė studentišką ateitininkiją jai prideramoj aukštumoj.

Kariuomenės šventės proga 23 lapkričio Vytauto Didžiojo Universiteto Ateitininkų Sąjunga padovanojo kariuomenei 6 šautuvus.

Mirė pirmasis mūsų kariuomenės vadas.

Lapkričio 26 dieną netoli nuo Kauno, savo ūkyje staiga mirė mūsų pirmasis kariuomenės vadas gen. Žukauskas. Gen. Žukauskas anais, mūsų kariuomenės kūrimosi laikais buvo jai didžiausias moralinis ramstis. Kariuomenė juto, kad yra vedama ne naujoko, bet seno, prityrusio vado, dalyvavusio Rusų — Japonų kare, Didžiajame kare išsitarnavusio generolo laipsnį. Velionio paruoštais planais buvo išvyti iš Lietuvos bolševikai, *jam* stovint kariuomenės priešky sumušti ties Širvintais ir Giedraičiais lenkai. Garbingam savo vadui, kariuomenė suruošė tokias laidotuves, kokių Kaunas vargu ar kada matė.

Šiemetinis Nobelio premijos laureatas.

Šiemetinė Nobelio literatūros premija paskirta prancūzų romanistui Roger Marten Du Gard. Laureatas yra tylus realistinės krypties rašytojas, gyvenąs kaime, nemėgstąs jokios reklamos. Nors autorius pradėjo rašyti jau prieš 30 metų, bet ligi šių dienų buvo beveik nepastebėtas. Jo romanai labai išplėsti, epochiniai. Žymiausias jo dešimties tomų romanas „Les Thibaulf", vaizduojąs XIX amžių ir XX pradžią. Lauretui šįmet smarkiai konkuravo: suomis Sillaupaa, prancūzai Geoges Duhamel ir Paul Valéry, anglas Wells ir italas filosofas Benedeto Eroce.

BIRŽAI

Brangiam bendro darbo broliui,

PETRUI ŠTAUPUI, mirus mamytei, reiškiame nuoširdžiausią užuojautą.

Biržiečiai moksl. katalikai.

Prieškalėdiniai darbai ir mintys.

XII. 3 d. įvyko trečias šiais mokslo metais vyresn. literatų susirinkimas. Išsamų, gilų ir įdomų J. Kossu-Aleksandravičiaus naujojo eil. rinkinio „Užgesę Chimeros akys" nagrinėjimą skaitė: M. Indriliūnas. Po nagrinėjimo buvo padeklamuota J. K. Aleksandravičiaus eilėraščių: A. Vainauskaitė („Man tave", „Mergaitė", „Bernelis"), F. Balčiūnaitė („Ruduo", „Amžinoji pasaka") ir Eug. Matuzevičius („Katarsis", „Baltija", „Mal du pays").

Savo raštų paskaitė: Pr. Matulytė (eil.), Br. Krivickas (feljetoniškos nuotrupos iš grafų Taburetkinų ainio — Tomo Vėtrinyčios dienraščio), V. Morkūnas (novelė) ir Paulius Drevinis (eil.).

— Nutarta po Kalėdų išleisti „Literatą" (nr. 4), kuriam jau gana apsčiai pririnkta įdomios moksliškos kūrybos dalykų. Redaguoja: J. Kiseliūnas, Paulius Drevinis ir K. Padarauskaitė.

— Taip pat po Kalėdų (maždaug sausio 22 d.) Biržuose bus rengiamas didelis moksleivių literatūros — muzikos vakaras, į kurį žada atsilankyti rašytojų-svečių iš Kauno ir literatų iš Panevėžio, Pasvalio, Rokiškio, Šiaulių, Mažeikių ir Telšių gimnazijų. Muzikinę dalį užpildys Biržų gimnazijos muzikos būrelio nariai. Vakarui jau pradedama rengtis.

Klevelis.

JONIŠKIS (Š).

Būrelių veikimas.

Literatai daro paskutinį bandymą mirti ar gyventi.

Sportininkai per žiemą šiemet nebemiegos, nes turi naują, kūno kultūros salę.

Religijos būrelis, vienas iš veikliausių būrelių. Susirinkimų programa visada įdomi.

Bet... nuo XII. 1 d. nebeteko ne tik religijos būrelis, bet ir visa gimnazija savo globėjo, kapeliono kun. K. Lapinsko. Tai labai skaudus įvykis, nes kito kapeliono šiemet, tur būt, neturėsime. *Alp.*

JURBARKAS

XI-27. literatai suruošė susirinkimą, po jo šokome. Susirinkime savo kūrybą skaitė: El. Tamošaitytė, A. Padleskis ir V. Gruodis. Šokiai irgi savotiški — šokome „literatūrinį valsą", kuris sukėlė linksmą nuotaiką. Vivat literatai! O kiti būreliai? Na, neminėsiu, arba kaip jurbarkiečiai sako: „Kai reik miegot, nereik baladot".

XI-30 „išdygo" nauja kuopelė — prancūzų kalb. mėgėjų. Inciatoriai šeštokai Nariai, išskyrus vieną, visi šeštokai. Globėja p. Žezeskaitė, valdyba: St. Naujokaitis, J. Macaitis, L. Šimanovas. Apskritai, šeštokai gimnazijos arenoje pradeda gyvai pasireikšti. Tik, šeštokai, „galop"!

Religinis būrelis ruošia mokinio teismą. Bet, draugai, nors kartą išteisinkite tą vargšą mokinį. *Beviltis.*

KAIŠIADORYS

Literatai 27 d. surengė Vištaliaus-Vištaliausko 25 metų mirties minėjimą. Ta proga jo kūrybos — „Regėjimas" — deklamavo R. Jankauskaitė. Skaitė referatus A. Alkavikas, A. Piliponis, J. Jacevičius. Kalbėjo globėjas direktorius ir būr. pirmininkas. *Yla.*

KĖDAINIAI

XI. 4 d. relignio lavinimosi būrelis padarė susirinkimą, kuriame J. Važgauskaitė skaitė recenziją knygos: „Kristus Didysis Karalius". Dauguoraitė paskaitė vaizdelį: „Vėlinės" ir referatą: „Ką reikštų žmonijai religijos išnykimas?"

XI. 10 d. įvyko literatų eilinis susirinkimas. A. Butkus recenzavo Kossu-Aleksandravičių „Užgesę Chimeros Akys". Dar A. Meškauskas skaitė novelę „Išmoko", kuri sukėlė gražių diskusijų.

XI. 12d. Istorikai padarė susirinkimą. V. Jučas skaitė referatą: „Lietuvos švietimas ir tautinis susipratimas XVI a." Padiskutavę toliau klausė M. Valkaitės referato: „Barbora Radvilaitė". Būrelį globoja gimn. mok. S. Sužiedėlis.

Ergo.

KRETINGA

Po atoslūgio — potvynis. Tas pats dėsnis veikia ir į kretingiškius. Pirmieji atkiuto misijonieriai. Pačiu vyriausiu įsirinkę Pr. Razgaitį. Bet kas įdomu, kad literatai pabudę užkabino gerą startą. Darbą pavedė naujoms jėgoms: pirm. Žiemliauskas, Pr. Razgaitis ir St. Baranauskas.

XI-28. turėjo susirinkimą, kuriame pasirodė ne tik senosios jėgos, bet keletas ir naujų. Visas jėgas sutarė sukrauti į naują laikraštėlį „Jaunystės vainikai".

J. Klajūnas.

KYBARTAI

Brangiai klasės draugei,

ALDONAI JUŠKEVIŠIŪTEI

jos mylimam broliui mirus, reiškiame nuoširdžią užuojautą.

Kybartų Valstybės Gimnazijos VI klasė.

LINKUVA

20 lapkričio buvome nuvykę į Panevėžį... Norėsite, „meldžiamieji", sužinot ko mes ten buvome nusitrankę? — Norit? — Gerai! Pasakysiu! Gi mat: 20 lapkričio 19 v. Panevėžio „Lindės-Dobilo" meno kuopa ruošė literatūrinį vakarą. Taigi ir mes linkuviečiai literatai turėjome progos ten nuvykti ir parodyti savo jėgas.

Panevėžiečiams literatams už pakvietimą ir už tokį nuoširdų mūsų priėmimą tariame nuoširdų „ačiū".

Tai gal jau manote kad viskas? — „Mislinat" kad tik tiek šį kartą? — Ne! ne! Broleli! Lapkričio 26 d. buvo sušauktas koperatininkų susirinkimas. Susirinkimas praėjo gana geroj nuotaikoj.

Lapkričio 28 d. buvo pakviesti „ponai" gimnazistai į religinio lavinimosi būrelio susirinkimą. Ot „fain" buvo susirinkimas. Ar žinot dėl ko? Gi abiturijentai išpildė visą programą. Jie čia parodė visą savo „kalbos meno gražumą".

Lapkričio 4 d. buvo sušauktas literatų susirinkimas. P. mokyt. Šuopys laikė paskaitą apie klasikinę graikų literatūrą ir meną.

Audra.

MARIJAMPOLĖ

R. J. V. gimnazija.

Gimnazijos tautosakininkai, vadovaujami mokt. J. Čiutos (vyresniųjų klasių būrelis) ir J. Bernoto (žemesniųjų kl. b-lis) veikimą šiemet ypač suintensyvino. Lig šiol jau sušaukta keletas susirinkimų, kuriuose praktiškai susipažįstama su tautosakos rinkimo bei tvarkymo darbu, skaitomi lietuvių tautosakos kūriniai ir kt. Po Kalėdų numatyta suruošti tautosakos vakarą, kurio programoje bus liaudies meliodijų demonstravimas.

Jaunius.

PANEVĖŽYS

Mergaičių gimnazija.

Gerai veikia prancūzų kalbos mėgėjų kuopelė, kuriai vadovauja p. Žemaitienė, pasižyminti nepaprastu darbštumu ir energija. Mokinės, už nuolatinę pagalbą moksle, net ne pamokų metu, labai jai dėkingos.

Taip pat kruta ir fizinio lavinimosi kuopelė, kuriai vadovauja p-lė Mackūnaitė.

S. Š.

PANEVĖŽYS

Berniukų gimnazija.

Minėjome kun. J. Lindę-Dobilą.

XII. 5. Panevėžio Valst. Mergaičių ir Berniukų gimnazijų, kun. J. Lindės-Dobilų Meno kuopa ir Vyrų Skautų tuntas, p. Direktoriaus įsakymu minėjimui prijungtas (paprastai skautai minėdavo vieni) minėjo J. Lindės-Dobilo 3 metų mirties sukaktuves.

M. Grigonis, pirmasis kuopos pionierius skaitė įdomią paskaitą apie velionio sugebėjimą užimponuoti klausytojus savo kūrybingomis paskaitomis.

Kuopos pirm. St. Šneideris skaitė velionio biografiją. Referatus, „Lietuvis Dobilo raštuose" skaitė J. Stankevičiūtė ir „Dobilas Meno kuopoj" J. Juozevičius. Eilėraščius apie velionį skaitė: Pr. Aukštikalnytė, A. Karvelytė, St. Šneideris ir J. Subatavičius.

M. K. muzikos sekcijos nariai gražiai smuikais pagrojo. Gale už velionės vėlę Mok. M. Karkos diriguojamas vyrų choras sugiedojo „Liberą".

Ceysa.

PASVALYS

Šeštadieniais per ilgąsias pertraukas gimnazijos skaitykloje mokiniai klauso gimnazijų valandėlės transliacijų. Daugelis laukia tos ilgosios pertraukos, kada galės išgirsti savo draugų pažįstamus balsus.

Šeštokai XI. 13. surengė pasilinksminimą su įvairia ir juokinga programa.

XI. 18. buvo paminėta gimnazijos salėj Latvijos nepriklausomybės sukaktis.

XI. 23. visa gimnazija gražiai paminėjo mūsų kariuomenės 19 metų sukaktį.

Gimnazijos tėvų komitetas XI. 27 surengė vakarą-balių; buvo suvaidinta „Melagėliai", kuriuos režisavo gimn. mokyt.

V. Kulbokas. Gimnazijos choras, vedamas mokyt. K. Šimkevičiaus, sudainavo 5 daineles, kuriomis publika buvo labai patenkinta. Per vakarą buvo loterija, kurioj kiekvienas galėjo išmėginti savo laimę. Vakaro pelnas skiriamas neturtingiems mokiniams šelpti.

Religinio auklėjimo būrelis XI. 28. Už Dievą savaitės proga surengė bendrą Komuniją, per kurią visi geros valios knygos draugai paprašė gerojo Kristaus malonės ateities darbams.

Penktokai XII. 6. išleido savo laikraštėlį „Jaunatvės Žodį", kuris daro neblogą įspūdį. Laikraštėlis šafirografuotas ir yra sąsiuvinio formato. Redaguoja Jonas Linkus-Linkevičius. *Rytis Svajūnėlis.*

RASEINIAI

XI. 13. filosofijos — pedagogikos būrelis padarė pirmą susirinkimą. Į susirinkimą atsilankė gimnazijos direkt. J. Žekevičius ir būrelio globėjas mok. B. Kalinauskis. S. Ambrozaitis skaitė referatą: „Temperamentų rūšys". Paskiau žodį tarė būrelio globėjas, apgailestaudamas, kad šitas būrelis yra neskaitlingas nariais ir kad moksleivio jauną sielą labiau sužavėjo sportas, materialiniai dalykai, negu dvasinis pasaulis. Direkt. J. Žekevičius ragino pažinti graikų filosofą, o ypač Platoną. Išrinkta nauja valdyba. Į valdybą išrinkti: pirm. J. Karosas, vicepirm. St. Underytė ir sekr. St. Banevičiūtė. Būrelis nutarė suruošti moksleivio sportininko teismą.

XI. 25. gimnaziją aplankė Šviet. Ministeris J. Tonkūnas. Švietimo Ministeris atvažiavo pažiūrėti, kokios yra gimnazijos patalpos ir pamatęs, kad patalpos yra nepakenčiamos, prižadėjo Raseiniuose pastatyti naują gimnaziją.

XII. 5. įvyko lotynų kalbos būrelio susirinkimas. Būrelis išrinko valdybą. Valdybon pateko: Juoz .Žadeikis, L. Kafemanaitė ir P. Mėlinis.

Žemaitis.

SKUODAS

XI. 13. Raudonojo kryžiaus būrelis išėjo į aiškesnę šviesą. Visiems labai patiko p. globėjos paskaita, J. Vareikos (I) pasakėčia, duotos meliodeklamacijąs, J. Vareikos (V) feljetonas, kuriame, kaip ant delno, šoko raibas mūsų mokyklos gyvenimas. Po rimtosios dalies „išmėgintas salės grindų stiprumas", bet čia neteko girdėti nė vieno moderniško takto. Sveikintina!

XI. 27 d. neturtingųjų mokinių naudai įvyko vakaras. Tarp kitko gražiai aidėjo duetas — A. Vaitkūtės ir Ž. Vaitkevičiūtės; neatsiliko nė choras. Be to, jau prieslenkščio klūpant adventui, gardžiai „patonciavota".

Ami.

ŠIAULIAI.

Susirinkimas.

Lapkričio 29 dieną, skelbimų lentoj, lyg rudens vėjo blaškomas paskutinis medžio lapas, pakybo nedidelis skelbimas: „XI. 29 Religinio Būrelio Susirinkimas". Ir visi nustebome! Susirinkime būrelio narius skaitėme jau ne štukomis, kaip I-jame susirinkime, bet dešimtimis!

Pabendravome valandžiukę: Alf. Strielčiūnas, reformuodamas „Savarankiškumą" ir J. Radvilas „Temperamentą", iškėlė jų naudingumą, reikšmę ir daugybę klausimų:

Globojami kapeliono kun. Lapės, greitu laiku manome suruošti prieškalėdinį susirinkimą, pilną susikaupimo ir džiaugsmo.

Literatūrinis teismas.

XII. 5. literatų būrelis nuteisė Konradą Valenrodą 5 m. s. d. kalėjimo, bet kaip daug pergyvenusį sielos kančių, nuo bausmės atleido. Gynė J. Kudžma.

Apči.

ŠVĖKŠNA

XI. 21 d. įvyko didelis gimnazijos vakaras. Mokiniai gana puikiai suvaidino, p. mokyt. J. Steponaitytės režisuotą 5-kių veiksmų „Glušo" komediją. Gautas pelnas skiriamas neturtingiems mokiniams šelpti.

XI. 26 d. buvo suruoštas eucharistininkų susirinkimas. Kn. Petrauskas tęsė savo pasakojimą iš kelionės įspūdžių po Prancūziją.

Sekmadieniais gimnazijos vadovybė rengia mokiniams auklėjamo turinio paskaitų. Mokiniai patenkinti. *Iuvenis.*

TAURAGĖ

Literatūrininkai dirba.

XI. 13 d. buvo antras literatūros mėgėjų būrelio susirinkimas. (pirmas įvyko IX. 21.). Mokyt. Kavaliauskas paskaitė turtingą susirinkimui paruoštą referatą.

Po to sekė pačių mokinių kūryba.

Literatas.

TELŠIAI

Šiemet gimnazijoj veikia tik 3 būreliai: fizinio lav., religinis ir literatūros mėgėjų „Šatrijos Raganos" būrelis. Visi turi nemaža narių.

XII. 3 Pasirodė ilgai lauktas pirmasis šiais metais liter. mėg. būrelio laikraštė-

lis „6 Žaros". Į laikraštėlio redakcinę komisiją įeina: A. Tornau, Ed. Slabšys, L. Jakubauskas, S. Mitkevičiūtė ir R. Burneikytė.

Liter. būrelio pirmininkui Vyt. Mačerniui susirgus, pirmininko pareigas eina Ald. Marčiūtė. *E. S.*

UTENA

XII. 5. įvyko antras literatų būrelio susirinkimas. Atsistatydinus sėkmingai dirbusiai ir bene daugiausia savo programos numatytų darbų realizavusiai Valdybai, buvo išrinkta nauja: (Markelis, Ardinskaitė, Prūsas), kuri atrodo tiek pat pajėgi. Literatų ateitis, atrodo turėtų būti šviesi. Per susirinkimą buvo skaitytas liet. kalb. mok. Lebedžio referato skyrius apie Vienuolio pasaulėžiūrą. Buvo paskaityta ir savos kūrybos, supažindinta su pereitų metų veikimu. Redagavo Repečka.

Uteniškiams literatams vadovauja ir daug padeda p. lietuvių kalb. mok. K. Žievys, remdamas ne tik morališkai, bet ir padėdamas materialiniai.

J. Umbrasas.

VILKAVIŠKIS

Iš literatų pasviečio.

Gruodžio 4 dieną literatai sušaukė susirinkimą. Vincas Natkevičius recenzavo J. Kossu-Aleksandravičiaus „Užgesusias Chimeros akis". Be šito dar buvo paskaitytas rašinėlis, pora eilėraščių ir „trupinių" iš septintosios klasės „asabų" gyvenimo.

Sukelti susirinkusiųjų domėjimąsi nagrinėjamąją medžiagą, sukelti karštesnes diskusijas, iš anksto pranešta sekančio susirinkimo rimtoji dalis: paskaita apie literatūrinį meną ir Grušo „Sunkios rankos" recenziją.

Vasario pradžioj būreliui sukanka penki metai nuo darbo pradžios. Tą progą manoma suruošti šiek tiek iškilmingesnį minėjimą, į kurį tikimasi sukviesti visus buvusius pirmininkus ir daugiausia pasidarbavusius narius.

Be šio minėjimo, literatų veikimo programoje dar numatyta suruošti didelį literatūros vakarą. Praėjusiame susirinkime buvo atsiklausta narių, kuriuos rašytojus jie norėtų išgirsti. Numatyta yra kviesti Dovydėną, Cvirką, Vaičiulaitį, Brazdžionį, Girą ir Ambrazevičių su pakaita.

Pačiuose literatų būrelio susirinkimuose šiemet jaučiamas trūkumas to entuziazmo, su kuriuo buvo dirbama kitais metais. Kaltas bus veik visų rimtesniųjų literatų išlėkimas iš mūsų būrio. Su brandos atestatu išėjo K. Bradūnas, B. Kriaučeliūnas — poetai; J. Danskevičius — recenzentas, neblogas vertėjas P. Žilinskas ir kiti. Iš nebaigusių pažymėtina tragiškai žuvęs J. Gražulis, be to Ot. Kuprionytė ir dar keletas.

Taigi daug ko nustota. O kas gi liko. Aštuntokų vos vienas, kitas, o daugumai tai tik ... „Paskutinį sekmadienį! ..." Septintokų dar keletas yra, bet ir iš tų pačių kai kurie norėtų būrelį prorepetitoriaus vietoje matyti, ir siūlo, palikus ramybėje visus Dovydėnus, Brazdžionius, tenagrinėti septintosios kursą.

Tad taip išeitų, kad literatų jėgos senka, ir greitu laiku jie, taip gražiai žydėję, turės užsdusti. Nenoriu būti pranašu, bet atrodo, kad prie to nebus prieita, nes žemesnėse klasėse yra daug mėginančių plunksną, kurie vėl iškels Vilkaviškį į žydėjimo viršūnes. *Edvardas.*

A. A. ALBINAS JUŠKEVIČIUS,

Kybartų gimn. VIII kl. m., miręs š. m. X.27., palaidotas gimtajame Alvite. Albinas buvo sąmoningas, veiklus euchar. būrelio narys, dirbo valdyboj, kūrė planus ir savo pavyzdžiu patraukė daugelį jaunesniųjų.

Tesuteikia Aukščiausias jam amžiną atilsį.

IPEIVOS ŠYPSENOS

Alio! Alio! Radio Biržai!

Telegramų agentūros Klunkės pranešimu vienas žymesniųjų Biržų gimnazijos asmenybių nepaprastai pamėgo turkų muziką. Dėl tos priežasties atsisakė visų svieto linksmybių, nusipirko garsiakalbį ir dienų dienas bei naktų naktis praleidžia, besiklausydamas orientališkų arfų ir dainų. Jo mėgstamiausia turkų radiofono solistė yra Stjanka Uskaitė, kuri paprastai dainuoja šitokią ariją: „Br-r-r-r-r gai-gai-del-lio-ni . . .“

Pranešama, kad tūlas Humunkulas rengia spaudai psichologinį romaną iš moksleivių gyvenimo. Pirmoji romano dalis, „Juodoji knyga“, kuri buvo parašyta per pirmąjį trimestrą, dar tebeguli rankraščiuose, nes, didesniems autoritetams šį šedevrą viešai sukritikavus, Humunkalas nebesuranda leidėjo. *Bopaitis.*

KAIŠIADORYS

Po to kai nuo penktosios leido auginti plaukus.

Gaida „Leiskit į tėvynę . . .“

V.

Duokš brilijantino,
Duokite „glaudin“ —
Penktą išmėginęs,
Šešto nebeimk.

VI.

Geras buvo sviestas,
Kai buvom pliki.
O dabar į miestą
Einam alkani.

VII.

Nėra „čėso lyšno“
Pamokoms paruošt —
Plaukelius pernykščius
reikia sušukuot.

Kaliošas.

KAUNAS

„Aušros“ mergaičių gimnazija.

Trimestrui baigiantis, štai kaip mes deklamavom pagal Binkį:

Dvoikės.

Vien tik dvoikės man akyse:
Namie, klasėj ir visur.
Daugiau nieko nematysiu
Vien tik dvoikės man akyse.
Užsimerksiu, pamatysiu,
Sudrebėsiu, o paskui —
Vėl tik dvoikės man akyse:
Namie, klasėj ir visur.

Ipci.

PANEVĖŽYS

Mergaičių gimnazija.

Aštuntoj klasėj gyvuoja „zoologijos sodas“, kuriame galima rasti ir pamatyti naudingų naminių gyvulių.

Septintoj klasėj pasižymi „Marcellos“ dukterys.

Šeštokės — kankinės: jų širdis išvežė „princai“ už Nevėžio, kai kurių net į kaimynines gimnazijas.

Penktoj klasėj stovi gražus „auto garažas“. „Sunkvežimiai“ į „garažą“ nepriimami, tik „luxus automobiliai“. *S. Š.*

PASVALYS

Išvykstant Kalėdom.

Oi Kalėdos jūs Kalėdos, po Kalėdų vėl tos bėdos. Bet mes būkim optimistai, (taip kalbėti aš išdrįstu).

Nuvažiuosime pas mamą, pamatysim kaip gyvena, kaip ten seserys ir broliai, kaip gyvena iki šiolei. Valgysime dešrą, sūrį, susitiksim draugų būrį. Valgysime dešras, kumpį, bet atostogos per trumpos. Bet draugai mes neliūdėkim, čiupkim pačiūžas ir bėkim. Mes praleiskime ten laiką ir naudingą ir su saiku.

Linkiu jums puikiausių švenčių, prisivalgyt keptų ančių. Gal kam nors širdis apkarto, čia pakaks jau šitą kartą.

Linksmų švenčių mieli broliai!

Jūsų draugas — *Melchioras.*

PRIENAI

Ties „antrojo dangaus“ durimis, beveik kiekvieną pertrauką, eina mūšis. Pačiups šeštokas penktokui už ausies — na šis ir šiaušias. Prie VII klasės nuolat vaikšto išdidus gimnazijos treneris ir prikandęs lūpą, nuolat žvelgia V-sios klasės pusėn, iš kur panelės penktokės bomborduoja jį „meiliais žodeliais“ . . . Kitame koridoriaus gale, ten kur visuomet „saulė šviečia“ — didžiausias triukšmas. Čia šeštokų viešpatija.

VI klasėj nieko daugiau, tik „geležinės armijos generolas", užkopęs ant katedros, aiškina klasės būvį ir ragina savo riterius ateinančią pertrauką pulti dešinįją klasės pusę.

Koridoriuj, prie lango nuolat svajoja vienas šeštokas, kuriam neduoda ramybės.

Svaja.

Aštuntokai surado vietą iš kurios visada įmeta į krepšį sviedinį arba septintoką. Aštuntokės rado geriausią siuvėją, pasisiūti balinei suknelei išleidžiamajam baliui.

Septintokės pamatė kur atsisėsti, kad visuomet mokėtų pamoką. Septintokai pajuto, kurioj pasaulio daly jų „laimė".

Kirviapentis.

ROKIŠKIS

Autoritetų balsai.

VIIIa.

Muškė: „Aš žinau, kas išdrąskė ten, palėpėj, buvusį starkiukų lizdelį".

Zosė (Žalnamis): „Domės! Turį tarnybą, foto aparatą, naujausias knygas ir, žinoma, šokolado, dar kartą atsiliepkit!"

Margarita: „Ne! Neužges mano žvaigždė ir įtaka literatūrininkams! (Klaiku... Sakykit, ko taip ūkauja pelėda mano palangėj?)".

Liusė: „Aštuntokų žvaigždyne tematau — Alfą..."

Galina: „Mano Viktorėlis sargybą eina".

VIII.

Abramas: „Penkis golus ir pendelį įkirtau!"

Alfas: „Aš jau nesilenksiu".

Vilius: „Jo! Jo! Porytę bonkučių cum extrakcto".

Jonas: „Mano meilė kilni ir stebuklinga".

Jonas (Fecka): „Ar gi pavilios studentas šviesią šviesiaplaukę su savo „Jaunystės" posmais?"

Bronius: „Tik „Lelijų Pieno" muilas želdina ūsiukus".

VIa.

Zosė: „Prašom prašom... Fricai, paduok kėdę! Ai! ai..., pupsik, negalima! Gzzz..."

Helė: „Suolelis apaugo samanomis, ir mėnuo toks rūstus ir nesiskutęs, o Vyto vis nėra..."

Liucija: „Ginklanešio profesija man labiausiai patinka".

Kostė: „Tu šioka, tu tokia!.. Tavo ir bobutė buvo tokia!"

Gerutis.

TELŠIAI

Radijas — Telšių Gimnazijoje.

Programa kiekvienai dienai tokia: 7 val. 30 min. Iškilmingas gimnazijos durų atidarymas, dalyvaujant iš vienos pusės gimn. sargui iš kitos — neorganizuotai gimnazistų miniai. 7 val. 50 min. Salėj bendra malda, „Eltos" žinios, mokytojų „bloknotėlių" santrauka, naujos filmos recenzija ir kt. Nuo 8 val iki 10,35 val. praktikos darbai sandariai uždarose patalpose prie labai įtemptos atmosferos. Būna įvairiausių kritulių. 10 val. 35 min. šonų raumenų mankštymas prie langelio, kur parduodami „kundeliai". Nuo 10 val. 55 m. Tęsiami praktikos darbai. Nuo 13 val 30 m. iki 18 val poilsis. Nuo 18 val. iki 21 val. įvairūs pasimatymai ir vizitai. Nuo 21 val. Kiekvienas veikia savo nuožiūra.

Don Diego.

Sportininkai smarkiai treniruojasi.

Girdėti, kad po Kalėdų žada rungtis su Viešvėnų „sviestamušių" komandomis.

Ištrauka iš netrukus išeinančio Vacl. lyrikos rinkinio:

Atskrido šėldamas vėjas,
Lyg genamas liūtų;
Tik švyst balta juosta...
Aidas suvirpo ausyse..

Grafas-foto.

ŠVĖKŠNA

Patarimai.

Rengiant bent kokias išleistuves, vertėtų iš anksto pasikviesti nors vieną iš pedagogų, kad jiem nereikėtų laužyti mandagumo taisyklių, o rengėjams ir dalyviams — laikyti neskelbtų egzaminų.

Šįmet, dėl stropumo ir klusnumo pažymių, ašaros žymiai pigesnės. Ar nereiktų apdėti muitais?

Juvenalis.

VILKAVIŠKIS

Įžymenybės.

Dėčkus. Taip pirmokai pravardžiuoja jaunąjį sargą. Jis zvanija su skambučiu, o šiam sutrūkus muša skauradą. Verda arbatą ir smarkiai „grūšiuoja" pirmokam.

Putelė. Tai filosofija susidomėjęs žmogus, kuris per literatų vakarą atstovavo Melchiorą Putelę.

Riteris. Tai penktokas. Vaikšto apsiginklavęs peiliu ir vietoj skydo vartoja bloką su išpiešta kaukuole.

Milžinas. Tai septintokas, smarkiai linkęs į flirtą ir turįs virš 10 dulcinėjų.

Skelbimas.

Kas suseks didžiąją paltų piaustymo „aferą" ir sugrąžins penktokėms ramybės dieneles?

Edvardas.

1937 mtų sporto apžvalga.

Atsisveikinant su 1937 metais bus įdomu pažvelgti, ką esame nuveikę sporto srytyje per šiuos metus, kur mūsų stiprybė, kur mes atsilikę nuo savo kaimynų.

Lietuvos sporto gyvenime 1937 metai yra patys reikšmingiausi Lietuvai Lietuvos krepšininkų iškovotas Europos krepšinio meisterio vardas yra pats didžiausias laimėjimas. Šis laimėjimas, kuriuo Lietuvos krepšininkai nugalėjo Europos krepšinio galiūnus — estus, lenkus ir du kartus italus — garsiai skamba po visą Europą. Iki šiol Lietuva sporte buvo nežinoma. Visi mūsų rekordai dar labai toli nuo pasaulinių rekordų. Bet didi ir garbinga pergalė krepšinyje ir Lietuvą įkėlė į didžiųjų sportininkų grupę. Štai vienas pavyzdys. Vasario mėn. pradžioje Paryžiuje bus įrengta didžiausia Europoj krepšinio salė, kurioje tilps per 10.000 žiūrovų. Salės atidarymo iškilmėms Prancūzija pakvietė Lietuvą sužaisti pirmas tarpvalstybines krepšinio rungtynes Lietuva-Prancūzija. Prancūzija trokšta, kad pirmosios rungtynės naujoj salėj įvyktų su Europos krepšinio meisteriu. Ne tik prancūzai pakvietė mūsų krepšininkus atvykti į Paryžių ir patys pasisiūlė pavasarį atvykti į Kauną, bet ir pareiškė, kad sutiks su visomis mūsų pastatytomis sąlygomis, nežiūrint kokios jos būtų. Tai didžiausias Prancūzijos prielankumas Lietuvos krepšininkams. Malonus prancūzų pasiūlymas priimtas.

Krepšinyje pasiekta nepaprastai daug. Tik beliktų tą didelę garbę ilgiau išlaikyti.

Futbole 1937 metai buvo itin nesekmingi. Tarpvalstybinės rungtynės pralaimėtos. Draugiškos rungtynės su užsienio profesionalų komandomis taipogi beveik visos pralaimėtos. Pagaliau rudenį Kaune pralaimėtas. ir Baltijos futbolo turnyras, kuriam buvo dėta tiek daug vilčių. Futbole mes pasijutom silpnesni ir už latvius ir už estus. Rudens rato pirmenybės iškėlė keletą naujų žaidikų, gal būt 1938 m. bus sėkmingesni.

Tenise atlaikytas vidurys. Vasarą Rygoje įvykusiame Baltijos teniso turnyre Lietuva užėmė antrą vietą. Stalo tenisas žaidžiama tik su Latvija. Pavasarį Kaune Latvija buvo smarkiai nugalėta, bet rudenį Rygoje buvo pasiektos tik lygiosios.

Jau kelis metus iš eilės buvo nebaigiamos ledo rutulio pirmenybės, bet praėjusią žiemą buvo gražiai užbaigtos. Pelnytai Lietuvos ledo ritulio nugalėtoju išėjo LGSF komanda, nepralaimėjusi nė vienų rungtynių.

Bokse Lietuva skaudžiai prakišo ir Latvijai ir Estijai. Gruodžio mėn. pradžioje į Kauną buvo atvykę Tartu (Estijos) boksininkai, kurie taipgi nugalėjo ir Klaipėdos ir Kauno boksininkus. Bokse Lietuva labai atsilikusi ir kažin ar šis žiaurus sportas mums reikalingas.

Lengvojoj atletikoj daug pagerinta buvusių rekordų, bet jie vis dar labai tolimi nuo pasaulinių. Tik Forminas (CJSO) ir Vietrėnas (LGSF) jau pažengė žingsnį pasaulinių rekordų link.

Kiekvienais metais vis gražiau pasireiškia gimnazijų komandos taurės varžybos.

Šią vasarą mūsų sportininkų būrelis lankėsi pas Amerikos lietuvius. Negerai, kad beveik visi buvo parinkti tik iš vienos sporto organizacijos, kas nesukėlė didelio entuziazmo ir spaudoj sukėlė daug ginčų. Bendrai, 1937 m. vis dar nebuvo pašalintos tos negerovės, kurias pašalinti labai nesunku. O jos 1937 metais pasireikšė visu ryškumu.

Sporto įvairenybės.

Šių metų rudens rato Lietuvos futbolo pirmenybėse buvo įmušti 149 įvarčiai, kurių autoriais buvo 57 žaidikai. Daugiausiai įvarčių įmušė Jeršovas (CJSO) — 10, antruoju eina Cenfeldas (V. D. gimnazijos moksleivis, KSS) — 9, trečią vietą užima Andziulis (LFLS) ir Raušas (Kovas) — po 7. Toliau seka Vechmodas (Makabi) — 6, Bužinskas (LGSF) — 5, Klimas (LGSF) — 5 ir kiti. Keturi žaidikai įsimušė po vieną įvartį savižudį — į savo vartus.

— Gruodžio 2 d. Londone buvo futbolo rungtynės Anglija-Čekoslovakija, pasibaigusios Anglijos pergale 5:4 (3:). Anglija kiekvienais metais kviečiasi vieną stipriausių futbolo rinktinių iš Vidurio Europos. Anglija Londone nė kartą nėra pralaimėjusi — visas turėtas rungtynes laimėjo. Laimėjo ir šį kartą prieš Čekoslovakus, bet laimėjimas buvo labai sunkus ir pasiektas tik didelės laimės dėka. 7 min. prieš galą rezultatas buvo 4-4, bet tuo momentu čekoslovakai patys įsimušė savižudį įvartį, kurs ir nulėmė rungtynes anglų naudai. Čekoslovakų piktas rezultatas yra pats geriausias iš visų Europos valstybių žaidžiusių Londone.

— Prancūzų Kūno kultūros ministeris Jenc Zay 1938 m. sporto reikalams pareikalavo 435.000.000 frankų (apie 95 milijų).

— Italijos dviračių sąjunga paskyrė 10.000 lirų premiją tam dviratininkui, kurs sumuš prancūzų dviratininko Archambando 1 val. rekordą. Archombandas per 1 val. yra nuvažiavęs 45 km. 840 metr.

— Anglijoj Essex futbolo komandoj žaidžia tėvas ir sūnus. Tėvas turi 47 metus, o sūnus 19 metų. Tai pirmas toks atsitikimas.

Prasidės ledo ritulio pirmenybės.

Gruodžio mėn. pabaigoje prasidės Kauno miesto ledo ritulio pirmenybės. Pirmenybės bus vieno rato. Numatoma visa eilė draugiškų ledo ritulio rungtynių su užsienio komandomis. Tarpvalstybinės ledo ritulio rungtynės bus su Latvija ir Estija, o tarpmiestinės Kaunas-Karaliaučius. Lietuvos ledo ritulio meisteriu yra LGSF komanda, praėjusį sezoną nepralaimėjusi nė vienų rungtynių ir negavusi nė vieno golo.

Kaune žaidė Estijos krepšininkai.

Lapkričio mėn. į Kauną buvo atvykusi Estijos krepšinio komanda Kalevas ir žaidė dvejas draugiškas krepšinio rungtynes. Prieš C JSO Kalevas pralaimėjo 21-23 (8-11), o prieš Grandinį laimėjo 18-16 (13-8). Kalevas Talino pirmenybėse iš 7 komandų stovi 5 vietoj.

Gražus moksleivių pasirodymas krepšinio pirmenybėse.

Kauno miesto aukštosios klasės krepšinio pirmenybėse Kauno „Aušros" berniukų gimnazijos komanda po visos eilės gražių laimėjimų prieš Taurą, Grandį ir kitus atkopė į antrą vietą. Moterų klasėje Kauno „Aušros" mergaičių gimnazijos krepšinio komanda taipogi labai stipriai stovi antroj vietoj. Klaipėdoj krepšinio turnyrą laimėjo Vyatuto Didžiojo Gimnazijos krepšinio komanda, kuri pirmauja ir Klaipėdos pirmenybėse. Draugiškose Kauno „Aušros" berniukų gim. komanda nugalėjo Karo Mokyklą 24-19.

Baigėsi futbolo pirmenybių pirmasis ratas.

Lapkričio mėn. gale buvo užbaigtas Lietuvos futbolo pirmenybių pirmasis ratas. Pirmojo rato nugalėtoju išėjo KSS komanda, surinkusi 13 taškų. Antroj vietoj su 12 taškų paliko Švyturys, Kovas ir ŠMSK. Su 10 taškų trečioj vietoj LGSF ir C JSO. Ketvirta vieta su 7 taškais atiteko Makabi ir LFLS komandom. Toliau seka Kybartų JSO ir Šiaulių Sakalas. Pavasario rate turės būti didelė kova, nes pirmosios 6 komandos turi tik 1-3 taškų skirtumą, kas labai nedaug. Kitos komandos jau toli atsilikusios. Visos komandos jau ruošiasi pavasariui, stiprindamos savo eiles naujais žaidikais. Į LGSF komandą perėjo buvusis ŠMSK puolikas Penkauskas, KSS gavo Kaminską II, žaidžiusi Marijampolės Šauly, iš C JSO išėjo puolikas Ūsevičius.

Prancūzija-Italija 0:0.

Gruodžio pirmomis dienomis Paryžiuje įvyko tarpvalstybinės futbolo rungtynės Prancūzija-Italija, kurios baigėsi 0:0. Žiūrovų buvo per 50.000, iš kurių apie 15.000 buvo atvažiavę iš Italijos.

KAIŠIADORYS

Gimnazijose.

Lapkričio mėn. 21 d. buvo sportininkų arbatėlė su komiškais literatūriškais priedais. Po to smagiai pašokome. Stalo teniso turnyre pirmą vietą užėmė V kl., kuri iš penkių pirmųjų vietų užėmė keturias.

KRETINGA

XII-5. susirinko pirmą kartą ir sportininkai. Išrinko atskirų sekcijų vadovus ir aptarė kitus ein. reikalus. Būreliui vadovauja p. mok. J. Andriejauskas. Atrodo, kad mums tik pradžioje reikia akstino, o toliau jau užtenka gerų norų ir darbų. *Klajūnas.*

ŠIAULIAI

Bet anava pas mus sportas apšlubo, kai tik žiema taip ir krach! nėra salių, nėra priemonių...

Taip dienų dienas bėgdami paskui futbolą, lyginame kiemą nuo sniego pusnių — treniruojamės... o sniego pas mus daug! oho! Kad net ir pažliūžininkai sukruto; nespėja laužyt sky... *Apči!*

Juozas Grušas. SUNKI RANKA. „Sakalas". Kaina 3 lt.

Romanų antplūdis mūsų šiandieninė literatūroj mažėja. Būtų labai gera, kad jis apsiribotų ne kiekybę, bet kokybe. Negalima sakyti, kad paskutiniaisiais metais romanų kokybė buvo menka. Iš daugelio atsirado ir gana vykusių, vertų premijų, tinkamo skaitytojų įvertinimo. Kiek liūdniau, kad tiek skaitytojui tiek rašytojui nukreipus akis romanan, buvo pamiršta novelė. Rašytojai jų nerašė, skaitytojai jų nereikalavo. O kas gali pasakyti, kad novelė, apskritai, neverta tokio dėmesio kaip romanas. Novelė, kurioje gyvenimas turi būti vaizduojamas „trumpai, bet storai". Kartais iš kūrėjo reikalauja didesnio išsilavinimo ir estetinio pajutimo, kaip romanas. Ir skaitytojui trumpai pavaizduotas gyvenimo epizodas giliau įsminga dvasion negu iš panašių detalių sulipintas, kartais nelabai vykęs, romanas. Tur būt, nė vienas nemainytume tokio Akuiraterio „Samdinio berniuko vasaros" arba Alf. Daudet novelių į bet kurį mūsąjį romaną.

J. Grušo neseniai pasirodęs novelių rinkinys „Sunki ranka" gal bus pirmoji kregždė naujųjų niuansų mūsų literatūroje, mūsų beletristikoj, gal bus novelės išėjimas literatūros baruosna užkariauti sau tinkamos aukštumos, tinkamo respektavimo.

Rinkiny talpinama 13 novelių. Jų tematika labai nevienoda. Vienose vaizduojamas kaimo gyvenimas, kitose miesto. Norisi bent po kelius žodžius apie kiekvieną. Pirmoji novelė — „Pirmasis geras darbas". Čia randame šykštuolį, biurokratą Bungą, kuris, matydamas prieš akis mirtį, žada taisyti savuosius gyvenimo kelius. Pagijęs, pažadus užmiršta. „Kelionėje su kliūtimis" marinamas senas ūkininkas Valiulis. Dvidešimt metų jaunesnė žmona dėl jo mirties daug nesijaudina. Mirštančiajam padėti susirenka kaimo marintojos, padaromas net karstas. Bet... Valiulis pagyja ir išvaiko neprašytas marintojas. „Atostogose pas kalėjimo viršininką" matome jauną mokytoją, nuvykusį kaiman praleisti atostogų į savo seno draugo, dabar kalėjimo viršininko, ūkį. Bet po kiek laiko neišpasakyto draugo lipšnumo ir rūpestingumo nuvargintas pasprunka iš perdidelės globos. „Įspūdingoj ūkininko prakalboj" žilas ūkininkas Simaitis šaulių vėliavos šventinimo iškilmėse turi sakyti prakalbą. Svarbiausiu momentu užmiršta iš laikraščių iškaltus žodžius, bet širdis tada pradeda diktuoti taip, kad net apskrities viršininkui pasidaro malonu klausyti tokios kalbos. „Tikroj komedijoj" svieto perėjūnas, bernas Kazys gudriai išsluosto kelių ūkininkų kišenes ir dingsta. „Gerojoj širdy" pavydo kankinamas ūkininkas įskundžia savo kaimyną okupantams vokiečiams. Galų gale viskas baigiasi abiejų nuoširdžiomis ašaromis. „Atpilde" pana Elžbieta, „užauginusi" 30 daktarų, 24 kunigus, o advokatų ir inžinierių — negalinti nė atsiminti, miršta visų apleista, tik gimnazisčių slaugoma. „Kokia graži žemė!" pasakoje apie jauną, džiovininką studentą, o „Užgesusi žvakė" — apie seną, prieškarinės kartos dvarininką ir naujųjų laikų žmogų jo sūnų. „Bus linksmiau", „Sunkioj rankoj" ir „Pabučiavime" — liūdnas, graudus ir vargingas likimas, kuris žmogų daro mažu kitų žaisliuku. „Už saulę gražesnis", bene geriausia šio rinkinio novelė, vaizduoja didelio individualisto Adomėlio tragediją.

Galime pastebėti, kad vienose Grušo novelėse plaukia kaimo gyvenimas, kitose ūžiantis miestas. Kuris gyvenimas jam pavyksta atvaizduoti geriau? Reikia pasakyti, Grušui gerai pažįstamas ir vienas ir antras, bet kaimo aplinkumos novelės, persunktos gamtos jausmo darosi meniškesnės. Miestas daug kur sukarikatūrinamas („Pirmasis geras darbas") arba paskandinamas pasaldintam sentimentalizme („Bus linksmiau"). Įdomu, kad keliose jumoristinėse novelėse autorius, nors ir bando juoktis ir kitus juokinti, bet perskaitę visą, tariamai juokingą dalykėlį, jokio linksmumo nė kiek nejaučiam, o kaip tik susimąstom.

Tiek kaime tiek mieste grušas vaizduoja gyvenimą persunktą tragiškais motyvais. Kaime — pavydas, tamsumas, mieste — socialinė nelygybė. Grušo novelių veikėjai, ar jie būtų miestiečiai ar kai-

miečiai, visi kenčią, nelaimingi, skriaudžiami. Net tas šykštusis buhalteris, kuris, rodos, visa ko pertekęs, nemažiau kenčia dėl neišnuomuoto buto, kaip tokia serganti Elžbieta. Matyt, kenčiančio žmogaus psichologija autoriui labiau prie širdies.

Dar įdomu, kad visus savo novelių veikėjus autorius nekala prie to pačio kryžiaus, kiekvienoje novelėje randa naują, įdomų nelaimingo žmogaus paveikslą. Vienur jis išeina lyriškas, liūdnas. Džiovininkas studentas nesiblaško, nekeikia savo likimo, bet „jis tik jaučia, kaip kaista krūtinėje, o jo kūnas tirpsta, it migla nakties platume". Gyvenimo išvarginti ūkininkai nemaištauja, bet „sujaudintas Avižius dar labiau spaudė Petkaus dešinę, o jo ilgais ūsais nusirito dvi stambios ašaros". Kitur kenčiąs Grušo žmogus nueina net ligi beprotybės. Čia jau sentimentalizmas sumaišomas su grubia tikrove, tikrovė įspraudžiama į gamtos, tamsios, juodos nakties rėmus ir tokiam fone besiblaškąs žmogus sukelia šiurpą, jo lūposna įsprausti žodžiai tą šiurpą dar padidina. Štai beprotė Veronika.

„Ji slenka pro liepas, pro šakotus medžius, pavargusi nori pasiremti, bet jos daina nutrūksta, ir ji kalba, tarsi nuo žvaigždžių krentančius žodžius.

— prisiglaudusi prie medžio — medis išleis spyglius... medis išleis spyglius... Padėsi galvą ant žemės — žemė pavirs žarijomis... žarijomis...

...iš neaprėpiamų nakties gilybių vėjas atneša beprotės žodžius:

— Bus linksmiau... bus linksmiau..."
(153 psl.)

Nors ir daug kenčia Grušo žmonės — jie nėra jokie maištininkai prieš savo likimą, prieš esamą visuomenės santvarką. Novelėse neieškome jokios tendencijos — Grušas tik kūrėjas — menininkas ir niekas daugiau.

Dar keli žodeliai apie novelių kompoziciją ir stilių. Grušo novelių kompozicija — gana klasiška. Novelėse veiksmas visur nuosakiai plėtojamas ir nuostabiai išbaigiamas. Kartais, rodos, tik menkas dalykėlis novelės galą padaro nepaprastai efektingą. „Kelionėje su kliūtimis", rodos, autorius jau galėtų novelę baigti ūkininkui atsikėlus iš lovos ir išvaikius neprašytas marintojas. Bet autorius čia ieško didesnio efekto, meniškesnio novelės baigimo. Kyla gaisras. Ūkininkas pats pamato viralinėje degantį savo karstą. Paskutinysis „pasmerkto" mirti ūkininko žodis novelę padaro malonaus finalo. „Visas jo veidas nušvito šypsena. Na ir sekasi jam šiandien! Jis kūmštelėjo šalia stovėjusiam kaimynui į pašonę ir pasakė:
— Dega!..." (37 psl.)

Grušo stilius nuosaikus, reljetingas, neperkrautas žodžiais. Gyvai valdomas dialogas. Kartais veikėjo autorius nė necharakterizuoja. Veikėją pilnai pažįstam iš jo kalbos. Simo Noručio nuolatinis plepėjimas pristato jį su visais slapčiausiais sielos kampučiais.

Stilius gerai charmonizuojasi su visos novėlės nuotaika. Poroje novelių pasitaiko, kę dainos žodžiai suskamba, kaip graudus varpas. „Toli laukuose kažkas pradėjo dainuoti. Tyliai sklido tamsiose nakties platybėse liūdna dainos meliodija. Moteriškė sustojo ir įsiklausė.

Ko liūdi, putinėli, ko liūdi..."
(185 psl.)

Gamtos Grušas plačiai, kaip Žemaitė nuvaizduoja: ją paliečia vienu kitu sakiniu. Grušo gamtos vaizdavimas yra autoriui charakteringas, naujas tiek metaformomis, tiek kitomis poetinėmis priemonėmis. „Naktis nusileido į sodą, tuopų viršūnėse pražydo žvaigždės" (129 psl.).

Apskritai, Grušo knyga verta dėmesio šiemetinėje mūsų literatūroje. *K. Br.*

Henry Bordeaux. VILNONĖ SUKNELĖ. Išvertė *P. Kupčiūnas.* „Žaibo" leid. 257 psl. 2,50 lit. Įžangą parašė A. Vaičiulaitis.

A. Gučas. PAŠAUKIMAS IR DARBAS. Psichotechnikos bruožai tėvams, mokytojams ir įmonininkams. Išleido Lietuvos Psichotechnikos ir Profesinės Orientacijos Dr-ja. 86 psl. Lt. 1,50. Platina Spaudos Fondas.

J. Geniušas. NAUJŲJŲ AMŽIŲ ISTORIJA. Gimnazijų ir progimnazijų II klasei. Spaudos Fondo leid. Leidžiama vartoti vadovėliu vidurinėse mokyklose. 255 psl. Lt. 4,50.

V. Ruzgas, BIBLIOTEKOMS VADOVĖLIS. Redagavo *Prof. V. Biržiška.* Sakalo leidinys. 304 pusl. Kaina Lt. 7. Vienintelis labai praktiškas vadovėlis bibliotekoms. Veikalas būtinai reikalingas visoms organizacijoms, kuriančioms savo bibliotekas ir atskiriems asmenims, kurie nori savo bibliotekas tinkamai sutvarkyti. Knyga išleista gerame popieriuje, su daugybe iliustracijų.

Gutta cavot lapidem non bis sed saepe cadendo;
Homo fit sapiens non bis sed saepe legendo.

*

Veteres dentium curationes.[1]

1. Aiunt dentes non erodi[2] nec putrescere[3], si quis cotidie mane ieiunus[4] salem contineat sub lingua, donec liquescat[5].

2. Si dentes quotannis ter colluantur[6] testudinum[7] sanguine, immunes a dolore fiant.

C. Plinius Sec. (24—79 p. Chr. n.).

Virtus[8] *naturae*

Sacerdos quidam orthodoxus[9] sacerdotem catholicum visit[10]. Cibos[11] vespertinos[11] cenando[12] disputum coeperunt: natura an consuetudo praevaleret[13]? Catholicus contra orthodoxum affirmabat naturam consuetudine magis vigere. Cum utrimque argumenta deessent, disputum paucis mensibus prolatum est[14].

Sacerdos catholicus certior a servo suo factus, felem[15] ab orthodoxo exerceri ut candelam[16] inter cenam teneret, die certaminis constituto murem in marsuppio[17] proprio collocavit.

Haud procul a mensa escaria[18] sedebat in sella ad id facta felis pulcherrima, quae cereum[16] brachiis duobus attentissime tenebat. Omnes convivae[19] illud optimum esse argumentum applaudebant[20].

Cum hospites [19] satis ebrii[21] felis autem lassa[22] esset, sacerdos catholicus fecit, ut mus ex marsuppio penes felem curreret. Felis luminari[16] deiecto in murem se iecit.

Eo virtus naturae demonstrata est.

K. K. Raičinskis.

Tria discipulis optima.

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere.

Haec tria discipulum facient superare magistrum.

K. K. Raičinskis.

Iocosa.

Petrus: Pauper sum et certe pauper maneo. Sed erat tempus in vita mea, cum curru proprio vehebar.

Paulus: Quando erat id?

Petrus: Oh, cum parvus eram et in curru infantium iacebam.

*

Vir in aquam decidit et anhelans[23] clamat: „Vae, vae! Natare nescio!". Homo stans in ripa: „Etiam ego nescio, tamen clamorem[24] non tollo[24]".

*

Si mulierem non intellegimus, dicimus mulierem aenigma perpetuum esse; sin autem vir est, cuius verba mente non comprehendimus, dicimus eum asinum esse.

*

In America hominibus permultis has litteras tabellarius[26] fert: „Mittas mihi unum dollarium et tibi scribam, quomodo cito et certo locupletari[27] possis". Qui pecuniam miserant, responsum accipiebant: „Fac et tu similiter".

Physicae magister attrahendi[28] vim telluris multis verbis et exemplis explicat. Deinde interrogat discipulos: „Quis vestrum potest dicere, quare pomum de arbore decidat". Paulus, qui dum magister explicabat, longe alias res animo[29] volutabat[29], respondit: „Ideo pomum de arbore decidit, quod . . . vermiculosum[30] est".

*

Joannes: Parentibus meis filius est; neque frater neque soror mihi. Scisne, quis sit?

Petrus: Equidem ignoro.

Joannes: Nonne ego?

*

Mater filio suo: Ne panem in via iacias! Cogita, quot pueri pane careant!

Filius: Atqui contenti erunt, si meum panem invenerint!

Aenigmata

Solutiones aenigmatum numeri 11. 1. Decane, cane de cano cane — dešimtininke,

REDAKTORIUS IR LEIDĖJAS PROF. PR. DOVYDAITIS

venime: tuoj mus puolė... įvairiausi parazitai; blūsos, blakės, uodai, musės, tarakonai... kad nuo jų apsiginčiau, pašviečiau elektros lempute ir išsigandau: viskas aplink — stalas, sienos, grindys, drabužiai, visas kūnas — viskas judėjo, lakstė ir... puldinėjo savo aukas. Mano bendrakeleivis ir ūkininko šeima už krosnies... miegojo. Kankinaus kelias valandas, kratydamas nuo savęs visokius gyvius, ir laukiau aušros. Kai tik pro mažutį aprūkytą langelį pasirodė pirmieji brėkštančio ryto spinduliai, pažadinau savo nelaimės kolegą. Išėjova į Nemuno krantą; čia buvo rūkas, vėsu, bet koks gaivinantis oras po smarvės bakužėje!

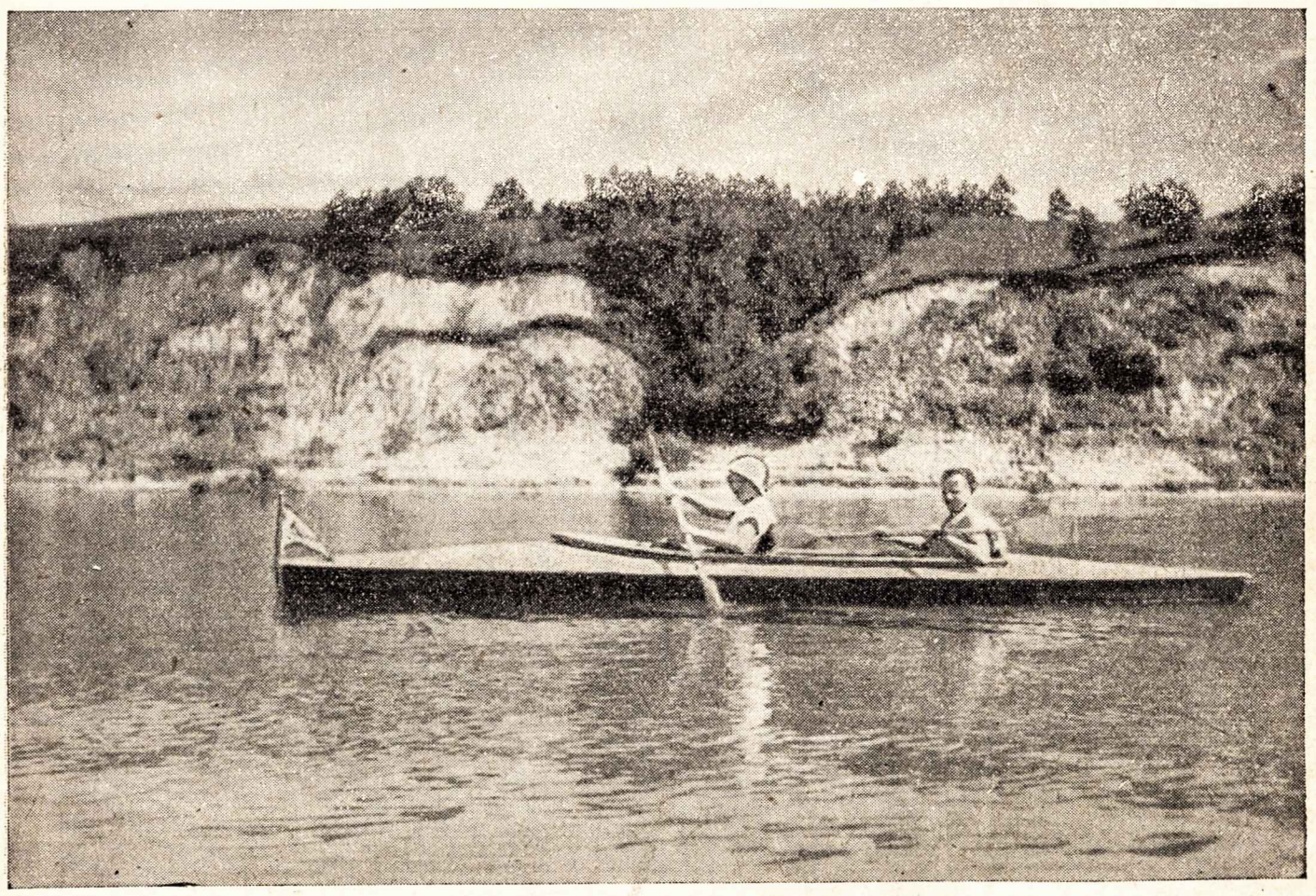

Nemuno kilpa — puikus kelias baidarėms

Ėjova vėl šlapiais pakraščiais, šūkaudami, kad kartais ūkanoje neprasilenktuva su garlaiviu. Toli toli išgirdova ritmiškus smūgius, tik kiek keistokus. Mūsų laivas!? Ir tikrai, greit išgirdova švilpuką, o vėliau pamatėva pro rūką juodo (tada „Klaipėda“ buvo juodai dažyta ir kiek trumpesnė) laivo siluetą, kuris „šlubuodamas“ ieškojo kelio pro Barbieros rėvą. Vakar jis nusilaužė vieną sparną, dabar neturėjo vieno sparnelio ir dėl to „šlubavo“. Su kokiu malonumu grįžova į savo laivą, kokiu kontrastu atrodė švari jo kajutė po baisios nakties! Nivelacijos tada nebaigiau: laiko nebuvo ir oras pradėjo gęsti. Pasitenkinau aplankęs įdomias vietas ir radęs senų tyrinėjimų ženklus — reperius.

Kitais metais pradėjau savo tyrinėjimus „Galybės“ bendrovei. Ustronės dvarelio sienoje pats tada nudažiau atsiminimui „Nemuno kilpą“.

Tai buvo jau taip senai!...

38. Nemaniūnai

Plaukdami Nemunu nuo Punios, už miško dešiniajame krante pamatome pilką medinę bažnyčią. Tai — Nemaniūnai, arba, naująja transkripcija, Nemajūnai, menkas bažnytkaimis, žinomas tik ryšium su dideliais projektais. Kai prasideda kalbos apie kanalo kasimą, miestelis pagyvėja, kyla žemės kainos, žmonės laukia „aukso kasyklų“. Vieną kartą pradėjo čion rinktis darbininkai su kastuvais... kanalo kasti. Nurimsta kalbos, miestelis grimsta į nevilti, vėl sklypą galima pirkti už juokingą sumą; net valsčių iš Nemaniūnų perkelė į Birštoną, matyti, tokią nusiminimo valandą. Statė namą mo-

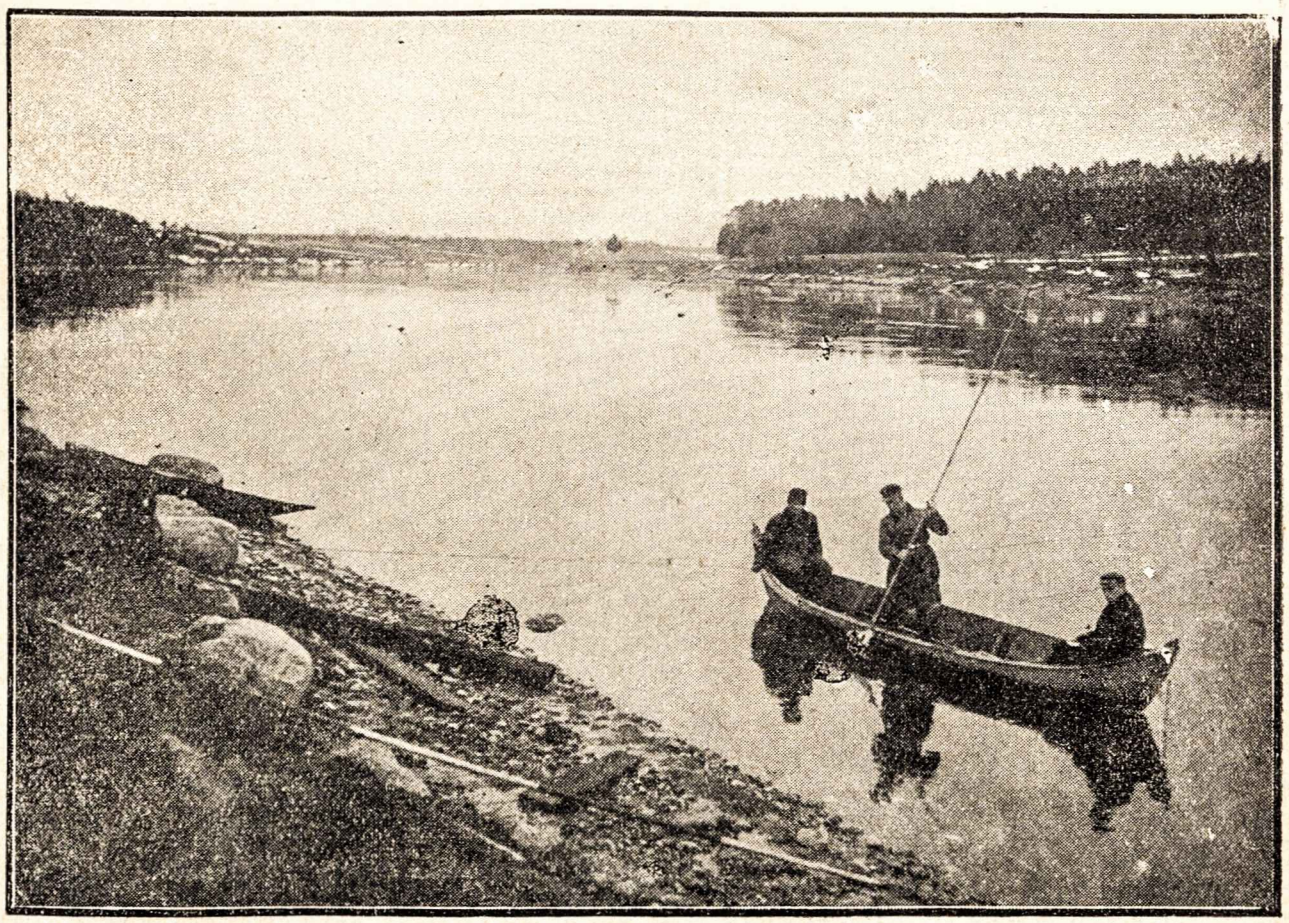

Nemunas ties Nemaniūnais

kyklai, paliko jį be stogo keleriems metams; vėliau, rodos pabaigė. Miestelio gale, prie pat projektuojamojo kanalo, gyveno ir mirė E. Nonevičius, buv. mūsų Universiteto Medicinos fakulteto veterinarijos skyriaus profesorius.

Nemaniūnų bažnyčia — įdomaus „medinio“ gotiko stiliuje, su gausingais karnizais, bokšteliais ir kitais ornamentais; pastatyta 1878 metais. Prieš 200 metų Nemaniūnai priklausė karališkiesiems ūkininkams ir vadinosi Žviržđais ir Dautartiškiais.

Bažnytkaimis yra kiek toliau nuo Nemuno; prie upės yra keletas namelių ir smulkutis vandens malūnas, Nemajūno upelį patvenkęs. Ties tais nameliais Nemuno krante įtaisyta vandens matavimo stotis: įmūryti 3 dideli masivai su matuoklėmis. Stoties profilyje matuojamas vandens debitas. Pirmą

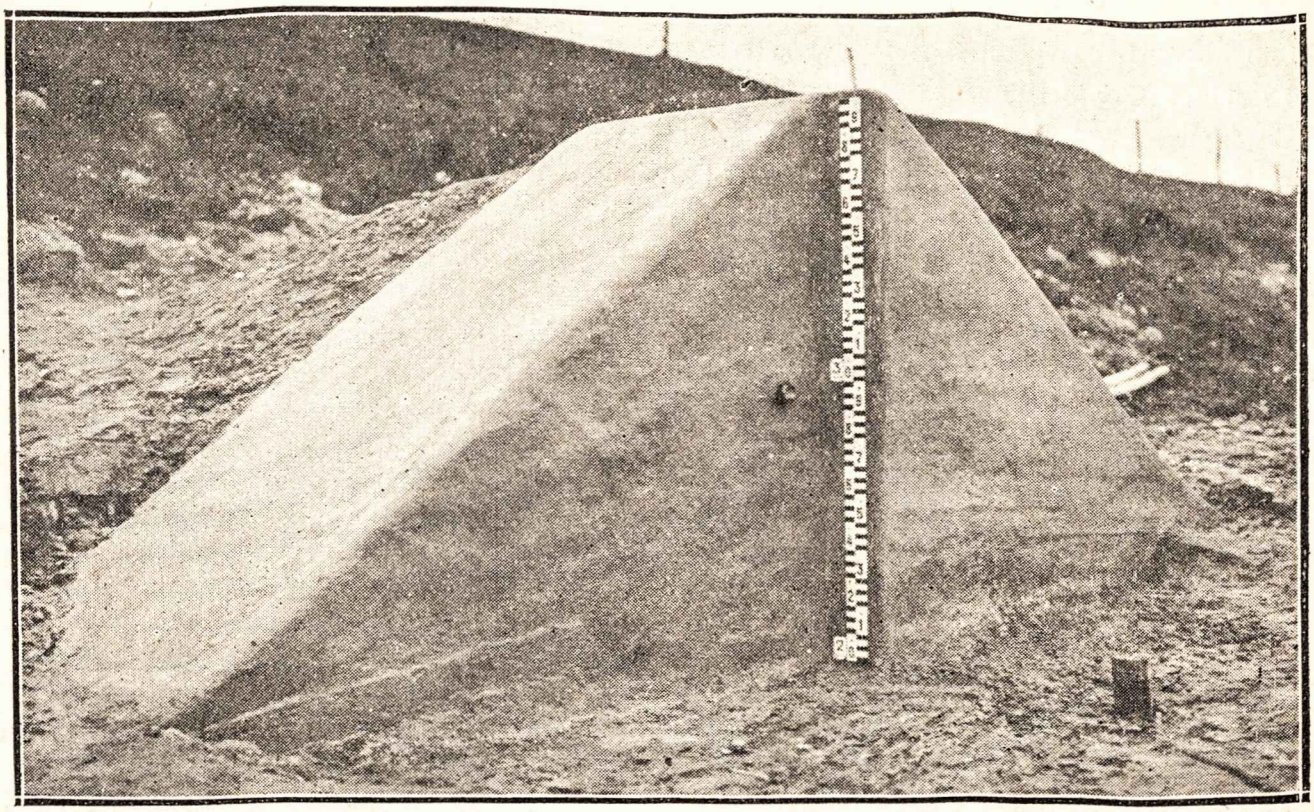

Nemaniūnų vandens matavimo stotis ; vienas masiv su matuokle

kartą čia matavo rusų inžinieriai 1910 metais, nuo 1922 ligi 1937 metų matavimai atlikti 103 kartus. Kai Nemune buvo didžiausias per 40 metų pavasario potvynis, 1931 metų Balandžio mėn., debitas buvo matuojamas labai sunkiomis sąlygomis kiekvieną dieną, nuo IV 19 ligi V 4. Didžiausias debitas išmatuotas 1931 IV 30 d. — 2321 m^3/sec; vidutinis vandens greitis buvo 1,94 m/sec, vandens gilumas siekė 9 m. Mažiausias debitas išmatuotas 1910 VI 24 d. — 95,4 m^3/sec. Vidutinis 1920 — 1936 metų debitas ties Nemaniūnais sudarė 288 m^3/sec arba 6,74 l/sec km^2.

Maksimalinio Nemuno debito matavimas ties Nemaniūnais 1931 IV 30.

Apie 1 km aukščiau Nemaniūnų vand. mat. stoties geležiniais reperiais pažymėta būsimosios užtvankos vieta. Žemiau Nemaniūnų yra vieta, kur Didžiosios kilpos sąsmauka — pati siauriausia; ten buvo projektuojamas tunelis per kalną į vad. Didžiąją daubą ties pačiu Birštonu; tas variantas būtų lengvesnis ir pigesnis, tik jis uždarytų visą Nemuno ruožą laivybai.

Kitame Nemuno krante, Punios šilo šone, yra Stražiškių vienkiemis. 1872 metais plaukęs Nemunu Z. Glogeris sustojo čia pernakvoti ir, pirmą kartą pamatęs tikro lietuvio trobą, jos sudėtingą įrengimą, pažinęs patriarchiškus papročius, buvo nepaprastai sužavėtas; į savo aprašymus įdėjo daug piešinių.

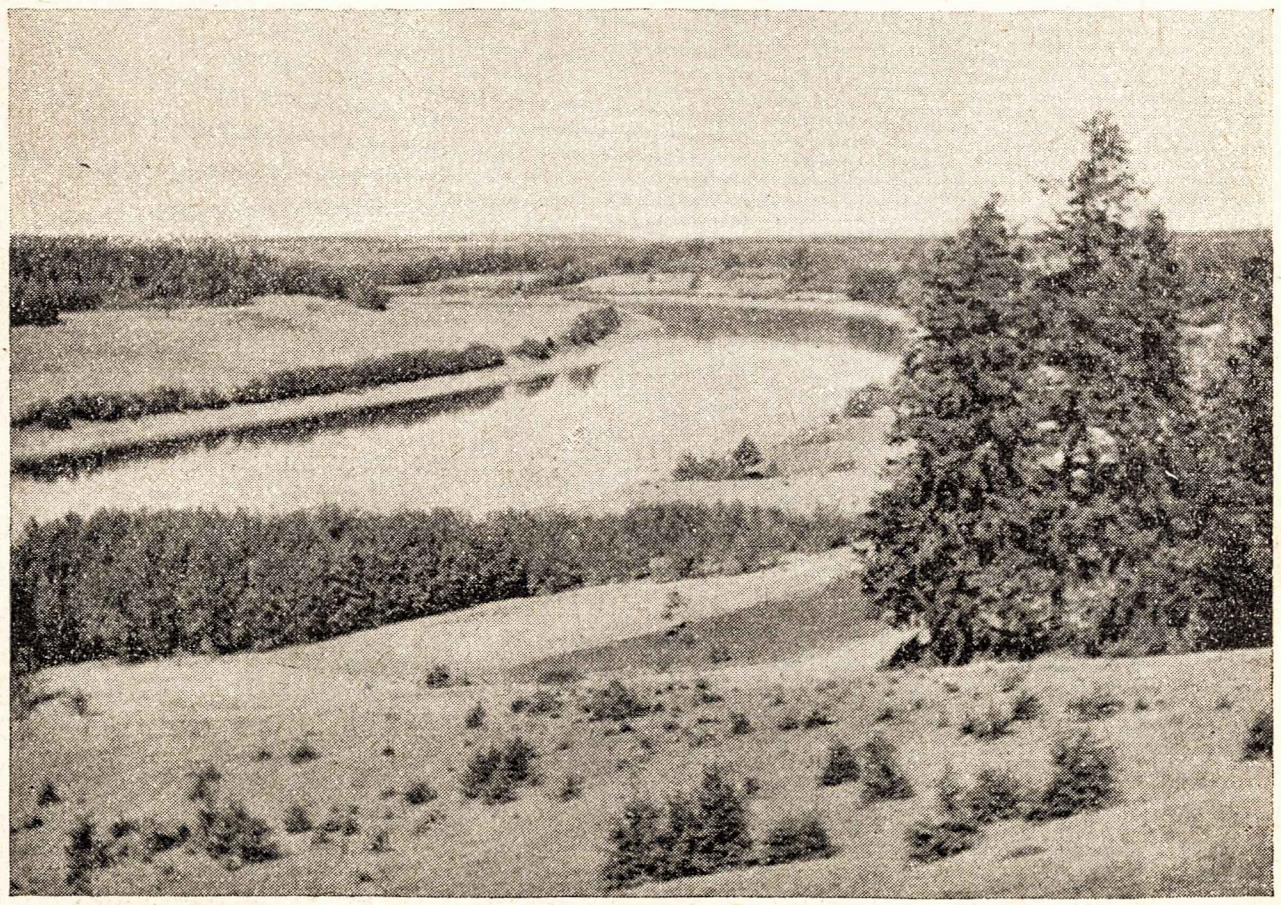

Nemunas ties Margeravu

5 km atstume žemiau Nemaniūnų yra nedidelė rėva, vad. Garnių sala. Tiesa, garnių čia galima matyti visą vasarą, kai jie lydi laivą, skraidydami krantu, bet arti neprisileisdami.

Žemiau Siponių sutinkame staigias ir labai dailias Nemuno alkūnes. Pirmas posūkis turi Juodosios Buchtos vardą. Kur Nemunas vėl suka į dešinę, jo dugne, arti kranto, išsikišusios konglomerato uolos, gan trapios.

Tiesiojo ruožo, kuris baigiasi jau Balbieriškyje, pradžioje labai aukštame kairiajame krante stovi Margeravo kaimas ir didelis piliakalnis apačioje, skardžiaus žiotyse; jis žmonių vadinamas Margerio ar Raudonkalnio piliakalniu. Iš Margeravo tik 2 km ligi Panemuninkėlių, kuriuos matėm dar prieš Punios šilą.

39. Balbieriškis

Didžiojo karo metu aukščiau Balbieriškio per Nemuną buvo pastatytas tiltas; dabar jo nebėra, tik paliko vienas cementinis tauras, tikriau, jo likučiai, kurie dar tebegąsdina sielininkus.

Balbieriškis — nedidelis Marijampolės aps. miestelis, valsčiaus centras. Žinomas jau nuo 1522 metų; seniau buvo didesnis miestas, bent didesnis už Alytų. Dabar, likęs nuošaliai nuo kelių, nebesiplečia.

Ties Balbieriškiu į Nemuną įteka iš dešiniojo šono srauni Peršėkė su jos kairiuoju intaku Dūme arba Pabale. Peršėkė teka iš pietų, smulkiai vingiuodama per Dzūkijos laukus. Pradžią jai duoda dvi šakos — Metelytė ir Obelytė; pirmoji teka iš Metelio ežero, antroji iš Obelijos ežero. Tie ežerai, kartu su Dusios ež., sudaro Didžiųjų Dzūkijos ežerų grupę; tik Dusia priklauso Dovinės (Šešupės) baseinui. Metelytė turi 5,5 km, Obelytė 9,1 km ilgumo; nuo jų santakos ties Obelytės k. Peršėkė teka ligi Nemuno 43,4 km ir krinta 45,2 m. Peršėkės baseino plotas 530 km².

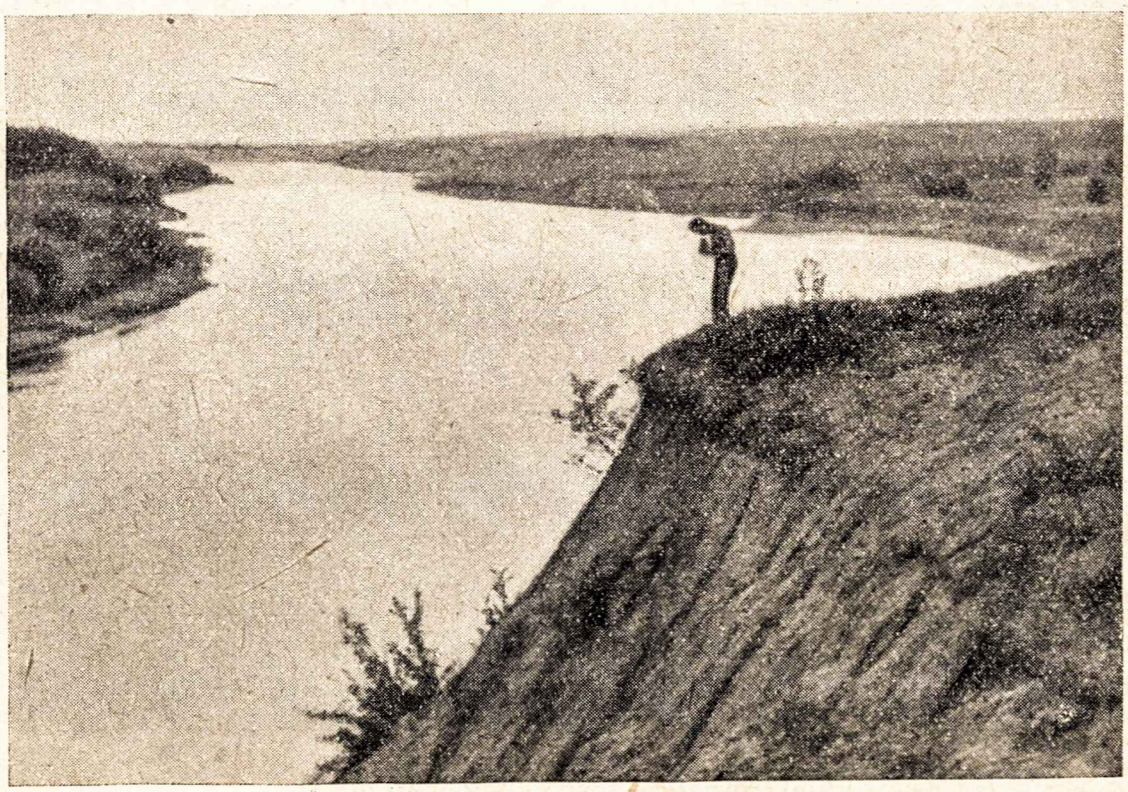

Reginys į Nemuno ruožą nuo Balbieriškio šlaitų

Balbieriškis turi medinę dvibokštę bažnyčią, statytą 1874 metais. Buvusio dvaro rūmuose, Peršėkės krante, įsikūrė Lietuvos Katalikių Moterų draugijos laikoma mergaičių ūkio mokykla.

Ties Balbieriškiu yra svarbi sielių sustojimo vieta; čia nuolat rišami nauji sieliai, kiti ruošiasi plaukti pro pavojingą Barbieros rėvą, nuo kurios ir pats miestelis gavo vardą. Sielininkai sako, kad ta akmeninė rėva, į kurią stipri srovė neša laivus, „nuskuta“ jų dugną, lyg „barbierius“ — barzdaskutis. Prasideda Barbiera ties aukštu ir labai dailiu, nors pliku krantu,

į kurį atsiremia Nemunas, ir turi apie pusę kilometro ilgumo. Iš aukšto kranto briaunos, kuria eina plentas iš Balbieriškio į Prienus, labai gražiai matyti Nemuno ruožas aukščiau posūkio ir švelnus lankas žemyn. Šį krantą dar puošia senas, jau nebeveikiantis, vėjo malūnas.

Dešiniajame Nemuno krante čia auga sausas pušynas, nebloga vieta vasaroti. Kairiajame krante, žemiau plikų šlaitų, tūno Žydaviškio dvarelis, kur 1877—1915 metais veikė vandens matavimo stotis; ji buvo garsi, kaip vienintelė Rusijoje (iš 1000), kur observatorium buvo... žydas, dvarelio nuomininkas! Kai buvo atstatomos senosios stotys, čia kilo neaiškumas dėl dviejų reperių (pastovių ženklų); netrukus tuos ženklus kažin kas nulaužė, todėl nuo tos vietos buvo atsisakyta. Ties Žiegždrių k. Nemune kriokia smarki rėva Buršalas.

Nemuno krantas ties Kernuvėmis

Kur baigiasi Balbieriškio kilpa, Nemunas turi gražiausį savo kampelį—vingį ties Kernuvėmis. Nepaprastai aukštas apie 50 m dešinysis krantas, kurio papėdėje dailiai rangosi Nemuno vaga, atskleidžia labai platų reginį į užnemunes. Gilus Tekmės upelio skardžius dar paryškina observacijos taško didingumą. Seniau čia būta aukšto piliakalnio, bet jis sugriuvo, srovės paplautas. Kernuvių kalnu susižavi kiekvienas, kai ateina per laukus ir staiga pamato po savo kojomis, lyg gilioje bedugnėje, platų vaizdą su sidabrine Nemuno juosta, išraityta taisyklingais vingiais. Pasiekti šią vietą labai lengva iš Birštono; čia tik 2 km platumo sąsmauka. Kernuvių kalnas — be ginčų yra įdomiausia Birštono apylinkių vieta. Ties kalnu apa-

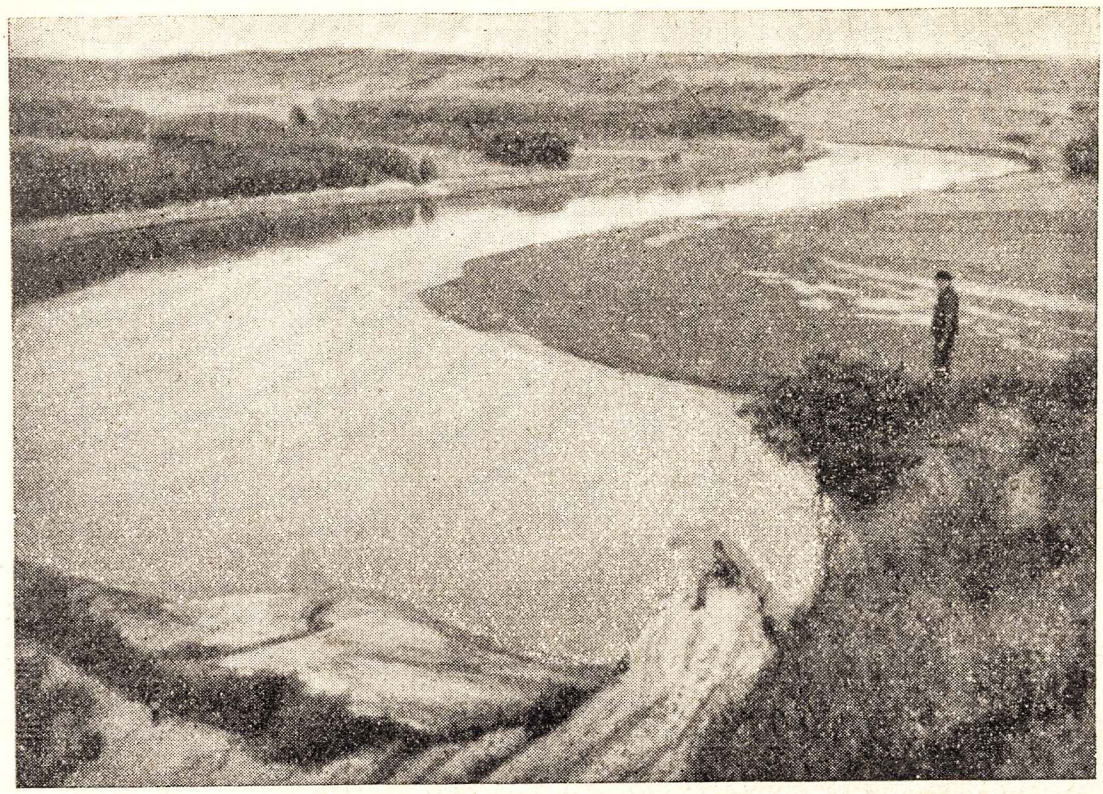

Balbieriškio kilpą baigiasi ties Kernuvėmis

čioje, Nemuno vagoje, riogso rėva Telyčia, kuri matyti iš kalno beveik vertikalinėje projekcijoje.

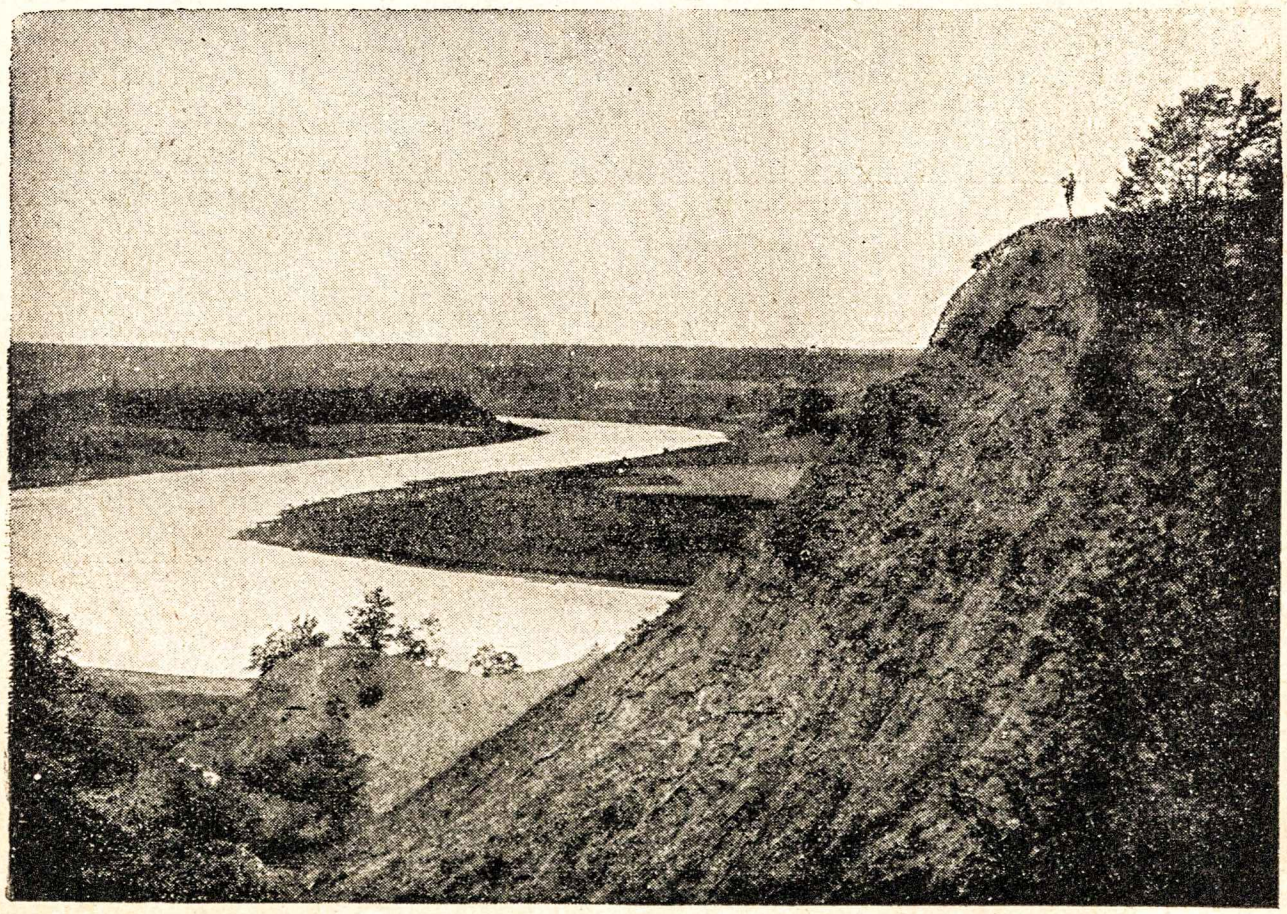

Reginys į Nemuno kilpą iš Tekmės skardžiaus

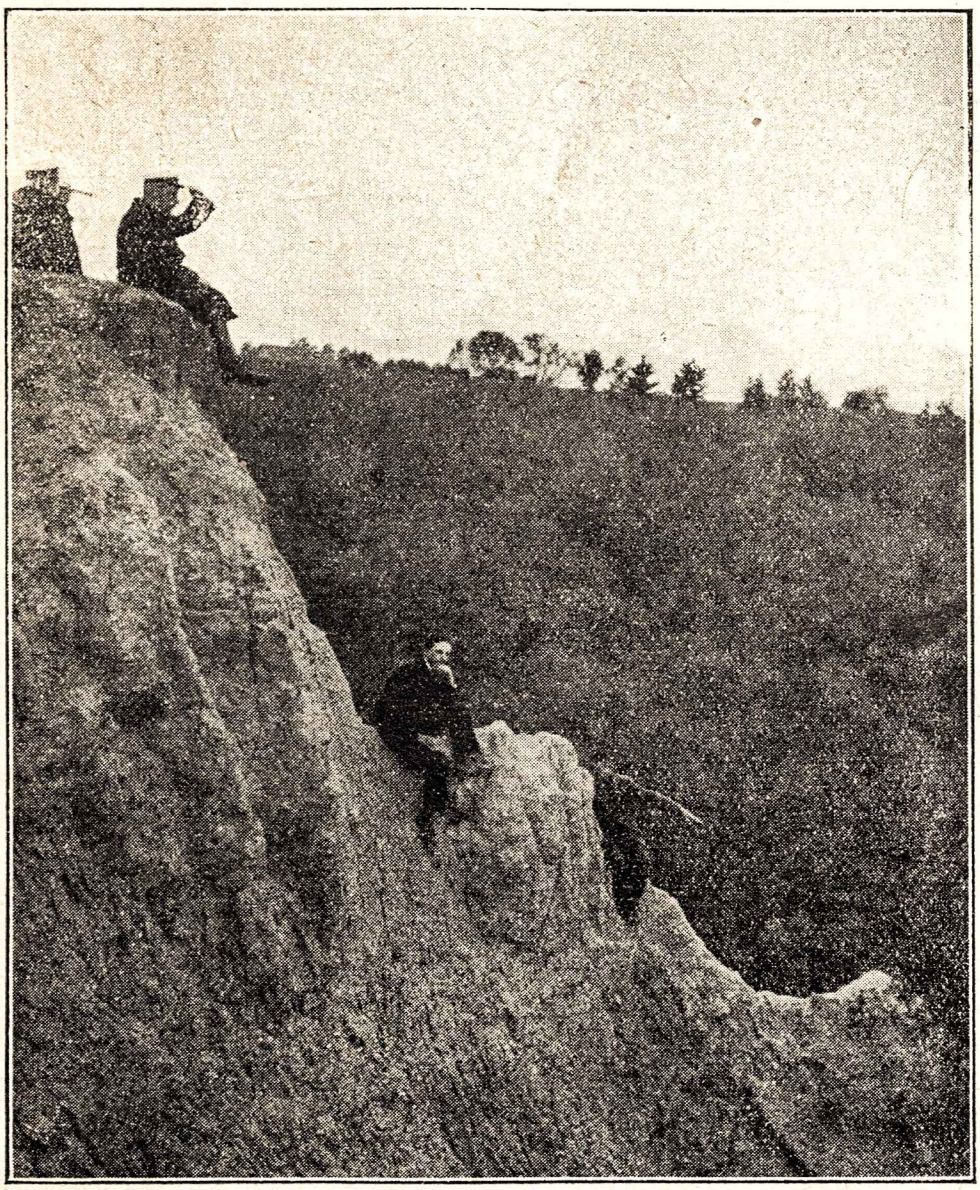

Nemuno šlaitai Kernuvėse

Tokios nuostabios vietos, kaip Kernuvių šlaitai, užsieniuose plačiai reklamuojamos ir gausingai lankomos; visur įrengta tiltų, laiptų, bokštų, kioskų, vieškučių... Mūsų gamtos laukinis grožis dar nepaliestas kultūros!

Žemiau Kernuvių, kairiajame krante prasideda miškas — Prienų giria; upės krante čia labai žymus kietas raudono smiltainio sluoksnis.

Naravų k. laukuose srovena sūraus vandens versmė. Nedidelio Drubingės upelio slėny stovi vandens malūnas.

Nuo Kernuvių prasideda Prienų kilpa su Žvėrinčiūm. Jos gale, kairiajame Nemuno krante, skardinių stogų krūva rodo Prienų miestą.

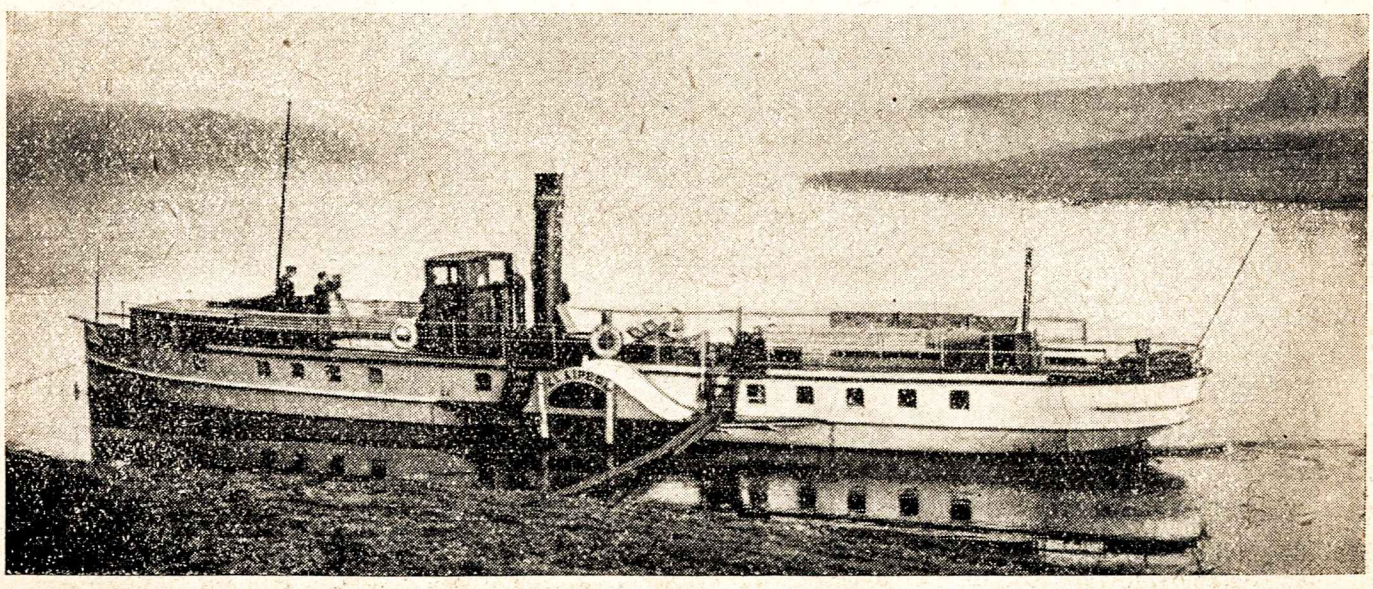

Rytas Nemune

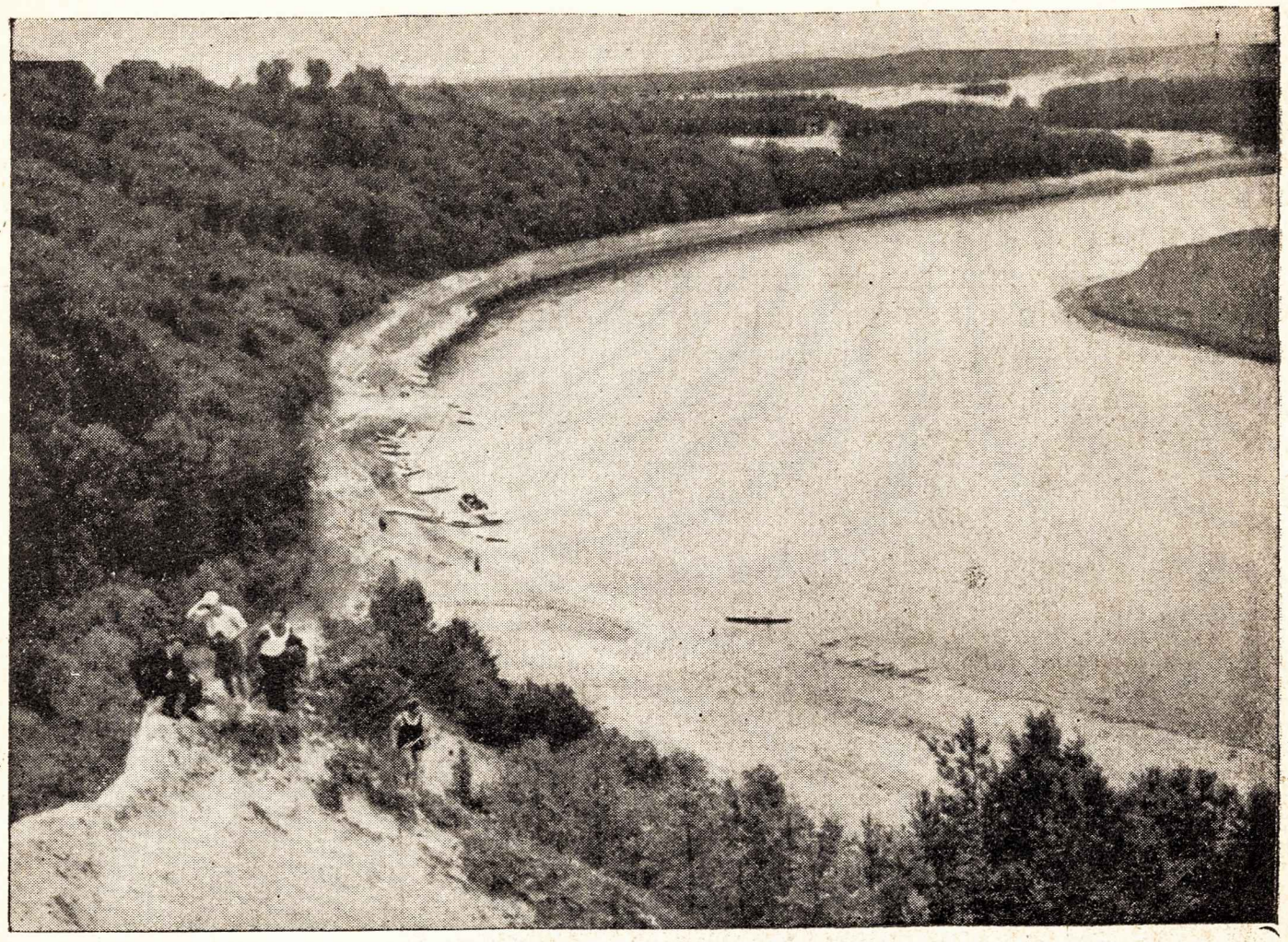

Prienų kilpos pradžia: Kernuvės

40. Prienai

Prienai buvo žinomi jau 15-me šimtmetyje; jie priklausė karaliams. 1502 metais karalius Aleksandras atidavė Prienų storastiją kunigaikščiui Mykolui Glinskiui, bet vėliau atėmė. Karalius Jonas Kazimieras, stodamas į Jėzuitų vienuolyną, prašė Vladislovą IV atiduoti vieną storastiją geram savo dvariškiui Gotardui Butleriui. Dar jaunas būdamas, 1638 metais Jonas Kazimieras keliavo į Ispaniją, bet pateko į prancūzų kalėjimą Cisteron, kuriame išsėdėjo dvejus metus. Lydėjęs jį Butleris derėjosi karalaitį vaduoti ir juo rūpinosi. Dabar, gavęs Prienus valdyti, Butleris išmūrijo Nemuno krante tokią pilį, kuri priminė Cisterono tvirtovę. Butleriai valdė Prienus ligi 1780 metų. Vėliau Prienai teko Sapiegoms; 1807 metais Napoleonas atidavė Prienus kunigaikščiui Aleksandrui Sapiegai.

Šių dienų Prienai—judrus Marijampolės aps. miestelis, plentu sujungtas su Kaunu. Senosios pilies nė žymių nebeliko. Prienai turi medinę bažnyčią, „Žiburio“ gimnaziją, malūną, alaus bravorą, naujas kareivines. Prienuose veikia kan. P. Martišius, gimnazijos įkūrėjas ir jo direktorius, nenuilstamas sodininkystės propaguotojas. Prienuose į Nemuną įteka Rėvuona. Prienai išgarsėjo dar ir nelaimingu tiltu per Nemuną ir kitomis nelaimėmis.

1924 metų vasarą Vakarų Europos spaudą pasiekė aliarmuojančios žinios apie tokį gamtos prajovą. Paryžiaus laikraštis „Savoir“ paskelbė tokią sensaciją (Nr. 32, 1924 VIII 9):

Žemės drebėjimas Lietuvoje

Telegrama iš Rygos praneša, kad vienoje Europos šalyje, kur tokio reiškinio dar nėra buvę, pasireiškė vulkaniškas veikimas, kuris turėjo žalingų seisminių padarinių. Lietuvoje, Prienų miesto apylinkėse nusmuko kalnas ir ištriško karšto vandens gausingos versmės. Smunkanti žemė sugriovė miestą.

Kitų šalių spauda dar papuošė šią sensacingą žinią: per žemės drebėjimą prasižiojusi žemė ir įgriuvęs miestas, o ugningas slibinas grąsinęs praryti visą Lietuvą...

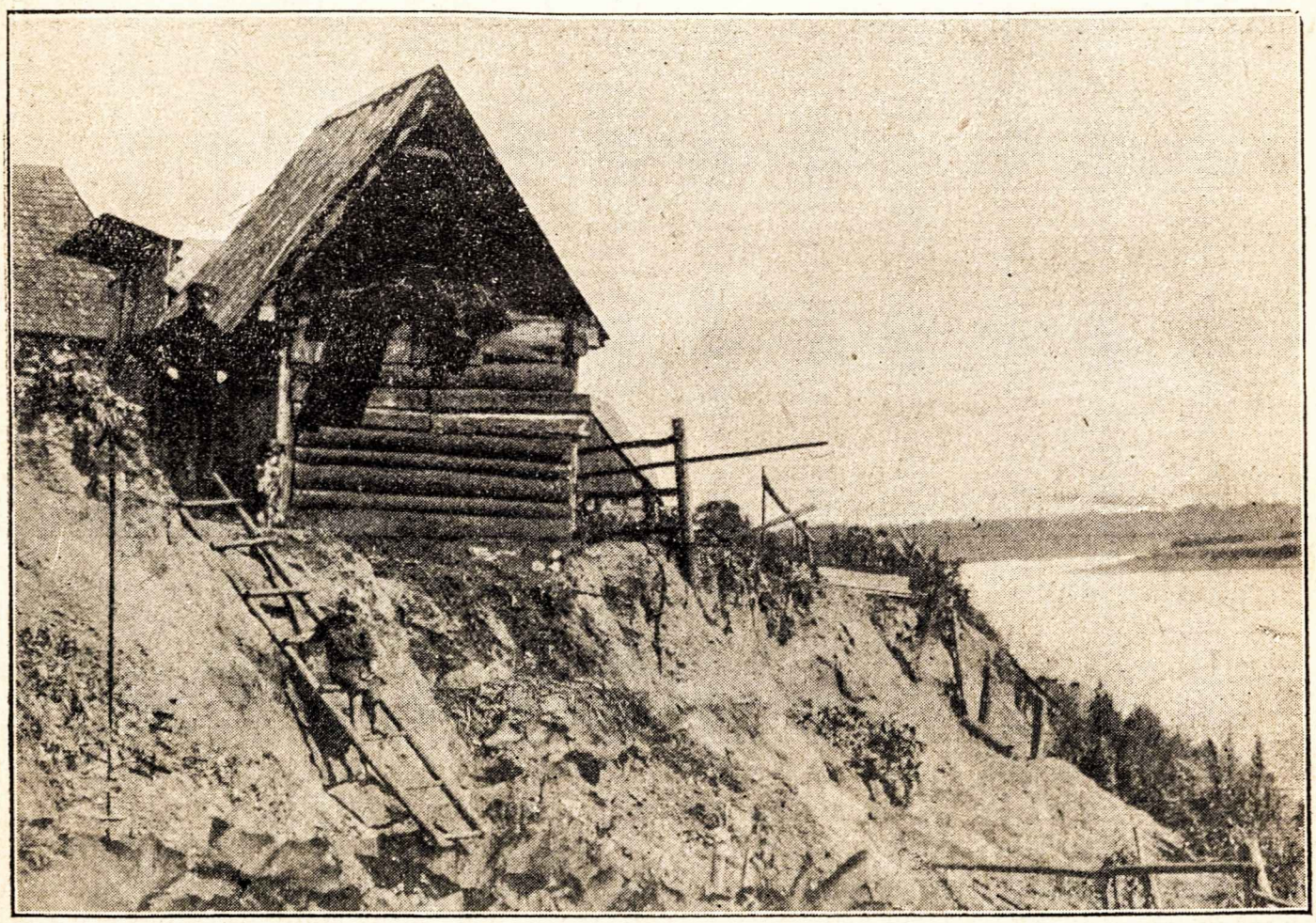

„Žemės drebėjimo“ Prienuose 1924 m. vaizdas

Prienų nelaime susirūpino ir Lietuvos valdžia. Į Prienus buvo nusiųsta 3 profesorių komisija. Pasirodė, kad Liepos mėn. pabaigoje nusmuko Nemuno krantas: 70—80 m kranto briauna nuslydo žemyn apie 3 m drauge su jos papuošalu....išvietėmis, kurias panemunių miestelėnai pratę statyti gražiausiose vietose. Gyventojus daugiau išgąsdino ne smukimas, bet Nemuno dugno iškilimas slankio apačioje; mat, kai smuko molio krantas, žemės masė išspaudė „kalną“ iš Nemuno dugno, kurį bematant srovė nuplovė. Geologai nieko ypatingai pavojingo nerado; vienintelė priemonė, kurią jie pasiūlė prieniečiams, tai padaryti laiptus į nusmukusius jų sodybų „papuošalus“ *.

* P. Jucaitis, Zemės plyšys Prienuose. Kosmos 1924. Nr. 3, 287—290 pusl. Straipsnyje duotos 3 „žemės drebėjimo“ fotografijos; vieną jų čia atgaivinamie.

Tų pačių metų pavasarį Nemune buvo ir didesnių nelaimių. Didžiojo karo metu Prienuose pastatytas didelis medinis tiltas per Nemuną. Jo ilgumas 222 m, 8 angos; medinės fermos ir ypač taurai buvo silpni ir nuolat remontuojami. 1924 III 30 pajudėję Nemuno ledai susigrūdo žemiau Prienų. Pakilęs vanduo iškėlė fermas, o ledas dvi nustumė ir išgriovė taurą bei lytlaužą. Veltui Prienų burmistras mėgino virvėmis pririšti tiltą: dalis jo nuplaukė į Birštoną ir net ligi Kauno.

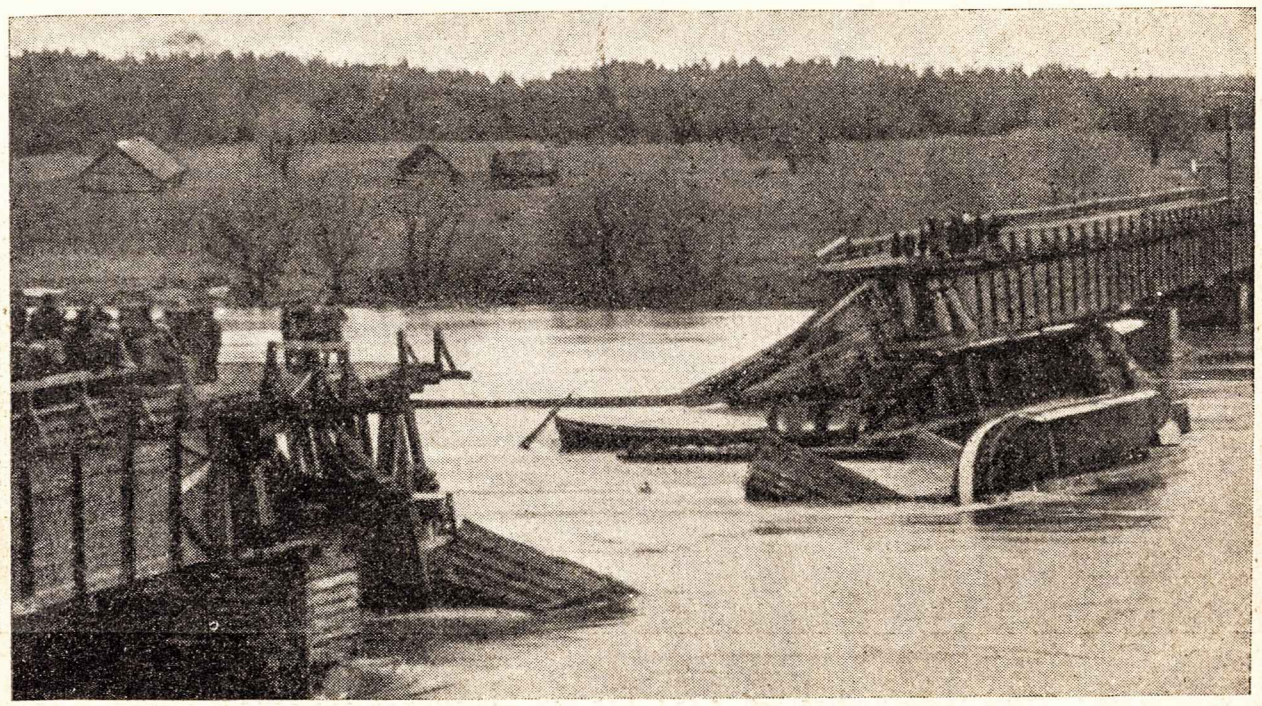

1924 metų Prienų tilto katastrofa: išgriautos lytlaužos ir taurai, lūžęs pusiau garlaivis

Tuo bėdos nepasibaigė: IV 8 iš Alytaus plaukė į Kauną garlaivis „Darbininkas“; vakare jis mėgino praplaukti tarp apgriautų Prienų tilto likučių. Srovė nusinešė laivą kairiuoju šonu į tilto taurą, pavertė dešiniuoju šonu ir perlaužė jį pusiau. Priešakinis laivo galas paliko įstrigęs išilgai upės, užpakalinis užsikabino už tauro skersai upės. Laivas buvo sunkiai prikrautas maišų su grūdais: iš blikties maišai nusirito į vandenį, kajutėse užvertė dešinę sieną. Pro langelius įsiliejo vanduo ir laivas pradėjo skęsti. O kajutėse tuo metu buvo keliolika keleivių; jiems teko gelbėtis pro langus ir kirviu iškapotas skyles*. Niekas nenuskendo, o vienam keleiviui katastrofa netgi padėjo: laivu buvo vežamas į Kauną operuoti karininkas su išnerta ranka; iš skęstančio laivo jį traukė pro langą ir be chirurgo „įstatė“ ranką; nuo skausmo ligonis apalpo, bet į Kauną jau nebevyko...

Laivą vėliau iškėlė ir pataisė; jis ir dabar plaukioja, tik pavadintas „Kometa“. Ir sugriautą tiltą atstatė ir vėl... kiekvieną pavasarį laukė katastrofos.... 1935 metais buvo numatytas statyti naujas geležbetoninis tiltas, todėl kad senas ir silpnas medinis nebetiko dideliam judėjimui: per Prienus eina visas susisiekimas tarp Kauno ir Birštono, Alytaus, Merkinės ir t. t. Kol varžėsi dėl tilto vietos, atėjo 1937 metų potvynis ir antrą kartą senąjį tiltą

* F. T.-K. (Tallat-Kelpša), Avarija Nemune. Lietuva, Nr. 91, 1924 IV 22.

sugriovė. III 16 anksti rytą pradėjo eiti ledai; storos lytys nupiovė lytlaužas ir vieną taurą; dvi fermos griuvo ir nuplaukė: vieną pagavo Birštone, kita laimingai praplaukė ir pro Kauno tiltus. Dabar jau tilto neberemontuoja, o pradeda statyti tvirtesnį, kuris pataisys Prienų tilto blogą vardą. Tiltas kaštuos apie 1 mil. litų ir bus baigtas 1938 metais. Senojo tilto tauruose įsiveisė ūdros.

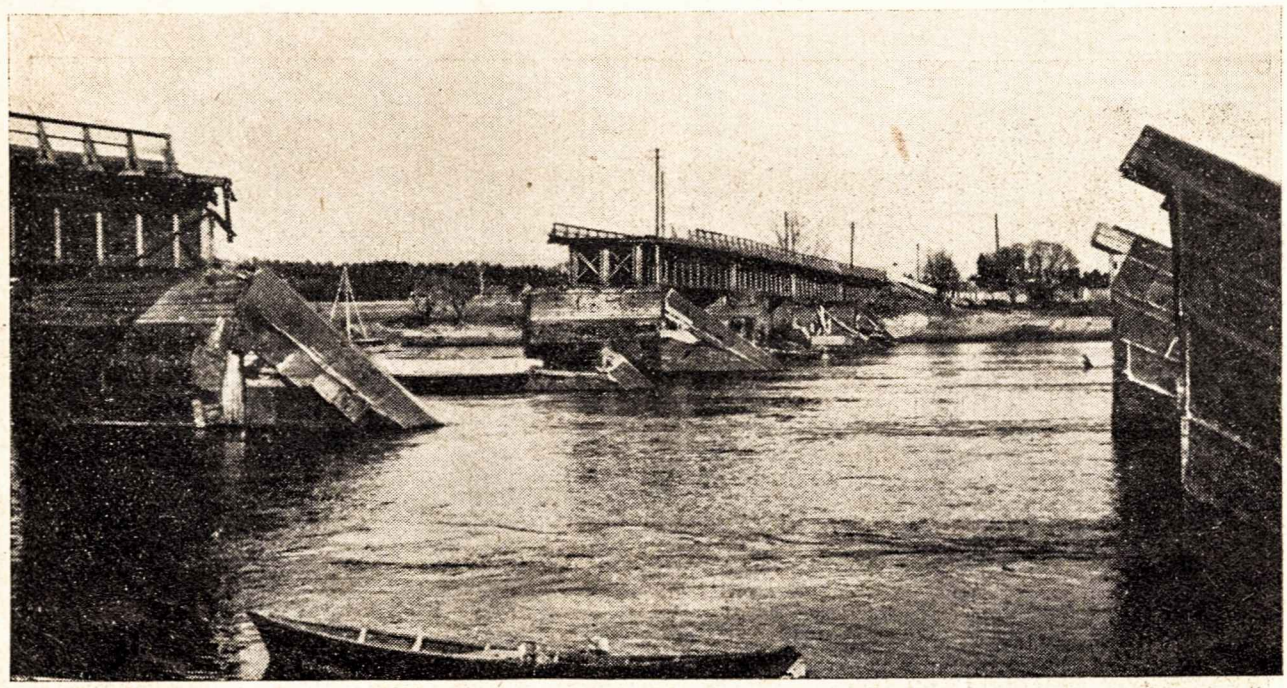

Prienų tilto katastrofa 1937 metais (J. Skaisgirio foto)

Žemiau Prienų, ties Bagrėnų k., Nemunas netikėtai prasiplėčia: čia yra Rūdupės sėkluma, labai nemaloni laivams ir sieliams. Prie dešiniojo kranto čia seniau buvo padarytos kelios būnos; netaisomos, jos suiro ir pačios kliudo laivybai. Kiek žemiau, ties Rūdupės dvareliu dar prieš keliasdešimts metų buvo matyti senojo tilto likučiai; žmonės sakė, kad čia švedai buvo pastatę tiltą. Ties Bagrėnais yra piliakalnis, vadinamas švedų šančiais *.

Prienai stovi vad. Mažosios Birštono kilpos gale. Toje kilpoje senais laikais buvo „žvėrinčius“ — medžioklės vieta. Dar dabar miškas ties Škevonių k. oficialiai vadinamas „Žvėrinčiumi“. Vieta karalių medžioklei, tikrai, nepaprasta: varovai suvarydavo į siaurą kilpą, kaip į maišą, žvėris iš Trakų ir Aukštadvario miškų; medžiotojai nuo Birštono pusės jojo dailiomis kalvomis, kurios švelniai nusileidžia į Nemuno slėnį iš Kernuvių aukštumų. Dabar greta tų kalvų eina plentas iš Birštono į Prienus; tik retas turistas susipranta užkopti į kalvą, kuri skiria plentą nuo Nemuno: niekas nesitiki taip arti pamatyti upę. Šioje vietoje inž. J. Smilgevičius buvo manęs statyti užtvanką vietoje Nemaniūnų, vad. Prienų hidroelektrinę stotį**.

Žemiau Rūdupės Nemunas išlenkia dar vieną alkūnę ir įsiremia į aukštą dešinįjį krantą. Čia, kalno papėdėje, yra garsusis Birštono kurortas.

---

* A. Połujańśki, Wędrówki po gubernji Augustowskiej, w celu naukowym odbyte. Warszawa 1859, 339 pusl. Autorius, pasirėmęs 1806 metų planu, spėja, kad Rūdupė turėtų vadintis Radupe („rado upę“).

** J. Smilgevičius, Nemuno hidroelektros stotis. Kaunas 1930.

41. Birštonas

Nepaprasta Birštono geografinė padėtis — pačiame Didžiosios kilpos mazge, tarp painių vingių, tarp aukšto šlaito ir Nemuno. Šioj ramioj ir dailioj vietoj mėgdavo lankytis ir medžioti didieji Lietuvos kunigaikščiai ir Lenkijos karaliai. Vytautas Didysis medžiodavo Birštone po 3 savaites kasmet. Tikriausia, čia 1414 metais aplankė Vytautą keliautojas Ghillebert de Lannoy. Pilis buvo didelė, iš medžio ir žemės pastatyta, dalimi ant stataus upės šlaito, dalimi lygumoje; ji vadinosi Posur. Istorininkai dar ginčijasi, kur stovėjo toji pilis; remiantis vien jos vardu ir atstumais nuo Trakų ir Kauno, siūlomi Pažaislis, Prienai, Punia, net Merkinė**. Iš kitų istorinių dokumentų žinome, kad Vytautas tikrai lankydavo Birštoną, todėl reikia manyti, kad tas flamandų keliauninkas bus iskreipęs pava-

Nemunas aukščiau Birštono

dinimą ir atstumus. Kryžiuočių kelių maršrutuose panemunės sodyba ties sūriu vandeniu vadinosi Birstein; Posuro vardas, jei jis nėra sugalvotas, galėjo būti Posūris, nuo Birštono sūrių versmių.

1473 metais Birštone buvo pasislėpęs nuo maro epidemijos D. L. K. Kazimieras Jogailaitis su žmona ir sūnumis Jonu Albrechtu ir šv. Kazimieru. 1643 metais karalius Vladislovas IV padovanojo Birštono bažnyčiai baudžiavon 7 kaimus.

Birštono pilis, vėliau medžioklės pilis, buvo vad. Vytauto kalne, tik jokių senosios statybos pėdsakų čia nebelikę. T. Narbutas, tyrinėdamas Nemuną, 1805 metais gyveno Birštone ir iš vietos žmonių girdėjo pada-

** P. Klimas, Ghillebert de Lannoy. Dvi jo kelionės Lietuvos Vytauto Didžiojo laikais. Praeitis, II t., 1932, 122 pusl.
S. Kolupaila, Mūsų istorinės geografijos reikalu. Židinys, 1936, Nr. 1, 93 pusl.

vimą apie „Užkeiktą dvarą“: kalno negalima liesti; ūkininkui, norėjusiam apsėti kalną linais, prisisapnavęs baltas senelis su ilga barzda ir uždraudęs liesti užkeiktą žemę*. Kalno pavadinimas (Dvaras uszkiayktas = užkeiktas), kitų rašytojų kartojamas, išsigimė į „dvaras uszkaltur“ (Glogeris, Moravskis, Syrokomlė) ar „yszkialtas“ (Korevo). Kalnas ir dabar neturi gero vardo.

Birštono sūrios versmės ir įtekančio į Nemuną Druskupio sūrumas buvo žinomi jau senai, tik niekas čia mineraliniu vandeniu nesigydė. Buvo spėjama, kad Birštone esama druskos klodų, todėl čia 1794 metais lankėsi Vilniaus universiteto profesorius Bonifacas Jundila, 1817 metais — Ignas-Emanuelis Lachnickis ir 1823 metais kalnų inžinierius Ulmann; nieko ypatingo jie nerado.

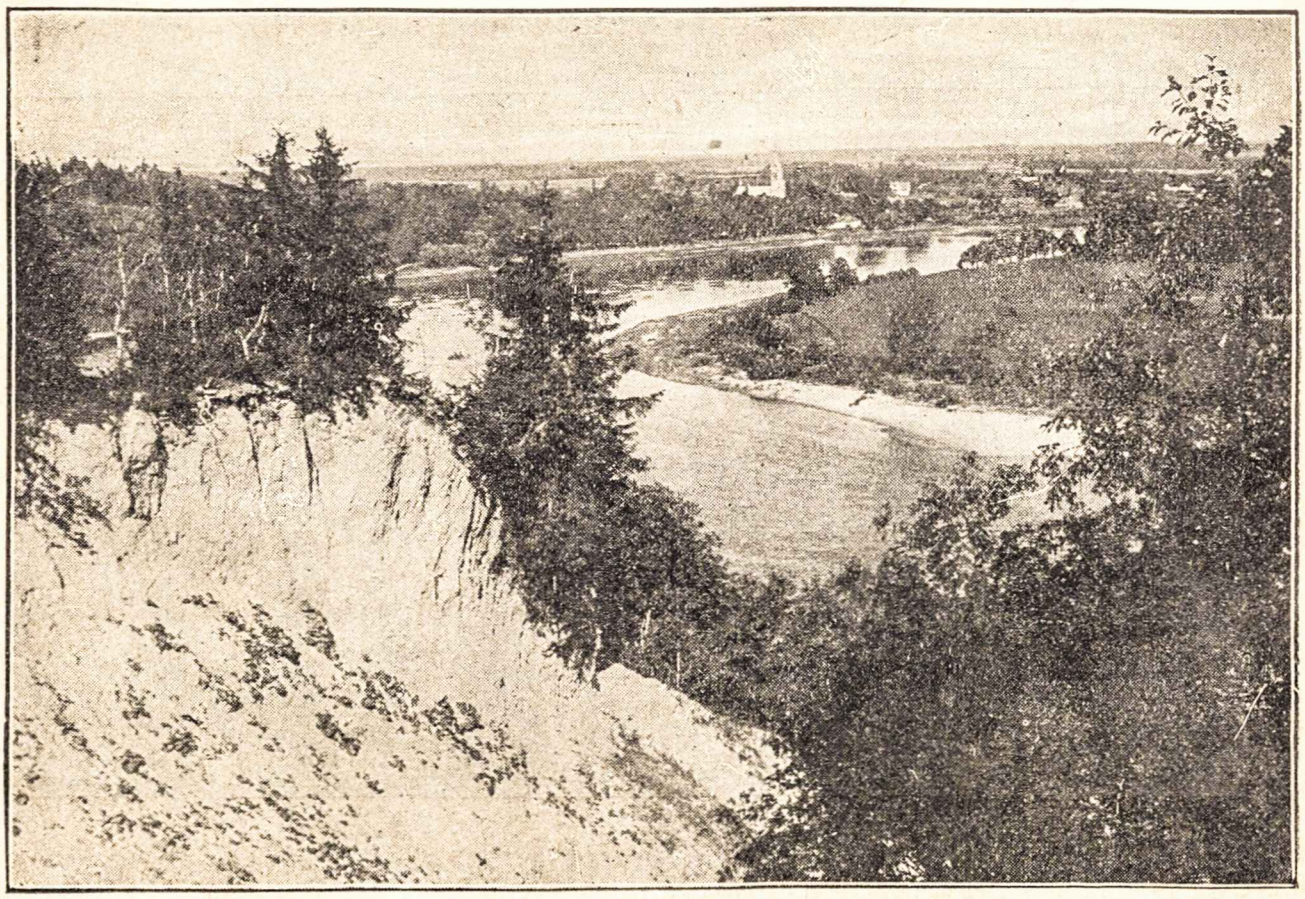

Nemunas ties Birštonu

Gydytis Birštono vandenimis žmonės pradėjo tik po 1840 metų. 1851 metais prof. Adolfas Abicht padarė sūraus vandens analizą ir pripažino jį tinkamą gydyti**. Dar tikslesnį analizą padarė 1859 metais farmacijos magistras Jonas Schiller. Kurortas buvo įsteigtas 1854 metais, kai dr. Benediktas Bilinskis su kaimynu dvarininku Adomu Bartoševičium išnuomavo 12 metų iš Birštono klebonijos 17 ha plotą su versmėmis, pastatė medinių namelių butams ir vonioms; pirmoji vonių patalpa sugriauta tik 1937 metais. Į Birštoną pradeda šimtais šeimų rinktis ligoniai, kurortas

* A. Regnier, Wody mineralne w Birsztanach. Wody Mineralne, XIII, dodatek do Gazety Lekarskiej, Nr. 9, 1875 VIII 16 (28), pusl. 2.

** W. Syrokomla, Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna, I. Wilno 1857, 153 pusl.

ima garsėti. Pradžioje Birštoną konkuravo Stakliškių kurortas, kuris buvo arčiau Vilniaus, bet savo skurdžia gamta negalėjo lygintis su puikiu nauju kurortu; 1857 metais sudegė visi Stakliškių įrengimai ir ligoniai persikėlė į Birštoną.

Pradžioje tebuvo žinomos sūrios versmės dumblėtoje Druskupio kranto pievoje (vad. senosios versmės — dabar jos naudojamos voniams). 1878 metais dr. Radeckis aptiko gausingą versmę pačiame Nemuno krante, Vytauto kalno papėdėje; ji buvo vadinama Viktorija, 1922 metais kan. J. Tumas pasiūlė vadinti Vytauto kalno ašarėlėmis, vėliau prigijo Vytauto versmės vardas; Vytauto vanduo ligonių daugiausia geriamas. Dar vėliau surado silpnai mineralizuotą gruntinio vandens versmę, vad. Lidija, dabar Birutė. Šios versmės vanduo, gazuotas, plačiai paplito, kaip stalo vanduo; Birutės vanduo labai mėgiamas blaivininkų, kai tenka dalyvauti girtuose pokyliuose.

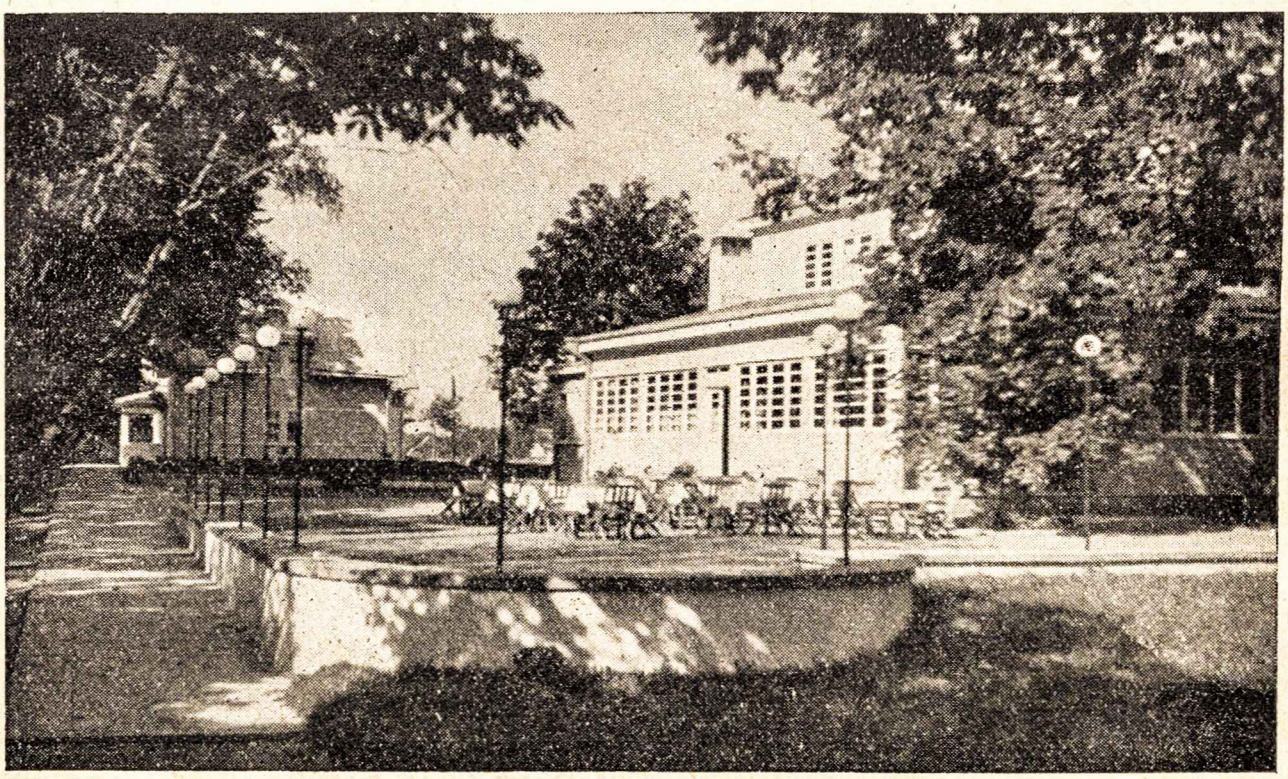

Birštono svetainė (dr. B. Matulionio foto)

Nuo 1874 metų Birštonas buvo tvarkomas savininkų (Kvintų, nuo 1906 metų — Millerių) ir turėjo viešbučių, kioskų, altanų. 1909 metais išmūryta gotiko stiliaus vienabokštė bažnyčia.

Per Didįjį karą Birštonas labai nukentėjo; dar daugiau smuko jis po karo. Nykstantį kurortą Lietuvos valdžia nusavino ir pavedė valdyti Raudonajam Kryžiui. Man teko gyventi Birštone 1922 metais, kai dariau Nemuno kilpos tyrinėjimus. Vienintelis viešbutis buvo kiauru stogu ir lovoje tebuvo galima gulėti po skėčiu. Bet kurortas nežlugo. Per keliolika metų Birštono kurortas labai gražiai susitvarkė, pasidarė visai moderniškas, gausingai ligonių ir turistų lankomas. Pastatyta poliklinika, svetainė, vonių rūmai, įtaisytas vandentiekis, sutvarkytas Vytauto kalnas. Daug nusipelnė kurortui dabartinis jo direktorius Dr. Balys Matulionis.

Ties Birštonu Nemunas giliai pragraužęs pagrindinius kreidos sluoksnius; vanduo kyla iš gilesnių klodų, todėl turi pastovią temperatūrą (8, 4—9,0°C) ir debitą. 1934 IX 1 matavau visų versmių debitą. Vytauto versmė duoda 1,38 l/sec, septynios „senosios“ versmės drauge 1,70 l/sec, Birutės versmės debitas labai svyruoja (0,1 — 0,5 l/sec). Svarbesnės versmės drauge duoda 3,2 l/sec arba 276 m^3 per parą arba 100.000 m^3 per metus mineralizuoto vandens. Sūrus vanduo turi apie 7 g mineralinių dalių viename litre; tuo būdu versmės išmeta 1930 kg druskų per parą arba 700 t per metus; tai druskai pakrauti būtų reikalinga 47 prekių vagonų! Dabar naudojama vonioms ir gerti tik maža dalelė to brangaus vandens, visa kita teka be jokios naudos į Nemuną.

Beržų alėja Birštone rudens spalvose (dr. B. Matulionio foto)

Birštono svarbiausios atrakcijos: beržų alėja Nemuno krante, parkas, Vytauto kalnas, Alksnakiemio pušynas už Nemuno, du plažai, dailios apylinkės: Kernuvės, Žvėrinčius, Verknės žiotys. Trūksta tilto per Nemuną.

Be mineralinių versmių, Nemuno kilpa turi ir kitų, dar neįvertintų, gamtos turtų — smiltainių, konglomeratų, kreidos, mikos. Puzonyse, ties Balbieriškiu, pasitaiko mika, labai panaši į aukso miltelius. Kai Kalifornijoje prasidėjo „aukso karštis“, vienas rusų pasienio sargybos karininkas užtiko tos mikos gyslą, apsidžiaugė auksą radęs, pastatė stiprią sargybą ir lakstė su „aukso“ pavyzdžiais, kol kareiviai visą miką patys išvogė. Apie 1830 metus apsukrūs Lenkijos žydai mokėjo po auksiną už auksingo smėlio gorčių, bet žemės savininkas, tikėdamasis dar aukštesnės kainos, tokią prekybą uždraudė*.

* S. Morawski, Od Merecza do Kowna. Teka Wileńska 1858, Nr. 5, psl. 119.

dainuok apie pilką šunį. 2. Tres arbores et quattuor corvi.

Praemia pro aenigmatibus dissolutis (5—11 num.) his discipulis evenerunt: 1. Spudas J., Linkuva (75 puncta). 2. Rasa, Jurbarkas (65 p.). 3. Beinoris B., Jurbarkas (55 p.). 4. Kubilius J., Raseiniai (55 p.). 5. Janulytė V., Biržai (45 p.).

Corrigenda numeri 11: pro „2.500.00" lege „2.500.000", pro „Nom" lege „Nam", pro „vol" lege „voll".

---

[1]gydymas [2]kirmyti [3]pūti [4]nevalgęs [5]tirpti [6]išplauti [7]vėžlys [8]galia [9]stačiatikių ... [10]aplankyti [11]vakarienė [12]valgyti [13]labiau pasireikšti [14]atidėti [15]katė [16]žvakė [17]piniginė [18]valgomojo [19]svečiai [20]triukšmingai pritarti [21]girtas [22]nuvargęs [23]uždusdamas [24]rėkti [26]laiškininkas [27]pralobti [28]traukimo [29]mąstė [30]sukirmijęs.

„GAMTOS DRAUGO" 1937 M. TURINYS

1. Gamtos pažinojimas ir globojimas

Gamtininkė, Gamtos pažinojimas ir globojimas Šv. Kazimiero Seserų Kongregacijos Mergaičių gimn. Kaune (2 atv.) 49
Ketarauskas B., Šis tas apie šių dienų mokslininkų projektus 37
Regelis K., Gamtos apsaugos įstatymai Estijoj 7

2. Fizika, chemija, higiena

Bankauskas Č., Antinių kiaušinių kenksmingumas 16
Ketarauskas B., Erdvė ir laikas 2
Morkūnas V., Röntgeno spindulių įvairūs pritaikymai (2 atv.) 5
„ „ Fotoelektrinis narvelis 22
„ „ Stipri elektros srovė atomo branduoliui tirti 42
Pelletier L., Augalas, kuris sukelia vizijas 91
Skripkiūnas M., Ultra trumpų garso bangų reiškiniai (9 atv.) 33
„ „ Fotocelė fizikos pamokoje (15 br.) 97
„ „ Naujas stovinčių bangų pavaizdavimo būdas (2 br.) 110
„ „ Susikaupusių elektros išlydžių virpėjimas (5 br.) 111

3. Geografija, geologija, paleontologija

Dagys J., Styrijos augalijos bruožai (2 atv.) 54
Dovydaitis Pr., Žmogaus kova su aukščiausiu Žemės kalnu 51
Ketarauskas B., Apie Vezuvijaus išsiliejimus (8 atv.) 23
Kolupaila S., Nemunas nuo Merkinės iki Birštono 145
Morkūnas V., Nuostabus ežeras 43
Pakuckas Č., Gyvulių išgaišimo priežastys (su atv.) 44
Prielgauskienė A., Požemių gamtos stebuklai (3 atv.) 17

4. Bendroji biologija, botanika, zoologija

Dagys J., Styrijos augalijos bruožai (2 atv.) 54
Elisonas J., Arškėtras *(Acipenser sturio)* (1 atv.) 39
„ „ Starkas *(Lucioperca sandra)* (1 atv.) 61
„ „ Šamas *(Silurus glanis)* (1 atv.) 93
„ „ Aukšlė, arba viršundenė, paprastoji *(Alburnus lucidus)* . . . 127
Kuprevičius J., Ar galėjo genys nukirsti storą pušį (1 atv.) 64
Palionis A., Šilkverpis *(Bombyx mori L.)* ir šilko verpimas (1 atv.) . . . 117
Prielgauskienė A., Jautis vienragis (1 atv.) 48
Šivickis P. B., Plymouth'o biologijos stotyje 88

5. Gamtininkų gyvenimas, darbai, pasauližiūra. Iš mokslo istorijos

Dovydaitis Pr. ir Puodžiukynas A., André-Marie Ampère — didis mokslo ir tikėjimo vyras (1 atv.) 65
Dovydaitis Pr., Pierre Duhem (1 atv.) 129
Kruif P. de, Kaip Emile Roux mikrobus medžiojo 10
Slavėnas P., Kaip atsirado skaičiavimas? 113

Įvairenybės

D. Pr., Buvo išnykę Saturno žiedai 64

DOVANOS

1938 M. „ATEITIES" PLATINTOJAMS

„Ateities" platintojai, kurie surinks nemažiau 20 metinių „Ateities" skaitytojų 1938 metams ir už juos *apmokės nevėliau 1938 metų vasario mėn. 1 dienos Lt. 80,—*, gaus knygų už 6 litus.

Už tolimesnę dešimtį metinių „Ateities" prenumeratorių apsimokėjusių aukščiau nurodytu terminu, platintojas gauna knygų už tiek litų:

Už 20—30 metinių prenumeratorių Lt. 8,—
Už 30—40 metinių prenumeratorių Lt. 10,—
Už 40—50 metinių prenumeratorių Lt. 12,— ir t.t.

Knygų sąrašą paskelbsime 1938 m. „Ateities" 1 ir 2 nr-yje.

Skubėkite siųsti užsakymus 1938 metams.

„ATEITIES" Administracija

SAKALO ŠVENČIŲ DOVANOS MOKSLEIVIAMS

Prieš Kalėdas SAKALAS išleido naujų jaunimui ir dailiosios literatūros knygų:

VEIKALAI JAUNIMUI

Stp. Zobarskas, PAUKŠČIO LIKIMAS. Novelės. Iliustravo T. Kulakauskas. Kaina Lt. 2. Rinkiny yra 4 novelės iš paukščių, kaimiečių, vaikų — piemenėlių, klapčiukų — gyvenimo.

B. Buivydaitė, TRYS BIČIULIAI. Apysaka. Iliustravo *D. Tarabildaitė*. Kaina Lt. 2. Šioje apysakoje vaizduojama, kaip jaunieji savarankiškai veržiasi į gyvenimą.

J. Mackevičius-Nord, PELIUKĖS MICĖS LAIŠKAI IŠ LATVIJOS. Daug iliustracijų, planas, žemėlapis. Kaina Lt. 2.

Sudrabu Edžus, KVAIŠAS DAUKA. Pajūrio berniuko nuotykiai ieškant mokslo. Versta iš latvių k.

POEZIJA

B. Rutkauskas, VERSMĖS. II poezijos knyga. 120 psl. Kaina Lt. 3.

V. Sirijos Gira, ŠEŠĖLIAI NUO EKRANO. IV poezijos knyga.

F. Kirša, MALDOS ANT AKMENS.

VEIKALAI JAUNIMUI

Mot. Lukšys, GAILESTINGOJI SESUTĖ. Z. *Stančikaitės* iliustruota apysaka, pamokanti, kad reikia gyvulėlius mylėti. Lt. 1,50.

M. Springborn, PASKUTINIS PRŪSŲ SUKILĖLIS HERKUS MANTAS. Romanas iš mums gimininges tautos — senųjų prūsų gyvenimo, jų tragiškas žuvimas. Vertė *Pulgis Andrušis*. „Jaunimo Biblioteka" 1 nr. Kaina Lt. 2.

P. Arenskis, LAUKINIŲ ŽMONIŲ SALOSE. Garsus keliautojas *Michluka Maklajus* tarp laukinių. Jo gyvenimo nuotykiai. Vertė *V. Oškinis*. Kaina Lt. 2.

KLASIKŲ BIBLIOTEKA

Vl. Reymont, KAIMIEČIAI. I t. Lt. 3,50; ir II t. Lt. 4. Vertė *F. Neveravičius*. Vienas žymiausių lenkų literatūros veikalų, už kurį autorius yra gavęs Nobelio premiją. Spausdinami III ir IV tomai.

L. Tolstoj, PRISIKĖLIMAS. I t. Lt. 3,50 ir II t. Lt. 3. Baigiamas spausdinti ir III t. Vienas geriausių Tolstojaus veikalų. Vertė *St. Češūnas*.

KITI LEIDINIAI

Alf. Sušinskas, MARŠAS JAUNYSTEI. Nepaprasto entuziazmo knyga mūsų jaunimui. Tai brangi knyga tiek visai moksleivijai, tiek ir šiaip jaunimui. Kaina Lt. 2,50. Užsisakant daugiau egz. tiesiai iš leidėjo — Lt. 2.

Šio nr. kaina Lt. 1,50.